

Vlaamse Interuniversitaire Raad – Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (VLIR-UOS)

Integratie van Vlaamse hogescholen in VLIR-UOS

Participatie, integratie en synergie

december 2010

Jo Bastiaens, Stijn Coenen, Dorien De Troy & Klaas Vansteenhuyse

Inhoud

VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
OVERZICHT TABELLEN EN FIGUREN	5
OVERZICHT VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN	6
1. OMGEVINGSANALYSE	7
1.1. EEN HOGERONDERWIJSLANDSCHAP IN BEWEGING.....	7
1.1.1. Ontwikkeling van een binair systeem van hoger onderwijs	7
1.1.2. Plaats van het professioneel hoger onderwijs in het hertekende landschap.....	9
1.1.3. Nieuwe structuren	10
1.1.4. Europese agenda internationalisering.....	11
1.1.5. Een samenvatting.....	12
1.2. HET LANDSCHAP VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING IN BEWEGING.....	13
1.2.1. Van programma's naar landenstrategieën.....	13
1.2.2. Nieuw Politiek Akkoord.....	14
1.2.3. Andere thema's en actoren	15
2. VERSLAG ONDERZOEKSACTIVITEITEN	19
2.1. CONTEXTANALYSE	19
2.2. FOCUSGROEPEN EN INTERVIEWS	20
2.3. ENQUÊTE ACTIES EN POTENTIEEL HOGESCHOLEN	20
2.4. ANALYSE BELEIDSTEKSTEN HOGESCHOLEN (EN ASSOCIATIES).....	21
2.5. TERUGKOPPELINGSMOMENT	22
2.5.1. Partnerschap.....	22
2.5.2. Mobiliteit als opstap naar institutionele partnerships	24
2.5.3. Kwaliteit	25
2.6. ANALYSE BEHEERSSTRUCTUREN VLIR-UOS	27
3. HOGESCHOLEN EN OS/IS: BEVINDINGEN EN OPTIES	28
3.1. OP NIVEAU VAN DOELSTELLINGEN	28
3.1.1. Beleidsplannen hogescholen	28
3.1.2. insteek ontwikkelingssamenwerking	32
3.1.3. Randvoorwaarden	34
3.1.4. Potentieel voor ontwikkelingssamenwerking.....	37
3.2. OP NIVEAU VAN DE UOS PROGRAMMA'S	42
3.2.1. Participatie in VLIR-UOS programma's.....	42
3.2.2. Voorstel nieuwe aanpak	44
3.3. OP NIVEAU VAN DE BEHEERSSTRUCTUUR	50
3.3.1. Structurele medefinanciering	50
3.4. FINANCIERING	54
3.4.1. Financiering OS uit eigen middelen van de instelling	54
3.4.2. Externe financieringskanalen voor ontwikkelingssamenwerking.....	54
4. PRINCIPES EN AANBEVELINGEN	59
BIJLAGEN	62
BIJLAGE 1 VOORSTEL VERHOOGING BESCHIKBARE BUDGET HOGER ONDERWIJS	63
BIJLAGE 2 MATRIX ANALYSE BELEIDSPANNEN INTERNATIONALISERING HOGESCHOLEN	64
BIJLAGE 3 VLAAMSE ONDERZOEKS- EN INNOVATIEFINANCIERING AAN HOGESCHOLEN EN UNIVERSITEITEN	65
BIJLAGE 4 AARD VAN MOGELIJKE HOGESCHOOLMIDDELEN UIT ONDERZOEK	66
BIJLAGE 5 OVERZICHT VAN DE GECONTACTEERDE INSTELLINGEN	69

Voorwoord

VLIR-UOS wenst de hogescholen beter te integreren in zijn werking en structuren. Het centrale uitgangspunt daarbij is om vormen van synergie en complementariteit te bevorderen tussen het aanbod van universiteiten en hogescholen in functie van ontwikkelingssamenwerking. Ondanks het feit dat de hogescholen al jaren actief zijn op vlak van internationalisering en ontwikkelingssamenwerking, en in die sectoren al specifieke expertise en capaciteiten hebben opgebouwd blijft de participatie in de gekende VLIR-UOS programma's bedroevend laag. Een reden hiervan is de vaststelling dat de bestaande VLIR-UOS-programma's oorspronkelijk zijn ontworpen vanuit de mogelijkheden, visie en aanpak van universiteiten. De hogescholen hebben echter een structuur, werking en beleidsvisies die grondig verschillen van die van de universiteiten. Daarnaast zijn hogescholen, zoals universiteiten, ook zelf onderling erg verschillen in finaliteit en in hun manier van aanpak in deze domeinen.

VLIR-UOS startte op eigen initiatief een rondgang langs de hogescholen. Een van de vaststellingen was dat integratie van hogescholen in VLIR-UOS een wederzijdse aanpassing zou veronderstellen van enerzijds de huidige visie, traditie en werking van de VLIR-UOS-programma's, en anderzijds de ambities, visies en expertisedomeinen van de hogescholen. Om dit in kaart te brengen bestelde VLIR-UOS in december 2009 studieopdracht besteld, waarvan dit het eindrapport is. Lessius Mechelen en KHLeuven voerden in een consortium het onderzoek uit van januari tot oktober 2010, parallel aan de ronde van Vlaamse hogescholen VLIR-UOS zelf al had opgestart om de hogescholen beter te leren kennen.

Het rapport bevat een analyse van acties en potentieel van de hogescholen op vlak van ontwikkelingssamenwerking, en bespreekt structurele randvoorwaarden bij de Vlaamse hogescholen om zich in te zetten voor UOS/internationale samenwerking (IS). Het brengt de specificiteit aan het licht van de meerwaarde van de Vlaamse hogescholen voor UOS/IS en geeft een aanzet tot alternatieve inhoud, criteria en vormen van programma's die tot een sterkere integratie en synergie kunnen leiden. Verder werd ook de organisatiestructuur en de huidige werking van VLIR-UOS en zijn omgeving (zoals instellingscoördinatoren in de universiteiten, associaties, VLHORA, DGD, VVOB, en andere fora) in de analyse opgenomen. De studie sluit af met een reeks principes en aanbevelingen die naar wij durven te hopen zullen leiden tot beleidskeuzen die de samenwerking met het Zuiden versterken.

Samenvatting

De centrale vraagstelling van deze studieopdracht en het voorwerp van de analyses die we maakten was om na te gaan:

Welke kansen er zijn voor hogescholen om op wetenschappelijk gefundeerde gronden samen te werken met (partners in) het zuiden, en dit in functie van een ontwikkelingsrelevante vraag van partnerschap en capaciteitsopbouw?

Vanuit deze algemene vraagstelling werden verder volgende bijkomende vragen voor verdere analyse opgenomen:

- In welke mate kan daarbij de diversiteit in het landschap van hogescholen, in types, finaliteit, en structuren in rekening worden gebracht?
- Welk is het beleid van hogescholen betreffende ontwikkelingssamenwerking, welke acties ondernemen zij, met welke partners, en vanuit welke insteek (i.e. opleiding, dienstverlening, onderzoek) zijn zij op dit domein actief?
- Wat is het potentieel van de hogescholen voor ontwikkelingssamenwerking en welke zijn de randvoorwaarden (i.e. personeeltaakstelling, financiën & budget, projectbenadering) die een grotere participatie in VLIR-UOS in de weg staan?

Hoe kunnen VLIR-UOS programma's in opzet, beheersstructuur, communicatiekanalen, en financieringsmodaliteiten worden afgestemd op het aanbod vanuit de hogescholen?

In deel I van het rapport bespreken we de contextuele factoren achtereenvolgens voor wat betreft het Vlaamse hoger onderwijs en voor de sector ontwikkelingssamenwerking. Zowel de sector hoger onderwijs als die van ontwikkelingssamenwerking zijn in beweging. Structurele beleidshervormingen staan in beide sectoren al enige tijd op de agenda. Zowel in het hogeronderwijslandschap als in de wereld van ontwikkelingssamenwerking leeft de strategische vraag naar een meer geïntegreerde benadering in beleidsontwikkeling, in afstemming van organisatie en inhoud, en in concrete realisatie van samenwerking en synergie. Vermits beide sectoren ook de onmiddellijke omgeving uitmaken van VLIR-UOS, is het ook geen toeval dat het concept 'integratie', en de concrete invullingen daarvan, een sleutelbegrip vormt doorheen de studie.

Deel II van het rapport biedt een verslag van onderzoeksactiviteiten, bronnen en methodes die we gebruikten en stappen die we ondernamen. We maakten hierbij gebruik van ter beschikking gestelde basisdocumentatie van VLIR-UOS en andere betrokken actoren, maar we gingen ook in gesprek met deelnemers, stakeholders en sleutelfiguren. In de focusgroepen en interviews met sleutelfiguren bespraken we telkens de feitelijke toestand op vlak van de integratie van hogescholen in de ontwikkelingssamenwerking (vanuit hun eigen perspectief), bevroegen we hun visie op wat ideale en realistische perspectieven waren voor een integratie van hogescholen in VLIR-UOS. In feedback-sessies gingen we ook telkens in op concrete cases en bespraken we formules die volgens betrokkenen de hogescholen zouden toelaten beter aansluiting te vinden bij de noden en/of verwachtingen van partners in het Zuiden.

In deel III gaan we in op de mogelijke implicaties van deze analyse voor het traject integratie hogescholen binnen VLIR-UOS. Opzet was om met open vizier, maar tegelijk rekening houdend met de bestaande VLIR-UOS -programma's, een voorlopige vertaalslag te maken naar verder te exploreren pistes en vragen. Daarnaast tekenen we enkele opties uit die VLIR-UOS in de mogelijkheid moeten stellen zijn werking te hertekenen met oog op een betere integratie van hogescholen. We bekijken deze opties op het niveau van de doelstellingen, de architectuur van de (toekomstige) programma's, de beheersstructuur en de financiering.

Overzicht tabellen en figuren

<i>Table 1:</i> voorstel tot verdeling in de tijd van het beschikbare bedrag voor studentenmobiliteit (in miljoen Euro)	9
<i>Table 2:</i> Analyse van beleidsplannen hogescholen.	30
<i>Table 3:</i> Verschillen hogescholen en universiteiten naar bevoegdheden OS.	36
<i>Table 4:</i> Bevraging instelling naar potentieel in kader van ontwikkelingssamenwerking	40
<i>Table 5:</i> "Wat is er nodig om potentieel waar te maken" (respons van de instellingen)	41
<i>Table 6:</i> Participatie hogescholen aan VLIR-UOS programma's (succesratio)	43
<i>Table 7:</i> Deelname hogescholen in VLIR-UOS (per hogeschool en programma).....	44
<i>Table 8:</i> opties structurele medefinanciering voor VLIR-UOS	52
<i>Table 9:</i> Synthese beleidsplannen associaties	53
<i>Table 10:</i> Financieringskanalen voor mobiliteit.....	55
<i>Table 11:</i> Bronnen voor financiering onderzoek	55
<i>Table 12:</i> Externe financieringskanalen voor onderzoek hogescholen	58
<i>Table 13:</i> Vlaamse onderzoeks- & innovatiefinanciering aan hogescholen en universiteiten.	65
<i>Figure 1:</i> 'Driehoek voor synergie hogescholen/universiteiten in VLIR-UOS in functie van ontwikkelingsrelevantie.....	19
<i>Figure 2:</i> Integratie ontwikkelingssamenwerking in beleid hogescholen.....	31
<i>Figure 3:</i> VLIR-UOS als huidige speler in OS	45
<i>Figure 4:</i> VLIR-UOS als toekomstig expert en netwerker in de ontwikkeling van gemeenschappelijk project	46

Overzicht van gebruikte afkortingen

BAMA	bachelor-master
EQF	European Qualifications Framework
ECTS	European Credit Transfer and accumulation System
IUT	Instituts Universitaires de Technologies
EUA	European University Association
UAS	University of Applied Sciences
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VIA	Vlaanderen In Actie
Vlhora	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLUHR	Vlaamse Universiteiten- en Hogescholenraad
EHEA	European Higher Education Area
DGD	Directoraat-Generaal Ontwikkelingssamenwerking
CIUF	Conseil Interuniversitaire de la Communauté Française
VVOB	Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en technische Bijstand
APEFE	Association pour la Promotion de l'Education et de la Formation à l'Etranger
MDG	Millenium Development Goals
CUD	Commission Universitaire pour le Développement
VAIS	Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking
ICOS	Institutioneel Coördinator Ontwikkelingssamenwerking
IS	Internationale Samenwerking
OS	Ontwikkelingssamenwerking
ADINSA	Adviesorgaan voor internationale samenwerking binnen Vlhora
INCO	Internationale Congressen
KOI	Kort Opleidingsinitiatief
ICP	International Course Program
ITP	International Training Program
ZI	Zuidinitiatief
EI	Eigen Initiatief
IUS	Institutionele Universitaire Samenwerking
REI	Reisbeurzen
VLADOC	Vlaamse Doctoraatsbeurzen
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie
HG	Hogeschool
UNI	Universiteit
KP	Kaderprogramma
FWO	Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek
KATHO	Katholieke Hogeschool Zuid-West Vlaanderen
HOWEST	Hogeschool West-Vlaanderen
KHBO	Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende
HOGENT	Hogeschool Gent
KAHO St Lieven	Katholieke Hogeschool Sint-Lieven
KDG	Karel De Grote hogeschool
EHB	Erasmushogeschool Brussel
HUB	Hogeschool-Universiteit Brussel
KHK	Katholieke Hogeschool Kempen
PHL	Provinciale Hogeschool Limburg
ZAP	Zelfstandig Academisch Personeel
ZER	Zelfevaluatierapport

1. Omgevingsanalyse

1.1. Een hogeronderwijslandschap in beweging

1.1.1. Ontwikkeling van een binair systeem van hoger onderwijs

De Bologna Verklaring van 1999 was voor Vlaanderen aanleiding om zijn hoger onderwijs systeem structureel te hervormen, zowel in de organisatie en opzet/finaliteit van opleidingen als in de financiering van het systeem. Heel wat van deze hervormingen werden doorgevoerd in achtereenvolgende decreetgeving doorheen het afgelopen decennium. Na een initiële samensmelting van hogescholen na 1994 werden nieuwe begrippen ingeleid in het Vlaamse hoger onderwijs.

De basis voor deze veranderingen was de invoering van de BAMA -structuur¹, geregeld door het Structuurdecreet (D 4 april 2003). Dit heeft zijn impact op alle opleidingen binnen het zgn. European Qualification Framework (EQF). Het daaropvolgende Flexibiliseringsdecreet (D 30 april 2004) hervormde de opleidingsprogramma's door de overschakeling naar een systeem met studiepunten (ECTS credits), waardoor er een flexibeler systeem ontstond. Verdere decreten of onderdelen regelden de accreditatie van opleidingen, de vorming van de associaties tussen universiteit en hogescholen, de participatie van studenten (D 19 maart 2004) en nieuwe financieringsmodaliteiten (D 14 maart 2008).

De invoering van de bachelor master structuur leidde tot een zgn. **binair systeem van hoger onderwijs** naar inhoudelijke oriëntatie van de opleidingen: professioneel gerichte opleidingen en academisch gerichte opleidingen.

Professioneel hoger onderwijs (EQF 6) houdt in dat de opleidingen gericht zijn op de algemene vorming en de verwerving van professionele kennis en competenties, gestoeld op de toepassing van wetenschappelijke of artistieke kennis, creativiteit en praktijkkennis.

Academisch onderwijs (EQF 6, 7 en 8) betekent dat de opleidingen gericht zijn op de algemene vorming en op de verwerving van academische of artistieke kennis en competenties eigen aan het domein van de wetenschappen of van de kunsten. Academisch gerichte opleidingen zijn uitdrukkelijk op wetenschappelijk onderzoek gebaseerd.

Het binaire systeem zoals dat in het Vlaamse hoger onderwijs bestaat is een unieke constructie binnen de Europese context. Verschillende Europese landen maken in het kader van de Bologna -hervorming werk van een verregaande integratie van professionele en academische opleidingen in één instelling. Zo werden in Frankrijk in 2009 alle 'Instituts Universitaires de Technologies' (IUT) ondergebracht in een regionale universiteit. Een gelijkaardige beweging is te merken in Spanje. Ierland koos er dan weer voor om ook instellingen met professioneel hoger onderwijs te laten uitgroeien tot universiteiten met dus een sterke onderzoekscomponent en een geïntegreerd aanbod van EQF 6, 7 en 8. In Scandinavië is het gebruik van de term 'University of Applied Sciences' (UAS) al langer ingebed en ook daar was er een gelijkaardige evolutie zoals in Ierland. Nederland tenslotte wenst dezelfde richting in te slaan, en slaat al bruggen tussen academisch en professioneel hoger onderwijs, bv. door de invoering van het diploma 'professionele master'. Tekenend daarbij is de aansluiting van verschillende Nederlandse instellingen bij de European University Association (EUA) eerder dan bij gelijkaardige Europese organisaties voor professioneel onderwijs.

Voor de academisch gerichte opleidingen die worden aangeboden in Vlaamse hogescholen werd voorzien in een **proces van academisering**. Academisering verwijst naar de verwevenheid van onderwijs en onderzoek in het curriculum. De academiserende bachelor- en masteropleidingen van de hogescholen werken aan de versterking van deze verwevenheid met het oog op accreditatie in 2012-2013. De associaties werden gevormd om dit proces aan te sturen en mee voor te bereiden en hebben o.m. als taak om de onderzoeksgebondenheid van de academisch gerichte bachelor en masteropleidingen aangeboden door de hogescholen te realiseren in het raam van een meerjarenplan voor onderzoek. Het doorlopen van het

¹ Hiermee wordt in de Vlaamse context niet alleen verwezen naar de invoering van Bachelor resp. Master diploma's, maar ook naar het onderscheid dat gemaakt is tussen een academische Bachelor en een professionele Bachelor en wat leidde tot het zogenaamde binaire systeem.

accreditatieproces van het geheel van de geacademiseerde opleidingen omvat een tijdsvenster dat loopt van 2008 tot en met 2013.

Ondertussen is het vervolgtraject na deze eerste fase uitgetekend. Er zijn drie recente evoluties die een grote impact zullen hebben op het Vlaams hoger onderwijs na 2013. Deze ontwikkelingen werden uiteengezet in een Nota van Vlaams minister Pascal Smet aan de Vlaamse Regering op 16 juli 2010.

Een eerste is de **invoering van een Hoger Beroeponderwijs** op EQF -niveau 5 in Vlaanderen. De creatie van dit niveau is geregeld door een decreet maar de praktische invulling en omvorming van de programma's tot een creditsysteem moeten nog uitgewerkt worden. Momenteel lijkt minstens de eindverantwoordelijkheid voor deze opleidingen te zullen 'inkantelen' in de Vlaamse hogescholen².

Een tweede belangrijke stap is de beslissing om de inkanteling van de academiserende opleidingen van de hogescholen in de universiteiten af te ronden in 2013-2014. Het proces dat hier aan vooraf ging vloeit voort uit een vervollediging van de keuze van het structuurdecreet voor een binair onderwijslandschap, niet alleen naar inhoudelijke oriëntatie maar ook naar de institutionele en structurele inbedding ervan. In voorbereiding van deze integratie- en rationalisatieoefening kwam de Commissie Soete in twee opeenvolgende rapporten (2008, 2009) tot een advies waarin de integratie ('inkanteling' genoemd in het eerste rapport) van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteiten werd bepleit. De VLOR -adviezen waren voorzichtiger en meenden dat het debat over de keuze voor integratie nog onvoldoende was gevoerd. Gezien het nog ontbrekende draagvlak werd verdere decreetgeving uiteindelijk vooruitgeschoven naar de huidige legislatuur. Pascal Smet, huidig Vlaams minister van onderwijs, kondigde in zijn beleidsnota³ hierover aan dat hij, op basis van het beschikbare materiaal, "een maatschappelijk debat over de integratie van de academiserende opleidingen in de universiteiten wenst te organiseren".

Een derde stap is het voorstel om de **associaties**, ook na het afronden van de inkanteling, te laten bestaan. De nota (punt 3.3) stelt dat:

"De associaties blijven bestaan maar hun opdrachten zullen vooral toegespitst worden op het versterken van de samenwerking en permeabiliteit tussen de professionele opleidingen en de academische opleidingen, de coördinatie van het onderzoek en de logistieke coördinatie. [...] De associaties zullen ook het forum zijn om het debat voor te bereiden over de evolutie naar een geïntegreerde hoger- onderwijsruimte waarin de HBO5-opleidingen, de bacheloropleidingen, de masteropleidingen en de doctoraatsopleidingen een plaats krijgen mede in het kader van een leven lang leren. Ook kunnen de associaties een forum zijn voor de afstemming tussen onderwijs, onderzoek en het beroepsveld en op die manier een belangrijke rol spelen in de innovatieketen."

Om bovenstaande doelstellingen te kunnen realiseren beveelt de nota van minister Smet een verhoging van het beschikbare budget aan (punt 3.5). Een totaalbedrag van 10% van de huidige middelen wordt genoemd. Concreet wordt gesproken over een meerinvestering van 225,9 miljoen Euro tussen 2010 en 2025 (Zie tabel 1 in bijlage). Hiervan zal 4,2 miljoen voorzien worden voor de verhoging van de (internationale) studentenmobiliteit. Concreet zal dit onder de vorm van studentenbeurzen worden uitgekeerd. Momenteel krijgt de Vlaamse begroting voor 2011 vorm en kan er niet nagegaan worden of deze aanbeveling ook wordt geïmplementeerd⁴. Duidelijk is in elk geval dat de stijging van het bestaande budget met het vermelde bedrag uitgerold zal worden over de komende vijftien jaar (Zie tabel 1). In het licht van stijgende

² Pascal Smet, 2010, *Nota aan de leden van de Vlaamse regering (16/07/2010) betreffende conclusies van het maatschappelijk debat over de mogelijke integratie van de academiserende opleidingen van de hogescholen in de universiteiten*.

³ Pascal Smet, Beleidsnota 2009-2014 *Onderwijs. Samen grenzen verleggen voor elk talent*. 2009.

⁴ De Erasmusbeurzen die via EPOS verdeeld worden krijgen sinds enkele jaren een bijkomende Vlaamse ondersteuning. EPOS liet in een officieel schrijven begin oktober 2010 weten dat voor 2010-2011 deze bijkomende ondersteuning op Vlaams niveau alvast wegvalt. Het valt te betwijfelen dat de extra middelen voor studentenmobiliteit er in deze context zullen bijkomen. Indien ze dat wel doen zullen ze in feite slechts de vorige Vlaamse ondersteuning vervangen.

studentenaantallen en de beperkte aanpassingen van het budget aan de indexverhogingen betekent dit een reële daling van het beschikbare budget.

	Doel	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
studentenmobiliteit	4,2	0,1	0,7	1,2	1,7	2,2	2,8	3,3	3,8	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
<i>Bijkomende middelen per jaar</i>		0,1	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0	0	0	0	0

Table 1: voorstel tot verdeling in de tijd van het beschikbare bedrag voor studentenmobiliteit (in miljoen Euro)

Een verdere aanbeveling is om aan de hogescholen en universiteiten meer ruimte te laten voor het gebruik van een andere onderwijstaal dan het Nederlands: tot 30 ECTS -credits voor bacheloropleidingen; voor masteropleidingen geldt de equivalentieregel (zie punt 3.8). De nota wenst zich namelijk in te schrijven in de 20% norm van de Europese ministers van Onderwijs (in 2020) en pleit voor een groeiend budget om dit te realiseren.

De Vlaamse regering voorziet verder niet in extra middelen voor internationalisering. Het aspect 'internationalisering' is vooralsnog geen factor in de verdeling van de structurele middelen (enveloppe). Daarnaast is er geen bijkomend fonds waar hoger- onderwijsinstellingen kunnen uit putten. De Vlaamse regering ondersteunt de vzw Flamenco in beperkte mate. Deze middelen zijn echter niet bedoeld als projectgelden maar o.a. voor de promotie van het hoger onderwijs in het buitenland. De Vlaamse regering heeft verder haar strategie gebundeld in 'Vlaanderen in Actie'⁵. Een belangrijk deelaspect daarvan is 'internationalisering' dat opduikt in diverse 'Doorbraken'. VIA beschikt echter evenmin over een bijkomend budget om haar doelstellingen te realiseren. De beschikbare middelen worden alvast niet op basis van open oproepen verdeeld. De Vlaamse strategie wil wel de huidige acties bundelen onder één noemer om haar doelstellingen te behalen.

1.1.2. Plaats van het professioneel hoger onderwijs in het hertekende landschap

Een bijzonder punt van aandacht betreft in deze beknopte analyse nog de plaats van de professionele opleidingen in het hertekende onderwijslandschap. In het perspectief van integratie van academische opleidingen in de universiteit zullen immers de hogescholen nog uitsluitend professionele opleidingen aanbieden⁶. Vanuit het perspectief van het institutioneel landschap, is als gevolg daarvan een nieuwe beweging van fusies en concentratie van hogescholen opgestart⁷.

De vaststelling blijft dat de samenleving in toenemende mate nood heeft aan professionals met een wetenschappelijk onderbouwde kennis die gericht is op concrete werksituaties. Ook in vele andere landen, zowel binnen als buiten Europa en alleszins in het Zuiden, wordt momenteel de noodzaak aan gevoeld om precies de groeiende sector van het professioneel hoger onderwijs verder uit te bouwen en te versterken (OESO, Wereldbank⁸). De praktijkgeïntegreerde aanpak en de ondernemingsgerichte cultuur, dicht bij de

⁵ <http://ikdoe.vlaandereninactie.be/>

⁶ Uitgezonderd eventueel de academische opleidingen in het studiegebied nautische wetenschappen en eventueel de kunstwetenschappen die door een nog op te richten 'Schools of Arts' zullen aangeboden worden.

⁷ Binnen de Associatie K.U.Leuven, bvb, is een verregaande integratie opgestart tussen HUB en Kaho Sint Lieven. Tussen Lessius Hogeschool en de KHMechelen is het eveneens tot een integratie gekomen waarbij beide instellingen ook een naamsverandering ondergingen tot Lessius Antwerpen en Lessius Mechelen. Campus De Nayer is opgenomen in Lessius Mechelen. Ook KHK heeft zich een samenwerkingsakkoord met de Lessius instellingen afgesloten. In West-Vlaanderen is er een beweging tot integratie van KATHO en KHBO.

⁸ OESO en Wereldbank hebben het in hun analyses van hoger onderwijs strategieën stevast over 'tertiary education' en bepleiten daarin een comprehensieve maar meteen ook gedifferentieerde benadering. "Tertiary education broadly refers to all post-secondary education, including but not limited to universities. Universities are clearly a key part of all tertiary systems, but the diverse and growing set of public and private tertiary institutions in every

arbeidsmarkt en een afnemend veld van zowel profit als social profit bedrijven, maken van professioneel hoger onderwijs een voor het beleid belangrijke speler die mogelijk nog aan belang kan winnen.

Meer dan 60% van de Vlaamse hoger onderwijsstudenten volgt vandaag de dag een professionele bacheloropleiding⁹. De blijvende aantrekkingskracht van deze opleidingen wordt ten dele verklaard door de nog steeds groeiende maatschappelijke vraag naar hoger onderwijs (en meteen hun rol in het kader van de zogenaamde 'democratisering van het hoger onderwijs'), maar ook en meer specifiek door de directe manier waarop deze opleidingen inspelen op maatschappelijke behoeften en de concrete noden van de arbeidsmarkt. Het samengaan van kennisverwerving, praktijkoriëntatie en professionele gerichtheid bieden deze opleidingen daarom een concrete meerwaarde, met een potentieel dat tot nog toe weinig of niet benut werd in het kader van VLIR-UOS.

Uit verslagen van enkele visitatierapporten onthouden we verder dat hogescholen niet alleen omwille van hun onderwijsaanbod worden gewaardeerd. Zij spelen daarnaast ook een rol van betekenis in de kennis- en innovatieketen, en zijn actief in praktijkgericht onderzoek, vaak in nauwe relatie met het afnemend veld van social profit organisaties en ondernemingen. We komen hier later nog op terug bij de bespreking van financieringskanalen voor onderzoek.

1.1.3. Nieuwe structuren

De vorming van associaties¹⁰ in Vlaanderen is een opmerkelijk en uniek fenomeen in de Europese context. Een van de gevolgen is alvast geweest dat het een forum is geworden waar professioneel gerichte bachelor-opleidingen en academische opleidingen binnen eenzelfde structuur samenkomen en overleggen over allerhande thema's die hen aanbelangen (van financiën en beheer tot diversiteit en internationalisering). In die zin stemt de vorming van associaties in Vlaanderen goed overeen met het opzet en de geest van het pleidooi in de Bolognaverklaring voor "één Europese hoger onderwijsruimte" waarin de professionele bacheloropleidingen een volwaardige plaats innemen.

De Vlaamse associaties hebben wel een specifieke en decretaal vastgelegde opdracht die vooral het dossier academisering betreft. De verdere draagwijdte en intensiteit van overleg over andere thema's is erg verschillend van associatie tot associatie. De associaties zullen na 2013 expliciet de rol krijgen om te werken aan de versterking 'van de samenwerking en permeabiliteit tussen de professionele opleidingen en de academische opleidingen, de coördinatie van het onderzoek (...)'.¹¹

Ook de nieuwe **structuren voor overleg tussen hogescholen en universiteiten** zijn aan de orde. Meest verstrekkend in dit verband is wellicht de beleidsintentie om een nieuwe koepelorganisatie voor het hoger onderwijs in het leven te roepen. Het decreet XIX (D 8 mei 2009) dat in mei 2009 is goedgekeurd door het Vlaamse Parlement, voorziet o.m. in de oprichting, nog voor het einde van 2009, van de *Vlaamse Universiteiten- en Hogescholen- Raad (VLUHR)*, die de besturen van de universiteiten, hogescholen én associaties moet vertegenwoordigen¹¹. VLUHR is hiermee een overkoepelende entiteit die fungeert als gemeenschappelijk aanspreekpunt in en voor het hogeronderwijslandschap. De oprichters van VLUHR kozen er voor om de nieuwe entiteit drie specifieke opdrachten mee te geven. Twee daarvan hebben betrekking op internationalisering:

country—colleges, technical training institutes, community colleges, nursing schools, research laboratories, centers of excellence, distance learning centers, and many more—forms a network of institutions that support the production of the higher-order capacity necessary for development" (World Bank website).

⁹ In 2008-2009 waren er 109.795 studenten ingeschreven in een hogeschool en 71.645 in een universiteit. Zie: http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/zakboekje_NL_08-09/zb_092032_NL.pdf.

¹⁰ Decreet betreffende het onderwijs XIX. Zie: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/bundel/pdf/decreetonderwijsXIX.pdf>

¹¹ De VLUHR werd opgericht met terugwerkende kracht op 01/09/2010 door VLIR, VLHORA en de associaties. Zie 'Statuten VLUHR'.

- de internationale samenwerking in het Vlaamse hoger onderwijs
- de ontwikkelingssamenwerking in het Vlaams hoger onderwijs.

Er wordt gedacht vanuit de optiek dat deze elementen al voorbeelden zijn van 'good practices' waarrond zowel VLIR als VLHORA momenteel samenwerken. Het zijn daarom geschikte thema's om binnen de VLUHR een werking op te starten.

Al eerder, en los van het decreetale initiatief, hebben VLIR en VLHORA als gezamenlijk initiatief de vzw *Flamenco* opgericht in oktober 2008. Flamenco wil bijdragen aan de internationalisering van het Hoger Onderwijs door de inspanningen van de instellingen op dat vlak te ondersteunen en door het Vlaams Hoger Onderwijs duidelijk te positioneren op internationale fora. De vzw stelt:

“Het is de missie van Flamenco deze initiatieven te ondersteunen in complementariteit met de instellingen, en daar waar mogelijk en wenselijk een overkoepelende rol te spelen. Dit zal tot uiting komen in de coördinatie van instellingsoverschrijdende initiatieven, het internationaal positioneren van het Vlaams hoger onderwijs en het zichtbaar maken van zijn kwaliteit. Flamenco zal optreden als verbindingsagentschap tussen de instellingen en de overheid voor alle elementen die de internationalisering van het hoger onderwijs betreffen. Als internationaliseringsagentschap van het hoger onderwijs zal Flamenco een belangrijk aanspreekpunt zijn voor de overheid.”

VLHORA heeft op de oprichting van de VLUHR als koepelorgaan en haar specifieke opdrachten gereageerd door in haar Algemene Vergadering van VLHORA (24/09/2010) te kiezen voor een opheffing van de vzw Flamenco vanuit het standpunt van rationalisatie in het landschap van internationalisering. VLUHR fungeert enerzijds als 'aanspreekpunt voor de overheid' en wil anderzijds 'overkoepelende rol spelen'. Dit is een duplicatie van de rollen die uitgezet zijn voor Flamenco. Om haar rollen te realiseren voorziet VLUHR om een beroep te doen op meerdere 'nieuwe of al functionerende zelfstandige entiteiten'. De RvB kan werkgroepen, bureaus of comités inrichten. De inrichting en bevoegdheden van elk van deze entiteiten worden door de RvB bepaald. Zo wordt er gesproken over een 'Bestuurscomité Ontwikkelingssamenwerking'. Dit kan op zijn beurt taken opdragen aan de directeur van de zelfstandige entiteit. De zelfstandige entiteit of Bestuurscomité 'Internationalisering – VLUHR' zou in dat geval een ontubbeling betekenen van de rol die Flamenco wenst op te nemen.

1.1.4. Europese agenda internationalisering

Op Europees niveau gaf alvast het 'Louvain-la-Neuve/Leuven' Communiqué¹² (april 2009) van de Europese ministers voor (Hoger) Onderwijs nog een verdere internationale boost aan het beleidsthema internationalisering voor het hoger onderwijs. Deze verklaring kadert in een tweejaarlijkse opvolging van de historische Bologna conferentie van 1999. Naast een 'stock-taking' proces in de diverse landen van de European Higher Education Area (EHEA) werden er nieuwe benchmarks bepaald. De eyecatcher is de oproep om in 2020 20% van alle Europese studenten te laten deelnemen aan internationale mobiliteit¹³.

Internationale mobiliteit van studenten, docenten, onderzoekers en staf blijft een kernpunt van de Europese verklaring en dit omdat er een sterke overtuiging leeft dat internationale mobiliteit de kwaliteit van studieprogramma's en onderzoek bevordert. De financiële onderbouw voor de implementatie van dit verregaande perspectief is behoorlijk onzeker. De verantwoordelijkheid ligt bij de diverse lidstaten en het nieuwe Europese programma voor onderwijs, als opvolger van het Levens Lang Leren Programma (2008-2013), moet nog geconcipeerd worden.

¹² www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/Bologna/conference/documents/

Leuven_Louvain-la-Neuve_CommuniquéApril_2009.pdf

¹³ Binnen de Vlaamse context stelt minister Smet als concrete doelstelling voorop dat in 2015 15% van de studenten in het hoger onderwijs een internationale mobiliteit van minimum drie maanden moet hebben.

De verklaring roept verder Europese hoger onderwijsinstellingen op om hun activiteiten (studieprogramma's, curricula, onderzoek, etc.) nog sterker te internationaliseren. Centraal staan de concepten van '*student centred learning*' en het ontwikkelen van competenties in een snel veranderende en globale wereld. De link met '*employability*' wordt vaak gemaakt, zeker in het kader van de *EU 2020 Strategy*, en daarom verwijst deze verklaring impliciet naar het belang van het professioneel hoger onderwijs dat traditioneel sterk competentiegericht werkt.

Een expliciete oproep is er om zich te engageren in globale samenwerkingsprojecten voor duurzame ontwikkeling. Daarnaast kadert deze beweging in de nood om studenten meer en beter gekaderd bloot te stellen aan andere culturen. Dit zowel binnen als buiten Europa. Dit wordt ook gelinkt aan de hoge streefcijfers voor internationale mobiliteit en ontwikkelingssamenwerking. **Studentenmobiliteit naar het Zuiden is dus een duidelijk onderdeel van dit verhaal.** Ook moet gewerkt worden aan de realisatie van de omgekeerde beweging. Via gezamenlijke Europese acties moeten de aantrekkingskracht en openheid van het Europese hoger onderwijs versterkt worden. De competitie op wereldschaal zal aangevuld worden met een versterkte beleidsdialoog en een samenwerking gebaseerd op partnerschap met andere regio's in de wereld, dus zeker ook partners in het Zuiden¹⁴.

De link met internationalisering wordt in deze contextanalyse overigens niet toevallig aangehaald. Het beheer van acties op vlak van ontwikkelingssamenwerking, ook de programma's en projecten die via VLIR-UOS worden opengesteld, worden binnen Vlaamse universiteiten en hogescholen vaak zowel conceptueel als structureel ingebed in het domein Internationalisering. Concreet betekent dit dat er bijzondere aandacht is voor mobiliteit binnen deze programma's. De vaststelling dat programma's voor ontwikkelingssamenwerking in de eerste plaats vanuit het domein Internationalisering worden aangepakt is van betekenis voor de integratie van hogescholen in de VLIR-UOS -programma's. Niet alleen helpt het om binnen hogescholen ankerpunten en competenties te vinden om internationale programma's (zoals bv. tempus) projectmatig te beheren, anderzijds biedt deze inbedding ook handvatten voor een visie die geschraagd is door de internationale ambities van een instelling.

1.1.5. Een samenvatting

Het perspectief van academisering en integratie ('inkanteling') van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteiten zal er in fine voor zorgen dat deze opleidingen bij de universiteiten worden ondergebracht. De academisering in die zin bevestigt ondubbelzinnig de keuze voor een binair systeem van hoger onderwijs, zowel in type van opleiding (professioneel/academisch) als in de institutionele inbedding ervan (hogeschool/universiteit).

Op termijn zullen op die manier alvast de academische opleidingen die nu nog in hogescholen worden georganiseerd eveneens ten volle geïntegreerd worden in VLIR-UOS aangezien ze dan ook deel uitmaken van een universiteit (niet langer van een hogeschool). Hogescholen staan dan, enkele uitzonderingen niet te na gesproken, uitsluitend in voor professioneel hoger onderwijs.

We formuleren op basis van voorgaande twee aanbevelingen.

Aanbeveling: integratie vanuit een gedifferentieerde en omvattende kijk

Het is daarom aangewezen om **de integratie van hogescholen in VLIR-UOS op een omvattende maar tegelijk gedifferentieerde wijze te benaderen.** Gedifferentieerd omdat we naast de aandacht voor de academiserende hogeschoolopleidingen (waar de integratie ook op dit moment al vlotter verloopt dan elders¹⁵), ook aandacht besteden aan de meerwaarde van een grotere betrokkenheid van professioneel

¹⁴ Een voorbeeld is het recente project 'Access to success. Fostering Trust and Exchange between Europe and Africa' (www.accesstosuccess-africa.eu/web/).

¹⁵ Ook nu al vinden zich academiserende opleidingen gemakkelijker de weg naar VLIR-UOS op basis van de contacten en netwerken met peers aan de universiteit. Alleen moet voorlopig, althans voor de initiatieven in het Zuiden, pro forma een promotor in de universiteit worden aangesteld.

hoger onderwijs. Omvattend omdat we best het potentieel van het hoger onderwijs voor UOS in zijn geheel een plaats wensen te geven, en in het bijzonder ook de banden en de complementariteit (of zelfs 'permeabiliteit') tussen professioneel en academisch hoger onderwijs een plaats geven binnen VLIR-UOS.

Een operationele rol voor de associaties is hierin niet meteen evident omdat de samenwerking tussen beide type instellingen vanuit een grotere vrijblijvendheid zou kunnen verlopen dan op dit moment. Anderzijds vormt de oprichting van VLUHR een mogelijkheid om zich als universiteit en hogeschool te ontmoeten in een complementair kader. Althans voor de vorming van het beleid ten aanzien van internationalisering en ontwikkelingssamenwerking wordt deze organisatie de referentie.

Het perspectief van een verzelfstandigd agentschap voor hoger onderwijs ontwikkelingssamenwerking én internationalisering, naar analogie met bijvoorbeeld Nuffic of Daad, is vandaag de dag niet ondenkbeeldig en kan onder de koepel van de VLHUR vorm krijgen.

Aanbeveling: nieuwe naamgeving, missie, structuur en werking in de stijgers

In dit opzicht is het opportuun dat VLIR-UOS inspeelt op deze veranderingen om zijn huidige naamgeving en opdracht te herdefiniëren.

1.2. Het landschap van ontwikkelingssamenwerking in beweging

1.2.1. Van programma's naar landenstrategieën

Het federale ontwikkelingsbeleid¹⁶ is gestoeld op de wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische Internationale Samenwerking, zoals gewijzigd in 2001 en 2006, die de doelstelling van de ontwikkelingssamenwerking bepaalt. Het hoofddoel wordt als volgt gedefinieerd:

“De Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft als hoofddoel de duurzame menselijke ontwikkeling te realiseren door middel van armoedebestrijding, op basis van het concept “partnerschap” en met inachtneming van de criteria voor ontwikkelingssamenwerking”.

DGD is verantwoordelijk voor de beleidsvoorbereiding, de planning, de coördinatie en de opvolging van de ontwikkelingssamenwerking. Zij staat onder meer in voor de voorbereiding en onderhandeling van de raamovereenkomsten, conventies en/of programma's met de indirecte actoren, waaronder VLIR/CIUF en VVOB/APEFE. DGD maakt deel uit van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Strategisch wenst de FOD haar impact op de duurzame ontwikkeling te verhogen via *armoedebestrijding*, via de *integratie van de ontwikkelingsdimensie in het Belgische buitenlands beleid*, via een *betere kwaliteit* van de ontwikkelingssamenwerking en via een *resultaatsgericht beheer*.

De DGD samenwerkingsstrategie bouwt verder op door België aangegane internationale verplichtingen, voornamelijk de *millenniumdoelstellingen* (2005), de *verklaring van Parijs* over de doeltreffendheid van de hulp (2005), de *Accra agenda voor actie* (2008), en de gedragscode van de Europese Unie op het gebied van de *complementariteit en taakverdeling* binnen het ontwikkelingsbeleid (2007). Het zijn vooral de millenniumdoelstellingen (MDG's) die leidraad en toetssteen vormen voor het beleid. Jaarlijks brengt de regering verslag uit bij het Parlement over de acties die zij onderneemt om bij te dragen tot de verwezenlijking van de MDG's. Hoewel deze grote internationale akkoorden misschien veraf lijken voor de

¹⁶ We hebben het in deze sectie haast uitsluitend over het federale ontwikkelingsbeleid als context voor VLIR-UOS. Volledigheidshalve vermelden we ook dat er een Vlaams ontwikkelingsbeleid bestaat, beheerd door het Vlaamse Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS). We gaan hier slechts zijdeling op in omdat het zogenaamde Lambermont-akkoord van oktober 2001, dat o.m. de defederalisering voorzag van de ontwikkelingssamenwerking voor de beleidsdomeinen die niet langer federale materie zijn (inclusief onderwijs en wetenschappelijk onderzoek), tot nog toe niet werd uitgevoerd.

toekomstige ontwikkeling van de programma's van VLIR-UOS en de eventuele rol daarin, is dat in feite niet zo.

Onder meer onder impuls van de grote, nieuwe ideeën op het vlak van de internationale ontwikkelingssamenwerking en de politieke consensus over de basisprincipes voor het stroomlijnen van het ontwikkelingsbeleid, wenst DGD **de coherentie van haar beleid te bewaken in landenstrategieën**, waarin de verschillende interventie niveaus (i.e. bilateraal, indirect, multilateraal) en -vormen (vb. beurzen, technische assistentie, projecten, budgetondersteuning, initiatieven NGO's, maar ook VLIR/CIUF - programma's, ...) een plaats krijgen in functie van de vragen en noden van de betrokken partnerlanden. Op die manier wenst DGD de principes van 'country ownership', 'alignment', en focus op 'resultaatsgericht beheer' (*Accra agenda voor actie*, 2008) te vertalen naar het Belgische ontwikkelingsbeleid in zijn geheel, en naar de zgn. indirecte actoren (zoals o.m. de NGOs, universiteiten) in het bijzonder. Het behoeft allicht ook geen betoog dat met de aandacht voor meer samenhang, concentratie van landen, en integratie van programma's en projecten ook wordt ingespeeld op een probleem van versnippering van inspanningen op het niveau van de landen waarmee wordt samengewerkt.

Inmiddels werden de implicaties van deze beleidswijzigingen voor de universitaire samenwerking ook formeel vertaald in een nieuw Politiek Akkoord tussen de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de Vlaamse (VLIR) en de Franstalige Universiteiten (CIUF) m.b.t. de universitaire ontwikkelingssamenwerking.

1.2.2. Nieuw Politiek Akkoord

Het nieuw politiek akkoord werd ondertekend op 22 april 2010. Het beperkt zich in eerste instantie tot de zogenaamde Zuid programma's, maar in het akkoord wordt een nog af te sluiten nieuwe kaderovereenkomst aangekondigd waarin o.m. ook het beurzen- en noordactiesbeleid een plaats moeten krijgen. In een voetnoot wordt verwezen naar de diversiteit van het Vlaams hogeronderwijslandschap en de mogelijkheid om althans langs Vlaamse kant ook de hogescholen in te zetten voor UOS¹⁷, "vanuit hun specificiteit in mandaat, profiel, wijze van werken en partnerschappen, en vanuit hun complementariteit t.o.v. de universiteiten".

Het akkoord tracht de eigenheid van de universitaire ontwikkelingssamenwerking, "die in grote mate bestaat uit initiatieven die gebaseerd zijn op het wetenschappelijke initiatief", te verzoenen met de vragen van een gemoderniseerd Belgisch ontwikkelingsbeleid. IJkpunten van dit beleid zijn: geografische concentratie van acties in een beperkt aantal partnerlanden, strategische afstemming van acties via de ontwikkeling van een landenprogramma per partnerland, en meer complementariteit en synergie van de UOS binnen het geheel van de ontwikkelingssamenwerking, en prioritair met de Belgische bilaterale ontwikkelingssamenwerking.

De basisafspraken in het akkoord hebben betrekking op de nieuwe, zesjarige programmacyclus die loopt van 2013 tot 2018. Er is een geografische concentratie voorzien van maximaal 20 partnerlanden, en voor elk van de partnerlanden wordt een landenstrategie uitgewerkt, vertrekkende vanuit de rol van de lokale partners (hogeronderwijsinstellingen) in de ontwikkeling van hun land of regio. VLIR-UOS en CUD zullen in minstens 7 partnerlanden een gezamenlijke landenstrategie ontwikkelen. 70% van de middelen van UOS zullen worden aangewend binnen de partnerlanden van de Belgische bilaterale samenwerking. Een vrije programmatiemarge van 6% is voorzien binnen de enveloppe Zuidprogramma's.

De opdracht van **DGD bestaat erin om permanent de ontwikkelingsrelevantie te bewaken van de OS**. In de vernieuwde benadering betekent dit dat ontwikkelingssamenwerking –en dus ook UOS- moet vertrekken vanuit de noden die zich binnen een landencontext voordoen. Die strategische noden moeten in een landenbeleid duidelijk worden geïdentificeerd, ook voor het hoger onderwijs van een land en zijn connecties met de ontwikkeling van de maatschappij en de verschillende sectoren (gezondheid, onderwijs, etc...) waar het ontwikkelingsbeleid actief is. Ontwikkelingsrelevantie en coherentie zijn met andere woorden basiscriteria voor het ontwikkelingsbeleid. De academische kwaliteit wordt in die optiek vooral

¹⁷ UOS is de term die tot nu toe gebruikt wordt om te verwijzen naar de akkoorden tussen de VLIR en DGD, en verwijst naar 'universitaire ontwikkelingssamenwerking'.

door VLIR-UOS bekeken, al is er afgesproken dat er gewerkt wordt op basis van het systeem van competitieve oproepen en selecties. Over de modaliteiten en procedures van de ontwikkeling van landenprogramma's is op dit moment nog weinig geweten, behalve dat DGD zich ertoe engageerde om alle informatie m.b.t. de concentratielanden van de Belgische bilaterale samenwerking ter beschikking te stellen.

De vernieuwing van deze aanpak voor VLIR-UOS zal hierin zitten dat **bestaande of nieuwe VLIR-UOS programma's in functie van een landenstrategie worden ingezet**. Dat betekent o.m. dat in de toekomst ook de inhoud van bv. Eigen Initiatieven heel anders zal ingevuld worden, minder vanuit een samenwerking tussen academici of tussen universitaire instellingen, en meer vanuit de doelstellingen die volgen uit de landenstrategie van een bepaald land. Ook DGD zal zich anders gaan organiseren vanuit een landenstrategische benadering. DGD zal in de eerste fase mee de beleidsdialoog voeren om op het vlak van de (landen)strategiebepaling te bewaken dat de strategie die VLIR-UOS voor een bepaald land ontwikkelt ook de strategie is waarmee DGD kan akkoord gaan. Een landenanalyse zal o.m. uitgaan van de concrete vragen en afspraken die met dat land gemaakt worden in overleg met donoren en andere actoren op het terrein; vanuit de vraag welke institutionele partners in het plaatselijke hogeronderwijslandschap het meest geschikt zijn om synergieën te bewerkstelligen met andere donoren en lokale ontwikkelingsactoren; en uiteraard rond welke inhoudelijke prioritaire thema's men zal gaan werken en hoe de uitwerking daarvan complementair is met die van andere actoren. Na het afsluiten van een akkoord rond de landenstrategie zal DGD zich enkel nog focussen op het niveau van de evaluatie van resultaten. Volgens het resultaatgericht beheer, is het met andere woorden de strategie die de resultaten bepaalt.

Voor VLIR-UOS betekent dit dat er oproepen zullen komen die beantwoorden aan de doelstellingen van de strategie voor dat bepaalde land.

Aanbeveling: complementariteit en synergie vanuit landenstrategie

In de mate dat landenanalyses ook daadwerkelijk ruimte maken voor een institutionele en thematische verdieping in functie van ontwikkelingsnoden van partnerlanden verdient het aanbeveling om daarin ook het specifieke en praktijkgerichte **aanbod en potentieel van de hogescholen te betrekken**. Uit onze studie blijkt dat hogescholen op het terrein doorgaans meer praktijkgericht gericht werken dan universiteiten. Eén van de zwaartepunten binnen de universitaire samenwerking tot nog toe was de focus op de versterking van onderzoekscapaciteiten in het Zuiden om wetenschappelijk onderzoek te kunnen doen rond ontwikkelingsrelevante problematieken. De praktijkgerichte oriëntatie van hogescholen kan hieraan complementair zijn, indien men verder kijkt dan het institutioneel kader van een lokale universiteit. Hogescholen zijn zowel in het Noorden als in het Zuiden vaak regionale centra waar onderwijs en het werkveld samenkomen. Comparatief onderzoek en beleidsteksten van grote multilaterale donoren zoals de Wereldbank, ondersteunen alvast de idee van een doorgedreven gedifferentieerd hoger (of zelfs tertiair) onderwijs, weliswaar met connecties en bruggen die de complementariteit moeten verzekeren. Er zijn nog weinig landen in de wereld waar universiteiten het hele landschap van hoger onderwijs integraal bestrijken¹⁸, allerlei vormen van professioneel en praktijkgerichte instituten voor hoger onderwijs maken ook in het Zuiden opgang.

1.2.3. Andere thema's en actoren

1. Beurzenbeleid

De huidige minister van Ontwikkelingssamenwerking Charles Michel wenst het budget voor beurzen voor studenten uit het Zuiden te verdubbelen tegen 2015. Uit een interne nota die in 2009 de ronde deed bleek

¹⁸ Binnen de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking is Niger een mogelijke en vrij unieke uitzondering.

dat er rond studiebeurzen nooit echt een duidelijk beleid is gevoerd, en dat er bovendien weinig statistieken of kwalitatieve informatie over die beurzen ter beschikking waren, noch over de herkomst van de bursalen, hun resultaten, of hun reïntegratie in het land van herkomst. DGD werkt daarom nu aan een visie rond het beurzenbeleid. Men schat dat het totale beurzenbudget in 2009 ongeveer 37 miljoen euro bedroeg, wat overeenstemt met een kleine 3% van de hele DGD begroting. Meer dan de helft van de beurzen wordt beheerd door BTC, de andere helft valt onder indirecte samenwerking, o.m. bij VLIR-UOS en CUD.

Voor VLIR-UOS gaat het doorgaans¹⁹ om beurzen die gekoppeld zijn aan Master programma's (ICP's) of kortere International Trainingprogramma's, waarvan sommige al meer dan 15 jaar meegaan. ITP's en KOI's staan momenteel ook open voor hogescholen, maar de voorwaarden en criteria blijven vaak erg academisch gesteld en ingevuld. Aangezien de Minister het aantal bursalen wenst te verdubbelen, en deze programma's, althans formeel, open staan voor hogescholen, bieden deze programma's ook op korte termijn kansen en groeipotentieel voor een grotere betrokkenheid in VLIR-UOS, in de mate dat de communicatie, de voorwaarden en selectiecriteria ook kunnen worden herbekeken vanuit het aanbod uit het hogescholenonderwijs.

Aanbeveling: strategische benadering van het beurzenbeleid

Veeleer dan een rigide en automatische koppeling van beurzen aan gefinancierde opleidingsprogramma's is het aangewezen om vanuit een strategische oefening te waarbij Vlaamse universiteiten en hogescholen zich uitspreken over de specifieke thema's en expertisegebieden met een toegevoegde waarde voor ontwikkelingslanden waarmee zij willen uitpakken en zich ook internationaal wensen te positioneren.

Een nog weinig geëxploreerd aspect bij de ontwikkeling van het beurzenbeleid betreft de **genderthematiek**. Het Belgische ontwikkelingsbeleid wenst nl. zwaar in te zetten op de integratie van "gender" in de hervorming van de sector en wenst de gelijkheid tussen mannen en vrouwen centraal te plaatsen in het nieuwe hulpparadigma²⁰. In principe zou 50% van de beurzen naar vrouwen moeten gaan, maar in praktijk is dat helemaal niet zo (al ontbreken ook hier de concrete cijfergegevens). Hogescholen hebben ook een rol te spelen in strategieën waardoor meer vrouwen toegang krijgen tot hogere opleidingen.

2. VVOB

VVOB is historisch gegroeid van een organisatie die coöperanten uitstuurt naar het Zuiden, vervolgens naar een organisatie meteen sterke projectbenadering, en sedert een aantal jaren naar een organisatie die werkt volgens een programmabenedering in een tiental geselecteerde landen. De focus is vandaag de dag heel erg **geprofileerd op het formele onderwijs** (voorheen ook 'vorming', met linken naar allerlei andere sectoren), en werkt VVOB in het Zuiden met overheden op verschillende niveaus van het onderwijssysteem.

Uitgangspunt in de werking is dat de overheid in het Zuiden een hefboom is voor verandering in het onderwijs. Haar benadering van technische assistentie is erg gewijzigd in de loop der jaren. De vroegere 'coöperant' is momenteel veeleer een facilitator van processen van verandering. Geldschieter voor de programma's in het Zuiden is DGD. VVOB heeft een algemeen akkoord met DGD, en werkt met zesjarige programmastrategieën, waarin twee opeenvolgende driejarenprogramma's.

De Vlaamse Gemeenschap staat in voor de werking van de organisatie en financiert de Noordwerking (een programma waarin scholenbanden tussen Noord en Zuid worden gefaciliteerd). VVOB doet al eens een beroep op de technische expertise van hogescholen, al gebeurde dat tot nog toe vooral op individuele basis

¹⁹ Uitgezonderd de VLADOC -beurzen en ICP-PhD -beurzen, en SNS-NSS -beurzen die in het kader van een project worden voorzien.

²⁰ Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Algemene Uitgavenbegroting 2010. Organisatieafdeling 54 Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking. 52-56 (handgeschreven paginering).

en ad hoc (zie voorstelling VVOB op feedbackmoment 17/6/2010). Deze samenwerking wordt door VVOB positief gewaardeerd. Met name de combinatie van conceptuele kaders en de voeling met de praktijk die hogescholen met zich meebrengen biedt meerwaarde voor VVOB. Men is duidelijk op zoek naar mogelijkheden om op meer structurele basis de samenwerking met hogescholen vorm te geven, al moeten de concrete voorwaarden en modaliteiten daarvoor nog grotendeels worden uitgewerkt en afgestemd.

Het jaarlijkse stageaanbod voor Vlaamse studenten in het hoger onderwijs is een vroeg voorbeeld van een meer structurele vorm van samenwerking. Het programma is beperkt in omvang (kleine tiental stages per jaar) en voorziet niet in reisbeurzen voor de betrokken studenten. De vraag naar stageplaatsen komt vanuit de VVOB partners in de programma's van het Zuiden. Er zijn doorgaans nog te weinig kandidaten en VVOB beraadt zich over de formulering van de stageopdrachten en de communicatie naar kandidaten. Meer recent zoekt VVOB ook ad-hoc samenwerking met een aantal hogescholen en universiteiten (vooral in de lerarenopleiding) te formaliseren in overeenkomsten. Hogescholen werden vooralsnog niet aangesproken vanuit het VVOB -beleidsplan onder de vorm van een 'tender'.

3. CIUF/CUD

De vaststelling dat de integratie van hogescholen in UOS volgens verschillende snelheden verloopt in het Vlaamse dan wel in het Franstalige deel van België verdient de nodige aandacht. Tot nog toe is de integratie van hogescholen in UOS in Franstalig België nog niet ten gronde aan de orde geweest. Ook aan Franstalige kant komen er niettemin steeds meer vragen van hogescholen bij DGD²¹, en af en toe zelfs rechtstreeks bij de beleidscel ontwikkelingssamenwerking. DGD wenst blijkbaar wel graag de hogescholen sterker te betrekken in UOS omdat dit de ontwikkelingsrelevantie van de programma's ten goede zou komen. Voor de beleidscel heeft de samenwerking haar belang, maar zit men gewrongen met de situatie dat er aan Vlaamse kant wel openingen zijn gemaakt, terwijl dat voorlopig nog niet het geval is aan de Franstalige kant.

Repercussies van de besproken hervormingen op de budgetten voor UOS zijn nog verre van duidelijk. Volgens bronnen in DGD is de universitaire samenwerking tot nog toe goed behandeld geweest, met een jaarlijkse stijging van budgetten. Anderzijds is het niet te verwachten dat er een grote verhoging van kredieten in het verschiet ligt (tenzij voor de beurzen, waar ook voor hogescholen een hefboom ligt). Men kan wel vermoeden dat het dossier van de integratie hogescholen in VLIR-UOS – tenminste in de mate dat ze leidt tot een meerwaarde in de resultaatgerichte benadering – een argument zal zijn voor het (federale) beleid om een gelijkaardige beweging aan de andere kant van de taalgrens te bevorderen.

4. Andere actoren

Het Vlaamse Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS) en het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling hebben we buiten beschouwing gelaten, al kunnen de Vlaamse projecten en programma's in Zuid (bilaterale samenwerking in de concentratielanden van het Vlaamse ontwikkelingsbeleid) en Noord (sensibilisering en draagvlakverbreding; ondersteuning van acties van indirecte actoren) van betekenis zijn in het kader van bepaalde landenstrategieën of concrete acties die universiteiten en hogescholen ondernemen, o.m. ook op het vlak van draagvlakverbreding. In ieder geval doen de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen op dit moment in beperkte mate een beroep op deze organisaties. Een Vlaams loket voor toekomstige projectleiders of stakeholders kan leiden tot een meer gerichte inzet van de middelen en een beter bereik van de doelstellingen.

Er zijn uiteraard nog bijzonder veel andere actoren actief in de ontwikkelings-samenwerking in Vlaanderen. En hogescholen in het bijzonder, zo blijkt althans uit onze enquête (zie verder), zijn erg actief in netwerken en partnershappen met allerlei organisaties, verenigingen en instanties met een link naar het Zuiden.

²¹ De toenemende integratie van diverse instellingen in Franstalig België (zoals bvb de Université de Louvain vanaf 09/2010) waarin universiteiten en hogescholen samensmelten zal deze vraag ongetwijfeld vaker op de agenda plaatsen.

Binnen de overheidssector denken we dan bijvoorbeeld aan de steden en gemeenten, waarvan de stedenbanden in het Zuiden al eens aanleiding of ankerpunt zijn voor projecten en/of stagetrajecten voor hogescholen. Ook het private initiatief, al dan niet financieerd met overheidsmiddelen, is in Vlaanderen traditioneel ook erg zichtbaar aanwezig in de de ontwikkelingssamenwerking. En ook hier blijken hogescholen goed genetwerkt te zijn in acties en stagetrajecten. Naast de typische sector van niet-goevernementeles organisaties (NGO's), met een specifieke finaliteit naar ontwikkelingssamenwerking, vermelden we daarbij volledigheidshalve ook het amalgaam aan initiatieven uit het maatschappelijke middenveld (bv. vakbonden, mutualiteiten,...), professionele organisaties (bv. artsen zonder vakantie), scholen, bedrijven enz..., waar we het over hebben als we spreken over de vierde pijler in de ontwikkelingssamenwerking.

2. Verslag onderzoeksactiviteiten

2.1. Contextanalyse

Integratie veronderstelt een idee van wederzijdse samenwerking en complementariteit die rekening houdt met de omgeving en eigenheid van, in dit geval, zowel de 'universitaire samenwerking' als die van 'de hogescholen'. Op basis van deskresearch, informatierondes en focusgesprekken met stakeholders in hogescholen, universiteiten en VLIR-UOS, formuleerden we een eerste contextanalyse (ingediend op 9 maart 2010) die was aanleiding om met VLIR-UOS een aantal pistes op te nemen die in het verder verloop van de opdracht werden opgenomen:

Een erkenning van de diversiteit van het landschap van hogescholen in Vlaanderen (cf. het binaire systeem) kan aanleiding zijn voor een conceptuele verbreding van de VLIR-UOS werking, o.m. door de integratie van het eigen potentieel vanuit het professioneel hoger onderwijs. In dit verband suggereerden we om sporen van synergie te ontwikkelen tussen academische en professionele trajecten in functie van ontwikkelingssamenwerking, die we figuurlijk voorstelden in een 'driehoek hoger onderwijs & ontwikkelingsrelevantie' (zie figuur 1).

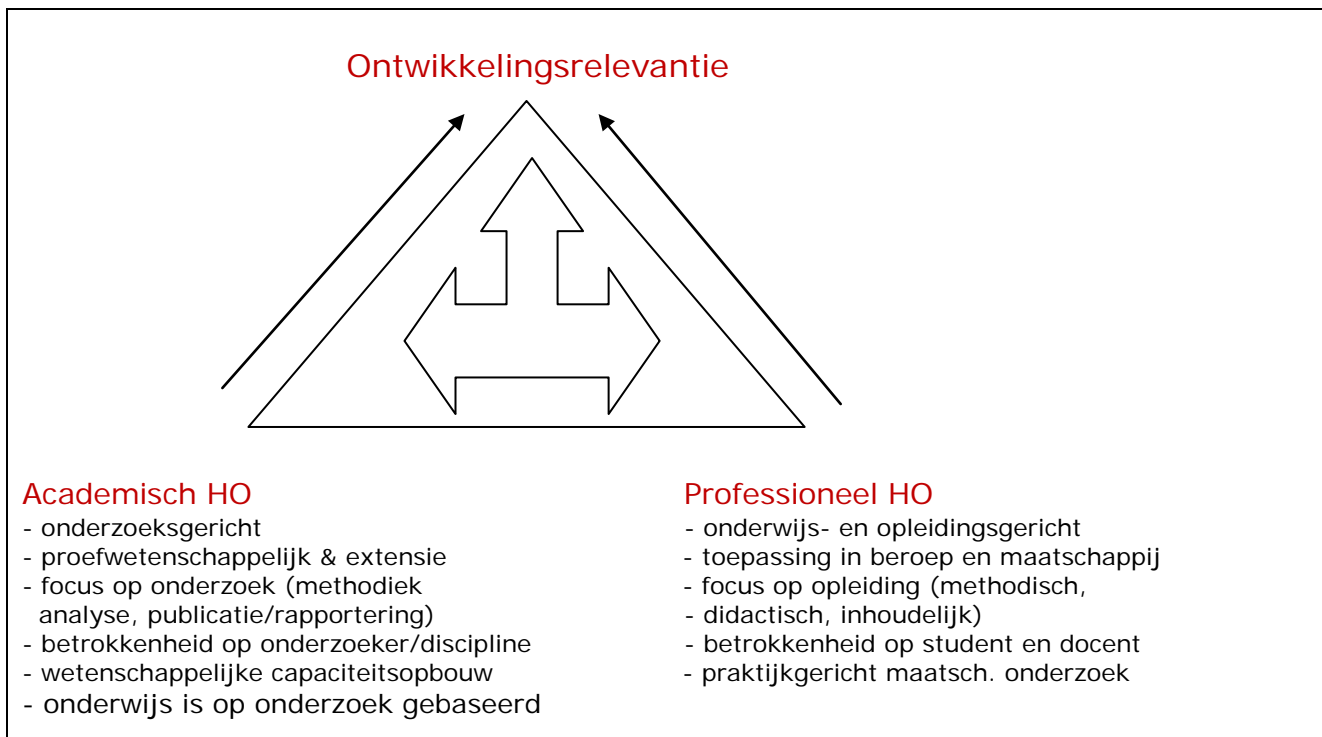

Figure 1: 'Driehoek voor synergie hogescholen/universiteiten in VLIR-UOS in functie van ontwikkelingsrelevantie

- De mogelijke inbreng en participatie van hogescholen in de analyse en uiteindelijke uitvoering van de nieuwe strategie wat betreft landenconcentratie en -beleid (toen nog parallel met en afhankelijk van timing invoering nieuwe overeenkomst).
- De nood aan ontsluiting van informatie over acties, beleid en potentieel vanuit de hogescholen op vlak van ontwikkelingssamenwerking (cf. enquête en beleidsanalyse van instellingen).
- Communicatieve ingrepen: taal en discours van oproepen, vertrouwdheid met context, instellingen, expertise en structuur van hogescholen, en op termijn eventueel nieuwe naamgeving (mogelijks parallel met verhaal integratie VLIR VLHORA), en het perspectief van een nieuwe oproep voor Zuidinitiatieven (hervormd programma, oproep 2010).

- Analyse van organisatie en werking VLIR-UOS:
 - Structureel:
 - Opties i.v.m. de rol van de associaties en de organisatie van universitaire en hogescholen ICOS;
 - Operationeel:
 - Redesign van programma's en programma -architectuur, selectiecriteria, samenstelling commissies,...;
 - Expertise opbouw:
 - Interne reorganisatie in functie van landenprogramma's veronderstelt opbouw landendeskundigheid op vlak van ontwikkeling en hoger onderwijs op landenniveau op het niveau van de VLIR-UOS;
 - Netwerking/platform:
 - Nodige faciliterende rol voor ontwikkeling van complementaire relaties tussen universiteiten en hogescholen in functie van OS;
 - Financieel:
 - De vraag naar matching funds (vanuit Vlaamse overheid) voor bepaalde trajecten en in kaart brengen alternatieve financieringskanalen.

2.2. Focusgroepen en interviews

Bij de aanvang van de studieopdracht is in de vorm van twee focusgesprekken met universitaire en hogeschool ICOS ingegaan op de plaats van de hogescholen in UOS, en de rol van de ICOS, de associaties en universiteiten (lijst van deelnemers en verslaggeving on file). Uit de gesprekken bleek enerzijds een erg positieve waardering van de (potentiële) inhoudelijke meerwaarde van hogescholen in de universitaire samenwerking, en dit zowel bij de universitaire ICOS als de zgn. hogeschool ICOS. Hoewel voorlopig de participatie bij vele hogescholen nog sterk gefocust is op reisbeurzen voor studenten, noteerden we tegelijk ook cases waar synergie met universitaire samenwerking een plaats vindt (bv. PHL -inbreng in IUS –project met Jimma Universiteit in Ethiopië). Er blijkt voorts een sterk pleidooi om kleinschalige projecten mogelijk te maken, en stagebeurzen zo veel mogelijk te integreren in een projectbenadering waarin begeleiding en omkadering kan worden voorzien. We kwamen er op terug in het feedbackoverleg van 17 juni 2010.

Anderzijds stelden we vast dat de concrete administratieve beheersstructuur van internationale projecten binnen hogescholen en associaties erg verschillend is van instelling tot instelling; soms werken international offices sterk gedecentraliseerd, in andere gevallen is informatie en administratief beheer van projecten gecentraliseerd. Tijdens de gesprekken met de hogeschool ICOS bleek ook een erg negatieve perceptie van de huidige ICOS -medefinancieringsregeling. De rapportage en administratieve belasting zijn behoorlijk intensief voor hogeschool ICOS, en wordt naar verluidt op geen enkele manier in rekening gebracht. Structuur en organisatie van VLIR-UOS werd ook een aandachtspunt in flankerende gesprekken en interviews met sleutelfiguren. De verschillende opties en de pro's en contra's van elke optie nemen we later op in bevindingen op het niveau van beheersstructuren.

Flankerende gesprekken en interviews werden gevoerd met de volgende personen: Patrick Blondé (ADINSA), Alain Verschoren (VLIR), Marc Vandewalle (VLHORA), Bart Dewaele (Directeur VVOB), Dirk Molderez (DGD), Noël Vercruyse (Departement Onderwijs), Bob Peeters (South Research), Sylvia Van Wallegghem (KULeuven). We mochten verder ook op regelmatige basis voortbouwen op de informatie uit de ronde van hogescholen die Kristien Verbrugghen, Patrick Blondé en Stijn De Roover ondernamen.

2.3. Enquête acties en potentieel hogescholen

Opzet van de enquête was het in kaart brengen van het potentieel van de hogescholen voor ontwikkelingssamenwerking en VLIR-UOS, zowel in termen van concrete acties (effectieve projecten,

voorstellen, financiering, partners in Noord en Zuid, stages), als in nog onontgonnen maar potentieel relevante deskundigheid in functie van ontwikkelingsamenwerking.

De enquête bevestigt enerzijds een eerdere schriftelijke bevraging vanuit de VLHORA dat hogescholen al erg actief zijn op vlak van ontwikkelingsamenwerking en daarin vooral inzetten op studentgerichte acties en mobiliteiten. Anderzijds levert het materiaal ook beter zicht op de aard van de hogeschoolprojecten (de insteek onderwijs/dienstverlening/onderzoek, stages, partners in Noord en Zuid), en worden markante verschillen belicht tussen hogescholen met en zonder academische opleidingen en onderzoek.

Elke schriftelijke bevraging heeft zijn eigen tekortkomingen. En wat we in deze bevraging niet konden vermijden is dat uit de respons er voor een aantal belangrijke markers geen uniforme interpretatie voor handen was, wat er onder meer toe leidde dat er ruis zit op vooral de financiële data, en dat we voor wat betreft de stages geen eenduidig overzicht kunnen geven van het totaal aantal stagiairs (periodes verschillen) of waar ze precies terecht komen. Ook stelden we vast dat de respondenten (coördinatoren internationalisering) niet altijd over de nodige gegevens beschikten die gevraagd werden. Dat leidde er toe dat sommige vragen niet of slechts gedeeltelijk werden beantwoord. We stelden vast dat aanvullend op het kwantitatief materiaal ook meer evaluatiegegevens en kwalitatief materiaal nodig zijn.

De data die we uit de enquête genereerden worden in de mate van het mogelijke in de vorm van tabellen bij de daarbij horende analyses gepresenteerd. Voor andere tabellen leek het ons aangewezen deze met het oog op leesbaarheid in bijlage te voegen, in elektronisch of hard copy format. De data worden na validatie ook verwerkt in een databank voor VLIR-UOS.

2.4. Analyse beleidsteksten hogescholen (en associaties)

De inventarisatie van de beschikbare expertise en beleidsoriëntaties was een oorspronkelijk derde werkpakket in de studie. Het doel is het in kaart brengen en definiëren van enerzijds de bestaande expertise van de Vlaamse hogescholen en anderzijds de doelstellingen en beleidsprioriteiten van de hogescholen en associaties rond UOS en IS.

De analyse gebeurde op drie verschillende manieren.

Ten eerste op basis van een tweede luik van de bevraging. Het oplijsten van de expertise en acties in elke hogeschool was een erg breed geformuleerde opdracht. Ervaringen binnen de eigen instellingen van de auteurs leert dat geen enkele instelling op een centraal gecoördineerde manier over precieze informatie beschikt op dit gebied. Afdalen tot het individuele niveau van de werknemer in de hogescholen was dan ook onmogelijk. Wel werd er voor geopteerd om de nodige informatie te genereren uit de uitgevoerde enquête. Het oplijsten van de aanwezige en uitgevoerde initiatieven is namelijk gelieerd aan de aanwezige expertise. De beperkingen aangehaald voor deze enquête gelden natuurlijk ook voor deze analyse.

In een tweede fase werd onderzocht op welke manier de hogescholen deze expertise willen inzetten voor initiatieven en projecten rond OS/IS. Deze analyse was een screening van de beleidsplannen onderwijs, onderzoek, internationalisering van de betrokken hogescholen. Waar mogelijk werd dit aangevuld met de resultaten uit gesprekken tussen het consortium van deze studie en diverse beleidspersonen binnen de hogescholen. Dit werd eveneens afgetoetst tegenover de resultaten van de bezoeken die VLIR-UOS bracht aan alle hogescholen. De resultaten van de screening vindt u in deel drie onder 3.1.1 Beleid hogescholen.

In een derde stap werden ook de medefinancieringscontracten met de universiteiten en de daarbij horende beleidsplannen van de associaties onderzocht. VLIR-UOS vraagt immers sinds 2009 dat de ICOS zich inschrijven in een associatiebreed plan. Deze plannen werden vergeleken vanuit het perspectief van een transparante organisatiestructuur voor UOS. De resultaten van deze analyse worden besproken in 3.3.1 structurele medefinanciering.

2.5. Terugkoppelingsmoment

Tijdens het terugkoppelingsmoment op 17 juni 2010 werd een stand van zaken van de studieopdracht gepresenteerd en werd aan de hand van enkele expliciete stellingen in kleine groeps gesprekken een discussie aangegaan met de deelnemers²² over drie geselecteerde inhoudelijke thema's uit de studie die tot dat moment naar voor kwamen als thema's waar hogescholen – maar niet noodzakelijk zij alleen – mee worstelen in hun engagement t.a.v. (universitaire) ontwikkelings samenwerking:

2.5.1. Partnerschap

A: VLIR-UOS moet in principe opengesteld worden voor zowel Vlaamse universiteiten als hogescholen, zelfs al blijven de middelen van VLIR-UOS dezelfde.

Alle aanwezigen waren het principieel eens met de stelling, maar de kwalificaties en nuanceringen die volgden maakten meteen veel duidelijk over de uitdaging van een integratie van hogescholen in de VLIR-UOS -werking. Een van de commentaren was dat de meeste programma's al open stonden voor hogescholen²³, maar dat dit niet meteen (behalve in het REI programma) leidde tot grote aanvragen vanuit de hogescholen (zie ook verder in dit rapport). De discussies die volgden waren pittig, maar leidden wel tot een constructief gesprek over bestaande drempels om tot integratie of vormen van synergie te komen tussen het potentieel van hogescholen en universiteiten in functie van vragen uit het Zuiden. Die drempels situeren zich zowel bij de hogescholen zelf als bij de huidige VLIR-UOS -programma's.

Drempels bij hogescholen:

- grote onderwijsopdrachten en weinig onderhandelbare taakstelling
- mandaat docenten/lectoren
- administratieve belasting zonder extra ondersteuning
- doorgaans weinig ervaring met projectmatig werk
- insteek onderzoek is minder prominent
- geen/weinig extrinsieke incentives om OS op te nemen in opdracht
- lectoren/docenten beschikken niet over assistenten of doctorandi die (tijdelijk) lessen kunnen overnemen van een prof op zending

Drempels bij universiteiten en VLIR-UOS:

- ontwerp en discours van programma's zijn afgestemd op academisch onderzoek
- focus ligt op bepaalde vorm van onderzoek waarvoor hogescholen (zeker niet de professionele bacheloropleidingen) niet in aanmerking komen
- selectiecriteria zijn afgestemd op academisch onderzoek; er is weinig aandacht voor extensie en vertaalslag naar maatschappelijke ontwikkeling
- de naamgeving is expliciet gericht naar universiteiten

Over de mogelijke aanpak en verantwoordelijkheden liepen de meningen dan weer uiteen. Drempels bij hogescholen zouden een aanzet moeten zijn om tot structurele wijzigingen te komen die vanuit de Vlaamse overheid ook worden aangemoedigd (zie ook verder bij bespreking financiering). Aan de andere kant

²² Er waren voor het terugkoppelingsmoment 63 inschrijvingen.

²³ Hogescholen kunnen in de typische Zuid projecten (eigen initiatieven, IUS) wel co-promotor of deelprojectleider zijn, maar kunnen niet als promotor optreden.

vonden deelnemers dat de academisch wetenschappelijke criteria zouden moeten opengetrokken worden naar andere, meer maatschappelijk relevante criteria. De modaliteiten van de VLIR-UOS -programma's zijn nu sterk geënt op de gangbare praktijken van de universiteiten. De ervaring en specifieke expertise van hogescholen komen hierbij zelden aan bod.

Anderzijds kon de idee op aparte programma's en budgetlijnen te maken voor hogescholen en universiteiten niet op veel steun rekenen. Zo een optie zou immers de mogelijkheid van complementariteit en synergetische samenwerking tussen hogescholen en universiteiten, hier en ter plaatse, in de weg staan. Cases van succesvolle samenwerking tussen hogescholen en universiteiten (bv. KHKempen, Hogeschool Gent, Provinciale Hogeschool Hasselt e.a.) geven aan dat het openstellen van programma's naar alle hogeronderwijsinstellingen ten goede komt van elk van de spelers, in Noord maar ook in Zuid.

Aanbeveling: open staan van programma's voor hogescholen en universiteiten

Het besluit was dat alle programma's en budgetlijnen inderdaad open dienden te staan voor hogescholen en universiteiten, maar dat de finaliteit van de programma's niet beperkt mocht blijven tot enkel wetenschappelijk onderzoek, maar dat ook opleiding, maatschappelijke dienstverlening (extensie) de nodige aandacht krijgen. Een redesign van de programma -architectuur is daarom ook aangewezen. Het opzet moet zijn om samenwerking tussen hogescholen en universiteiten op te zetten op basis van concrete doelstellingen, elk vanuit de eigen expertise, maar wel in een gelijkwaardig partnerschap. We doen in deel 3 (2.2) een aanzet tot de ontwikkeling van een nieuwe programma architectuur.

B: VLIR-UOS partners in het Zuiden zijn alle instellingen die zichzelf definiëren als aanbieders van hoger onderwijs binnen hun lokale context

Zowat iedereen is van mening dat elke erkende of geaccrediteerde instelling voor hoger onderwijs partner moet kunnen zijn, dus ook hogescholen in het Zuiden. De erkenning door de overheid is van belang om toch enigszins te waken over de kwaliteit. De meningen zijn wel verdeeld over niet-hogeronderwijs-gerelateerde partners.

Er zijn twee opties:

- enkel erkende hogeronderwijsinstellingen: universiteiten, onderzoeksinstituten en hogescholen
- ook andere instellingen uit het middenveld (zoals ziekenhuizen, ngo's, stichtingen...). Binnen deze optie hoorden we opnieuw twee sub-opties:
 - kan enkel als dergelijke instelling ook als partner betrokken is in een instelling voor hoger onderwijs in het Zuiden. Zo een samenwerking zorgt voor de duurzaamheid: continuïteit, lokale capaciteitsopbouw, verzelfstandiging, extensie en multiplicatoreffect
 - partners met organisaties uit het middenveld moeten kunnen, ook als er geen rechtstreekse betrokkenheid is met een lokale hogeronderwijs-instelling.

Volgens sommigen moet het mogelijk zijn om als hogeschool rechtstreeks samen te werken met ziekenhuizen, overheden, werkgevers- of werknemersorganisaties... (bv. voor stages, maar ook voor capaciteitsopbouw en competentieoverdracht). Onderwijsinstellingen zijn immers niet de enige actor om een multiplicatoreffect te genereren. Anderen vinden dat samenwerking met andere actoren wel kan, maar enkel als er een instelling voor hoger onderwijs bij betrokken is. Centraal staat de vraag welke finaliteit de samenwerking met de partner heeft. Het maakt een verschil indien het gaat om de omkadering van reisbeurzen, dan wel om lokale capaciteitsbouw.

Aanbeveling: samenwerking met divers palet van partners in het Zuiden kan in functie van strategische doelen van landenprogramma's, en vanuit de specifieke expertise van hogescholen en universiteiten op vlak van onderwijs, onderzoek, en dienstverlening.

De missie van VLIR-UOS moet bepalen met welke partners formeel kan samengewerkt worden. In de ontwikkeling van strategische landenprogramma's is het aangewezen uit te gaan van een gedifferentieerd aanbod met lijnen voor samenwerking met allerlei instellingen op vlak van onderzoek, onderwijs en structurele maatschappelijke dienstverlening (o.a. met overheden, middenveld, professioneel werkveld...).

C: Docenten verbonden aan een Vlaamse hogeschool kunnen zowel initiator als mede-uitvoerder zijn van een door VLIR-UOS gefinancierd project

Het centrale uitgangspunt hierbij is dat de persoon de nodige competentie heeft of niet, ongeacht of hij of zij tewerkgesteld is aan een universiteit of een hogeschool. Zowel vanuit hogescholen als vanuit universiteiten kunnen wetenschappelijk onderbouwde en tegelijk ontwikkelingsrelevante projecten worden ontwikkeld, al kan de focus anders zijn. De huidige programma's hebben vooral een universitaire focus. Onderzoekers en docenten aan een hogeschool staan doorgaans dicht bij de praktijk. Hogescholen moeten de kans krijgen om mee te lopen in bestaande projecten en de nodige ervaring op te doen in de projectwerking. De finaliteit bestaat erin om tot een betere samenwerking te komen met partners in het Zuiden.

Aanvragers (zowel uit hogescholen als uit universiteiten) doen er goed aan zich de vraag te stellen naar de motivatie waarom zij aan VLIR-UOS programma's deelnemen. De omkaderingsvoorwaarden van VLIR-UOS stellen dat de personeelskosten van promotoren en projectleiders niet worden vergoed. Dit veronderstelt dat meer professioneel intrinsieke motivatie een rol speelt.

De context van een docent aan een hogeschool is heel anders dan die van een professor aan een universiteit. Aan een hogeschool is er bv. geen ondersteuning voor de administratie die komt kijken bij het indienen van een project. De lesopdracht primeert en kan niet zomaar verzet worden: "Wie vervangt ons ondertussen?". Voor een universiteit is de return op het vlak van onderzoek een toegevoegde waarde; dit geldt minder voor een professionele opleiding.

2.5.2. Mobiliteit als opstap naar institutionele partnerships

A: Visie

Vanuit welke visie op ontwikkeling worden mobiliteiten van studenten en docenten in het kader van ontwikkelingssamenwerking verantwoord? Bekeken vanuit het perspectief van de student wordt vooral gedacht aan persoonlijke groei en ontwikkeling van de student zelf, met als nevendoelestelling een bijdrage tot sensibilisering over ontwikkelingsvraagstukken. Echter, vanuit het perspectief van de overheid (de financierende organisatie) wordt gezocht naar een maatschappelijke meerwaarde buiten de student om. Het is ook een expliciete vraag van de overheid om dit te realiseren bij een eventuele uitbreiding van het aantal beurzen. Onderwijsinstellingen zitten gewrongen tussen beide visies. Zij dient in eerste plaats de student maar heeft ook eigen doelstellingen, een programma en een missie die breder reikt. Vanuit de tweede visie bekeken werd projectmatig werken dan ook door vrijwel iedereen gezien als het meest ideale scenario. Alleen op die manier kan immers de kwaliteit en deskundige opvolging van de mobiliteit het beste gegarandeerd worden. Anderzijds werd erkend dat zo een benadering omwille van diverse factoren (bv. praktische organisatie van matching vraag en aanbod, financiële voorziening voor omkadering, begeleiding etc.) niet altijd realistisch is wil men de almaar stijgende vraag blijvend kunnen beantwoorden. De hamvraag blijkt met andere woorden: zoeken we verbreding dan wel verdieping van de mobiliteitservaring? Vanuit het perspectief van ontwikkelingssamenwerking in de zin van capaciteitsopbouw ter plaatse is verdieping en integratie in projecten aan de orde. Bekeken vanuit het perspectief van opleiding en sensibilisering blijft verbreding aan de orde.

B: Middelen

Er was eensgezindheid dat de hogescholen voor de opname van ontwikkelingssamenwerking in hun beleid ook een kader en structuur zouden moeten voorzien die beschikt over de nodige mensen en middelen. Tegelijk was er de vraag naar de (Vlaamse) overheid die inspanningen rond internationalisering weliswaar aanmoedigt maar niet steeds over de brug komt met de nodige financiële ruimte om grootse mobiliteitsdoelen waar te maken. Internationalisering zou best geïntegreerd worden in alle geledingen van de werking van de hogescholen. Het is geen apart staand element. Het moet een primaire activiteit van een onderwijsinstelling worden en meegenomen worden in de versleuteling van middelen.

Voor de mobiliteitsbeurzen (REI) van studenten is het aangewezen om de mogelijkheden van matching funds vanuit de Vlaamse overheid te onderzoeken, in functie van de finaliteit van de mobiliteiten (i.e. opleiding – ontwikkelingssamenwerking).

C: Ontwikkelingsrelevantie

De vraag naar de ontwikkelingsrelevantie van mobiliteiten roept opnieuw een dualiteit op, die enerzijds wel gekoppeld aan de visie (verruiming/verdieping) op mobiliteit, maar tegelijk ook een kwalitatief en beleidsmatig belang heeft (i.e. sensibilisering vs. impact Zuid). Aan de ene kant staat er opnieuw de individuele student, voor wie de ontwikkelingsrelevantie van zijn ervaring niet noodzakelijk een primair gegeven is. Buiten de individuele ervaring en de gehoopte persoonlijke verrijking werd vanuit het perspectief van ontwikkelingsbeleid tot nog toe vooral gemikt op een effect in termen van sensibilisering en draagvlakverbreding voor ontwikkelingssamenwerking. De huidige inschatting is dat tussen 70% en 75% wordt ingezet op draagvlakversterking, met daarbij heel wat impliciete leerprocessen.

Anderzijds is er wel degelijk de vraag vanuit DGD naar het effect van deze mobiliteiten voor de lokale werking in het Zuiden, waarvan wel een zeker effect wordt verwacht in termen van ontwikkelingsrelevantie. Het element van ontwikkelingsrelevantie blijft uiteraard wel een moeilijk meetbaar gegeven, is doorgaans ook verschillend van opleiding tot opleiding. De vraag werd ook gesteld op welk niveau de relevantie van mobiliteiten voor het Zuiden dient te worden gesitueerd: individuele academicus, instellingsniveau, concrete trajecten in de local community,... Ook de omkadering van stages en reisbeurzen ter plaatse verdient meer aandacht. Evaluaties van programmabeheerders tonen aan dat een voorkomend punt van kritiek is dat er geen budget is voor de lokale partner voor de kosten van de begeleiding van de bursalen of stagiairs.

2.5.3. Kwaliteit

A: Mobiliteit veronderstelt een wederzijdse grondige voorbereiding, zowel over de lokale context en opzet van het project, maar ook over interculturele processen

Een grondige voorbereiding, zowel praktisch als inhoudelijk is in principe aangewezen en nuttig voor iedereen, zowel voor studenten als docenten. Daar was iedereen het er over eens. Ook VLIR-UOS stelt vast dat vakexpertise geen voldoende voorwaarde is om een project te laten slagen. Zelfs academici geven toe niet altijd de nodige voeling te hebben met de interculturele factoren die een impact hebben op projecten, maar stellen de gevolgen daarvan pas achteraf vast. De vraag is of dergelijke voorbereidingstrajecten vanuit VLIR-UOS moeten worden voorzien, en hoe de instellingen deze voorbereidingsgarantie in zijn algemeenheid structureel en kwalitatief onderbouwen.

De consensus was dat ondersteuning en voorbereiding vooraf voor niet-vaktechnische aspecten van de projecten (i.e. interculturele voorbereiding, landencontext) de effectiviteit en duurzaamheid van

de samenwerkingsrelatie kan verbeteren, en dat dit best door VLIR-UOS wordt opgenomen. Voor studenten en docenten die hun mobiliteit/project kan zo een traject ook best als formele en nodige stap in de procedure van goedkeuring van het traject worden opgenomen, zonder daarmee de indruk te geven van overdadige betutteling. De suggestie was dat vanuit het perspectief van een VLIR-UOS strategisch landenbeleid, dergelijke trajecten al gemakkelijker kunnen worden opgezet en geïntegreerd. Er is heel wat expertise op dat vlak aanwezig vanuit opleidingen en expertisecentra van hogescholen zowel als universiteiten.

- B: De motivatie voor personeel van een hogeschool om deel te nemen aan activiteiten ontwikkelingssamenwerking is gebaseerd op argumenten van kwaliteit (i.e. moet leiden tot verbetering van onderzoek, onderwijs en/of dienstverlening

De individuele motivatie om deel te nemen aan VLIR-UOS programma's is niet gestoeld op financiële compensatie van de opdracht (VLIR-UOS voorziet geen compensatie van werktijd), maar situeert zich volgens betrokkenen in eerste instantie op het niveau van de professionele uitdaging, hetzij vanuit onderzoek, dan wel vanuit de verbetering van de opleiding. Casusmateriaal van KHKempen en PHL uit projectmatige samenwerking in het kader van het IUS programma toont aan dat synergie ook leidt tot verbetering van kwaliteit van zowel onderzoek als onderwijs.

Of deze argumentatie, gebouwd op individuele ervaringen, ook structureel een plaats vindt, bijvoorbeeld als bijzonder kwaliteitskenmerk voor een instelling of opleiding (cf. onderzoek NVAO), is nog een openstaande vraag. VLHORA is daar alvast geen voorstander van, omdat er al verschillende bijzondere kenmerken worden aangevraagd. Ontwikkelingssamenwerking is voor hogescholen, maar ook voor universiteiten, een vorm en/of instrument om tot een institutioneel doel bij te dragen. Voor sommige masteropleidingen is een internationale ervaring (studiereis of eindwerk/stage) een grote meerwaarde voor de student en de opleiding. Voor academische opleidingen is bovendien een return via de onderzoekscomponent van een aantal VLIR-UOS - programma's, vaak ook resulterend in publicaties. Ook daar kan ontwikkelingssamenwerking een effectieve meerwaarde en return realiseren.

Het is aangewezen dat zowel individuele deelnemers als instellingen hun motivatie expliciteren in termen van professionele of academische return. De return op zowel academisch als institutioneel niveau geeft instellingen een argument om 'participatie aan ontwikkelingssamenwerking' als een kwaliteitskenmerk te erkennen door dit bijvoorbeeld in te schrijven in het beleid van de instelling. De explicitering van de return verheldert bovendien de aard van de samenwerkingsrelatie met partners in het Zuiden.

- C: Voor de instelling vertaalt de effectieve participatie zich in een verhoogde werkingstoelage

De mate waarin OS deel uitmaakt van 'de core business' van hoger onderwijs is nog te veel instellingsafhankelijk en participatie blijft daardoor vaak ad hoc (zie analyse beleid hogescholen). Externe financiering kan er weliswaar toe bijdragen dat de institutionele belangstelling voor dit thema wordt aangemoedigd. Vanuit de Vlaamse overheid is de boodschap dat ontwikkelingssamenwerking als onderdeel van internationalisering, dat op zijn beurt deel uitmaakt van maatschappelijke dienstverlening, wel deel uitmaakt van tenminste één van de drie core business van het hoger onderwijs. Er moet een link worden gelegd naar het lokale, het regionale/nationale, en het internationale niveau.

Er is consensus dat ontwikkelingssamenwerking deel uitmaakt van internationalisering en in die zin ook onderdeel is van de drie basisopdrachten van hoger onderwijs. Het is ook duidelijk voor iedereen dat als dat zo is, er op Vlaams niveau ook middelen aan moeten worden gekoppeld. Wat niet duidelijk is, is op welke wijze dat in een financieringsdecreet moet worden versleuteld. Volgende opties worden aangehaald:

- instelling maakt beleidskeuze en voorziet middelen vanuit de werkingsfinanciering (toekenning van onderwijseenheden);
- overheid voorziet in gekleurde middelen (*earmarked funding*) waarop de instellingen kunnen intekenen (bv. een formule naar analogie met het aanmoedigingsfonds, met een beheersovereenkomst en startkapitaal en indicatoren);
- de overheid voorziet in decretaal versleutelde financiering voor dit thema;
- de instelling kan opdrachten toekennen als een voorafname van middelen die worden verdeeld over de departementen;
- de overheid geeft premie/extra gewicht geven aan studenten die langere tijd naar buitenland gaan, met mogelijk een differentiatie tussen ontwikkelingslanden en andere landen.

2.6. Analyse beheersstructuren VLIR-UOS

Voor de analyse van de structuur UOS en het uittekenen van de verschillende mogelijke opties voor een managementstructuur waarin de integratie van hogescholen een plaats kunnen vinden baseerden we ons op gegevens uit focusgroepen ICOS (universiteit en hogeschool), documentanalyse (i.e. medefinancieringscontracten, beleidsplannen universiteiten-associaties), flankerende interviews en gesprekken met VLIR-UOS, tweemaandelijks overleg met VLIR-UOS en gesprekken gevoerd met programmabeheerders van VLIR-UOS.

3. Hogescholen en OS/IS: bevindingen en opties

In de eerste sectie wordt kort ingegaan op de vraag hoe ontwikkelingssamenwerking vandaag de dag een plaats krijgt in de hogescholen. Onze bevindingen zijn gebaseerd op:

- de focusgesprekken met de universitaire en hogeschool ICOS
- de analyse van beleidsplannen hogescholen
- data uit de enquête wat betreft de specifieke insteek van hogescholen wat betreft ontwikkelingssamenwerking, de landenkeuze, de partners in Noord en Zuid waarmee wordt samengewerkt
- de analyse van toegankelijkheid externe financieringskanalen voor hogescholen op vlak van mobiliteit en onderzoek
- flankerende gesprekken en interviews met stakeholders/participanten

3.1. Op niveau van doelstellingen

3.1.1. Beleidsplannen hogescholen

De beleidsplannen Internationalisering van de volgende Vlaamse hogescholen werden geanalyseerd: KATHO, HOWEST, KHBO, Artevelde, HOGent, KAHO St. Lieven, XIOS, LESSIUS MECHELEN, WENK, Artesis, Lessius, Sint-Lukas Brussel, KDG, EHB, HUB, KHK, Hogere Zeevaartschool, KHLeuven. Waar mogelijk werd ook de missie van de instelling bekeken en de link naar onderzoek & dienstverlening.

Een algemene vaststelling is dat de mate waarin hogescholen hun internationaliseringbeleid uitwerken sterk gelijk loopt. Zo heeft elke hogeschool een missie en daarnaast is er een plan voor onderwijs. Indien internationalisering wordt gespecificeerd, wat overwegend zo is, dan worden de doelstellingen opgenomen in dat plan. Er wordt zelden een onderscheid gemaakt tussen internationalisering als geheel en samenwerking met het Zuiden in het bijzonder. Vermoedelijk is dit een element dat tot de concrete acties behoort en op opleidingsniveau wordt gelegd. Het is dan ook onzichtbaar gebleven in deze analyse. Het geeft meteen ook aan dat initiatieven in en rond het Zuiden nog vaak ad-hoc blijven en gelinkt zijn aan personen. Er is, op twee uitzonderingen na, geen tendens om dit op een structurele manier in te bedden in de organisatie.

In alle instellingen is een missie aanwezig. Zes op achttien instellingen leggen de link met een vorm van OS in hun missie. De gebruikte termen voor OS zijn divers:

- Interculturaliteit
- Samenwerking met het Zuiden
- Ontwikkelingssamenwerking
- Mondiaal
- Wereldburgerschap
- Multiculturaliteit
- Internationale samenwerking
- Noord-Zuid
- Ontwikkelingsrelevantie
- Internationale solidariteit

Opvallend is de link tussen samenwerking met het Zuiden en de multiculturele samenleving in Vlaanderen. In hun visie vermelden vier hogescholen alvast expliciet dat ze in de eerste plaats inzetten op Europa.

Zestien instellingen op 18 hebben momenteel een expliciet plan internationalisering. De anderen werken er aan. In 4 instellingen komt OS expliciet aan bod in het plan Internationalisering. Bij de andere instellingen is het niet duidelijk aanwezig (14) of helemaal geïntegreerd in het plan (1). Waar OS ter sprake komt wordt het in 6 gevallen expliciet gelinkt aan onderwijsactiviteiten. Er is slechts in 1 plan sprake van OS en onderzoek. De acties die voorzien zijn rond OS beperken zich bijna volledig tot studentenmobiliteit. In dat kader wordt

3 maal VLIR-UOS genoemd. Maar niet in het kader van projecten. Vijf hogescholen spreken over externe financiering voor projecten. Eén hogeschool besteedt aandacht aan de personeelsinzet of een vorm van 'zaaigeld' in haar beleidsplan.

We stellen vast dat voor alle hogescholen de studentenmobiliteit het belangrijkste aspect is van werking rond ontwikkelingssamenwerking. De omkadering van de mobiliteit is kwalitatief uitgebouwd waardoor de (interculturele) competenties van de betrokkenen sterk kunnen ontwikkelen. Het rendement in functie van ontwikkelingssamenwerking is echter beperkt en gefocust op de sensibilisering van de studenten en docenten.

Door deze werking hebben hogescholen echter een belangrijk potentieel aan ontwikkelingsactoren uitgebouwd: er is een hele groep studenten en docenten die geëngageerd en competent zijn om meer verantwoordelijkheid op te nemen in de Noord-Zuid samenwerking.

Het belang en effect van deze mobiliteiten zal een belangrijk gegeven zijn in de verdere uitwerking van het voorstel tot nieuwe architectuur van de VLIR-UOS programma's.

Uit een oefening met Wordles op het internet blijkt dat in de plannen rond internationalisering vooral de termen internationaal, internationale en internationalisering gebruikt worden. Partners, partnerinstellingen of het Zuiden komen zelden aan bod. De meeste hogescholen staan zelf prominent in de tekst. Enkel de hogescholen die een apart plan voor OS hebben tonen uiteraard een genuanceerder beeld.

Op basis van de beleidsteksten kunnen de hogescholen in vier categorieën opgesplitst worden (zie ook tabel 2):

- Geen aandacht voor ontwikkelingssamenwerking, noch in missie/visie, noch in operationele plannen
- Enkel aandacht voor ontwikkelingssamenwerking in operationele plannen, beperkt tot enkele initiatieven (vaak mobiliteit)
- Duidelijke aandacht voor ontwikkelingssamenwerking, met expliciete aandacht binnen het strategisch plan internationalisering. Vaak wordt er naast mobiliteit ook verwezen naar projectwerking die we vaak moeten/kunnen begrijpen in het kader van maatschappelijke dienstverlening
- In alle niveaus van de beleidsplannen vinden we ontwikkelingssamenwerking terug: van de missie tot de operationele plannen, inclusief aandacht voor de middelen.

	KHLLeuven	LESSTUDS MECHELEN	HZS	HUB	KHKempen	Howest	Artevelde	KATHO	Hogent	KAHO Lieven St.	KDG	KHBO	XIOS	Artesis	EHB	Lessius	Sint-Lukas Brussel	WENK
Algemene missie?	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
OS in missie?	X	X	X	X			X	X										
Plan internationalisering?	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	
Verwijzing in plan naar missie?	X	X	X	X	X						X							
Luik OS in plan?	X	X		X	X				X									
Link OS – onderwijs?	X	X	X	X	X	X			X									
Link OS – onderzoek?	X					X												

Table 2: Analyse van beleidsplannen hogescholen. Een kruisje in deze figuur betekent “ja” (of “aanwezig”).

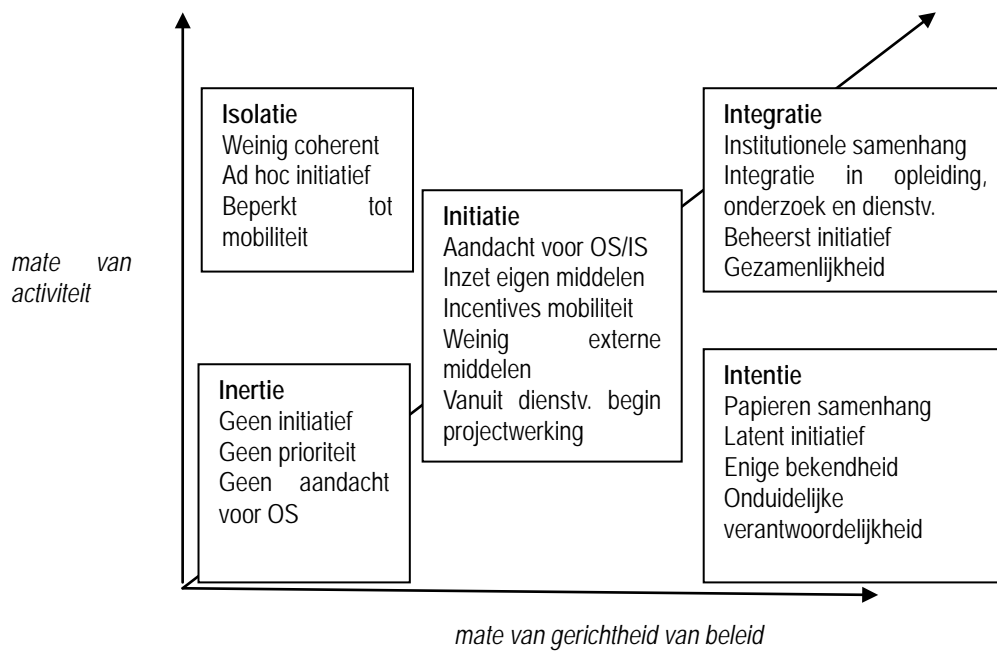

Figure 2: Integratie ontwikkelingsamenwerking in beleid hogescholen²⁴

²⁴ Aangepast naar het model van de matrix interculturalisatie (© Anne Frank Stichting/EGA Amsterdam).

3.1.2. insteek ontwikkelingssamenwerking

In deze sectie bespreken we enkele markante resultaten uit de enquête bij hogescholen, in het bijzonder in de bevraging van hun inhoudelijke instap in trajecten van ontwikkelingssamenwerking.

Eerste algemene vaststelling is dat ontwikkelingssamenwerking, in zoverre het een aandachtspunt is van de hogescholen, doorgaans en in eerste instantie inhoudelijk en structureel georganiseerd wordt vanuit het perspectief van de internationalisering van opleidingen en de leeractiviteiten van studenten. Dit zorgt ervoor dat de relatie met ontwikkelingssamenwerking van meet af aan vanuit **een onderwijs- of leerperspectief** wordt opgezet, en pas in tweede instantie vanuit dienstverlening en/of onderzoek. Ons data bestand geeft aan vanuit welke basisopdracht (i.e. onderwijs, onderzoek, dienstverlening) de hogescholen activiteiten ontwikkelen op vlak van ontwikkelingssamenwerking, en dit achtereenvolgens voor projecten en voor stages²⁵.

- (a) Uit de relatieve cijfergegevens voor wat betreft projecten maken we op dat de focus op onderwijs en dienstverlening klopt voor de hogescholen met uitsluitend professionele bachelors (36% onderwijs; 16% onderzoek; 48% dienstverlening) maar genuanceerd wordt als we de hogescholen met academische opleidingen er bij nemen (29% onderwijs; 39% onderzoek, en 40% dienstverlening). Van het percentage insteek vanuit onderzoek neemt de Hogeschool Gent maar liefst 25% van de projecten voor haar rekening.

Het is ook opvallend dat slechts 25 (39%) van de 64 opgelijste projecten uit professionele bachelor opleidingen komen, terwijl deze opleidingen wel de meerderheid uitmaken van de hogeschoolopleidingen. Wat meteen ook aangeeft dat **hogescholen typisch en bij uitstek inzetten op stages**, en in mindere mate op projecten. Een bijkomende vaststelling is dat die **instellingen die inzetten op projecten dat in nog sterkere mate doen vanuit dienstverlening** dan wel vanuit onderwijs of onderzoek.

- (b) Voor wat betreft de stages stelden we het omgekeerde vast. Op een totaal aantal van 117 stagiairs, kwamen er maar liefst 110 (94%) uit professionele bacheloropleidingen. Uit de relatieve cijfergegevens voor stages zijn de bevindingen als volgt: 85% insteek onderwijs; 2% insteek onderzoek; 13% insteek dienstverlening. Deze cijfers bevestigen de verwachtingen: hogescholen zetten in op mobiliteit maar dan wel vanuit een perspectief van onderwijs en, zij het in mindere mate, maatschappelijke dienstverlening.

Het grote succes wat betreft de participatie van hogescholen in het programma reisbeurzen (REI) illustreert de belangstelling van hogescholen in een student georiënteerd programma, waarvan de finaliteit in eerste instantie educatief is, en dit zonder afbreuk te doen aan de ontwikkelingsrelevantie van de professionele trajecten die studenten/stagiairs ter plaatse op poten zetten. Ook buiten het specifieke programma reisbeurzen, kan men stellen dat de vraag naar nog meer studentenmobiliteit blijft groeien. Een kleine instelling als Groep T zet al jaren volop in op internationalisering. Hoewel zij op weinig beurzen kunnen rekenen sturen zij wel alle studenten op een buitenlandse stage. KDG hogeschool beschikt over 17 reisbeurzen maar stuurt jaarlijks 100 studenten naar ontwikkelingslanden. In sommige hogeschoolopleidingen (o.a. verpleegkunde) is de vraag naar stages in het kader van ontwikkelingssamenwerking zelfs groter dan naar Erasmusbeurzen.

Een tweede vaststelling is dat het vertrekpunt en de motivatie van docenten/lectoren om deel te nemen aan ontwikkelingssamenwerking erg verschilt van deze van collega's uit universiteiten. Waar de universitaire promotor gemotiveerd wordt vanuit zijn of haar onderzoeksdomein, wordt de docent of lector bewogen vanuit zijn onderwijspraktijk, vooral de verbetering van de opleiding, de omkadering van de stage-ervaring van de student, de internationalisering van de eigen onderwijspraktijk, het curriculum, of de uitwisseling en

²⁵ In de bijlagen is een synthetiserend overzicht van de gegevens uit de enquête terug te vinden, uitgesplitst naar stages en projecten.

contacten met het beroepsveld in het Zuiden. Allicht zijn de bestaande programma's VLIR-UOS zo weinig compatibel met de werking van de hogescholen omdat de uitgangspunten voor indieners uit hogescholen en deze uit universiteiten zo verschillend zijn.

Een derde vaststelling is dat hogescholen weliswaar ook actief zijn op vlak van bilaterale institutionele partnerschappen en capaciteitsopbouw in het Zuiden (bv. Artevelde, Lessius Mechelen, KHLeuven...), maar dat zij doorgaans naast hogeronderwijsinstellingen ook kiest voor andere, op het maatschappelijke middenveld betrokken partners. Dit heeft beslist te maken met de overweging dat professioneel hoger onderwijs veel waarde hecht aan de relaties met het werkveld. Om deze relaties maximaal te benutten bouwen hogescholen intensief een regionaal netwerk uit in het Noorden. Die gerichtheid zet zich door in de projectwerking rond ontwikkelingssamenwerking. Partners in het Zuiden stellen wel degelijk een nood vast in de ontwikkelingslanden naar versterking van en samenwerking met het plaatselijke professioneel hoger onderwijs (bv. opleiding van leerkrachten, verpleegsters, ondernemers, journalisten, sociale werkers...). Alleen is die nood nog nooit echt in kaart gebracht omdat dit type van instellingen binnen het kader van VLIR-UOS niet aan bod komen.

- (a) Uit ons databestand van projecten blijkt dat maar liefst 66,5% van de partners van hogescholen in het Zuiden instellingen van hoger onderwijs zijn, hetzij universiteiten (56,5%) of andere hoger onderwijs instellingen (10%). Andere partners zijn organisaties uit middenveld (6,5%), professionele werkveld (17%) of overheid (10%). Opnieuw moeten we er rekening mee houden dat vooral de projecten vanuit de academische opleidingen van hogescholen zich situeren in partnerschappen met hogeronderwijsinstellingen, en dat de verdeling voor de projecten van professionele bachelor opleiding anders ligt: 30% van de projecten met partneruniversiteit, 15% andere vorm van hoger onderwijs, 15% middenveld, 26,5% professionele werkveld, en 11,5% overheid.
- (b) Wat betreft de stages is de verdeling van de verschillende types van partners in het Zuiden als volgt: 45% professioneel veld (dus beroepsgericht), 19% maatschappelijk middenveld, 15% universiteit, 14% informele contacten, en 7% ander hoger onderwijs. We stellen vast het werkveld de belangrijkste partner is voor de stages.

Ten vierde zijn althans sommige hogescholen ook bezig met een al dan niet geëxpliciteerd landenbeleid waarin zij partners hebben waarmee zij institutionele afspraken maken. Het uitgangspunt bij dergelijke constructies is dat er kan vertrokken worden vanuit bestaande partnerschappen en dat er een duidelijke win-win aanwezig is: een evenwaardige relatie met andere woorden. Tot nog toe werden de beleidskeuzes van hogescholen die over een landenprogramma beschikken weinig of niet beïnvloed door de aanwezigheid van externe middelen. Veeleer werden keuzes gemaakt in functie van lokale factoren (bv. de aanwezigheid van migrantengroepen uit bepaalde landen), contacten met vierdepijlerorganisaties, stedenbanden, etc. of groeiden contacten bottom-up via stages of andere projecten. Samenwerking ter plaatse met organisaties uit het middenveld wordt ook door studenten/stagiairs vaak erg gewaardeerd (dat is vaak ook zo voor de universitaire studenten), maar docenten zullen doorgaans dergelijke ervaringen eerder conceptueel trachten te kaderen als onderdeel van een leertraject en in functie van de doelstellingen van de opleiding, bv. als een beroepsspecifieke stage. Voorbeeld: een student die in het kader van zijn stage de haalbaarheid van een voetgangersbrug bestudeerde (XIOS hogeschool). Of studenten biotechnologie van de PHL die (kleine) onderzoeksprojecten over groenmanagement uitvoeren in Nicaragua voor de plaatselijke boerenbond.

Hogescholen werken samen met verschillende partners uit het Noorden. Uit onze bevraging blijkt dat voor wat betreft de projecten in eerste instantie wordt samengewerkt met de universiteit (60%), daarna met professioneel werkveld (20%) en of middenveld (13,5%), of andere hogeschool (6,5%). Opvallende vaststelling is dat hogescholen met academische opleidingen in mindere mate samenwerken met externe partners in het Noorden dan hogescholen met uitsluitend professionele bacheloropleidingen. Voor wat betreft de stages zijn deze percentages als volgt: 33% middenveld, 20% 4de -pijlerorganisaties, 19,5% universiteit, 16,6% professioneel werkveld.

De meerwaarde van de inbreng van hogescholen in OS situeert zich precies daar waar er **een link gemaakt wordt met de studenten, met de inhoud van het curriculum, en met het beroepenveld**. Een parallel kan gemaakt worden met de ervaringen die heel wat hogescholen al hebben opgedaan met Europese programma's zoals Tempus, Comenius of Erasmus, en die als model inspirerend kunnen zijn voor de integratie van hogescholen in VLIR-UOS. In één van de focusgroepen werd voorgesteld om zoveel mogelijk te werken volgens Europese programma's, waarin het principe is dat wie deelneemt aan programma's ook een beroep kan doen op de ondersteunende middelen voor dat programma. Ook is er in de Europese programma's een duidelijke lijn terug te vinden van eenvoudige en kleinschalige programma's naar complexere programma's. We komen hier op terug in het hoofdstuk bevindingen op het niveau van de UOS-programma's.

Samenvatting kenmerken hogescholen en ontwikkelingsactiviteiten:

- Verschillen tussen hogescholen met academische opleidingen vs. uitsluitend professionele bachelors zijn markant op vlak van insteek, partners in Noord en Zuid;
- De acties van hogescholen met enkel professionele bacheloropleidingen zijn primair gemotiveerd vanuit een opleidingsperspectief, met een zwaar accent op mobiliteit en beroepsstages, geïntegreerd in het onderwijscurriculum;
- Hogescholen beschikken typisch over veel contacten met de zgn. vierdepijlerorganisaties, en (wellicht door hun regionale verankering) ook met steden en gemeenten;
- Hogescholen met projecten in het Zuiden werken doorgaans samen met instellingen hoger onderwijs maar ook met organisaties uit het maatschappelijk middenveld (NGOs, lokale boerenbonden, hospitalen etc.). Projecten in het Zuiden vertrekken vanuit lokale vraagstelling en maatschappelijke outreach (vb. klemtoon op extensie, methodieken die vertaalslag naar praktijk maken...);
- Voor hogescholen met academische opleidingen zijn er wel heel wat meer trajecten vanuit een onderzoeksmatige insteek (ook met VLIR-UOS);
- Hogescholen werken met andere partners, ook in het Noorden. Zij werken eerder regionaal dan nationaal of internationaal;
- Acties van hogescholen zijn gericht op concrete realisaties, praktijkgericht en met focus op kortetermijnresultaten;
- De expertise van hogescholen verschilt van die van universiteiten, en is meer gericht op concrete toepassingen in het werkveld.

3.1.3. Randvoorwaarden

De structurele (en financiële) omkadering voor het personeel, en het personeelsbeleid als zodanig, is in hogescholen anders georganiseerd dan in universiteiten. Daardoor zijn de randvoorwaarden om deel te nemen aan projecten voor ontwikkelingssamenwerking ook van betekenis.

Hoewel er een grote mate van betrokkenheid en engagement aanwezig is in hogescholen, botst men op structurele belemmeringen. Een belangrijk aspect hiervan situeert zich op het vlak van de personele omkadering. Het is doorgaans geen probleem om collega's warm te maken voor de thematiek. Maar werken aan projecten voor UOS zit typisch niet in het takenpakket van de hogeschool lector, waarvan het takenpakket in principe vastligt bij het begin van het academiejaar. Er is niet dezelfde mate van academische vrijheid als bij een ZAP -lid. Zoals iemand in de groep het formuleerde: "VLIR-UOS betaalt de tijd van de proffen niet. Maar een ZAP lid is eigenaar van zijn tijd, en kan tijd besteed in UOS doorgaans wel verantwoorden in functie van zijn/haar onderzoek. Een lector of docent daarentegen is geen eigenaar van zijn tijd. Hogeschoolpersoneel zijn werknemers en geen zelfstandig personeel."

Uit de bevindingen komt een beeld naar voor van hogescholen die vooral gericht zijn op het versterken van hun onderwijsactiviteiten. Opzetten van en instappen in projecten dient het aangeboden onderwijs in een specifieke opleiding kwalitatief te verhogen of moet de vooropgestelde doelstellingen helpen behalen. In die mate verschilt een hogeschool sterk van een universiteit. Daar wordt op het onderzoeksmatige aspect van de hogeronderwijsinstelling een relatief grotere klemtoon gelegd. Dit zorgt er voor dat een universiteitsmedewerker naast de verantwoordelijkheid voor een gezamenlijke opleiding ook een persoonlijke onderzoeks carrière moet uitbouwen. In het loopbaantraject van de hogescholen wordt voornamelijk door het personeelslid naar één grote horde toegewerkt, namelijk de vaste benoeming. In een universitaire instelling is de aanstelling tot Zelfstandig Academisch Personeel een belangrijke maar niet de enige stap. De motivatie tot deelname aan projectwerking ligt dus anders. Het is logisch dat de huidige projectstructuur van VLIR-UOS uitgetekend werd door personen in een universitaire structuur en daarom eerder gericht is op andere finaliteiten.

Ook op vlak van de bevoegdheden inzake het projectmanagement zijn er merkelijke verschillen tussen hogescholen en universiteiten wat betreft het niveau waarop beslissingen worden genomen. Ook zijn er verschillen al naargelang van het type van activiteiten. Zo zijn reisbeurzen doorgaans wel gekoppeld aan de dienst internationalisering, maar is dat niet noodzakelijk zo voor projecten.

Anderzijds moet vermeld dat ook bij het personeel van universiteiten beperkingen spelen als het gaat over bijvoorbeeld de valorisatie van inspanningen in UOS projecten in de loopbaan. Ook universiteiten hebben het daarom moeilijk om jonge academici te betrekken in UOS -trajecten. Het criterium internationalisering (of ontwikkelingssamenwerking) valt nu onder 'diensten aan derden' en wordt pas aan het einde mee in rekening gebracht. Sommige instellingen doen pogingen om dat criterium naar voor te halen in het carrièrepad. Verder kan gedacht worden om in het kader van de kwaliteitszorg van opleidingen de componenten internationalisering en ontwikkelingssamenwerking extra in de kijker te zetten (bv. in ZER - rapportages).

Tabel 3 brengt randvoorwaarden op vlak van mandaat personeel, bevoegdheden projectmanagement, en personeelsopdracht in kaart.

Mandaat personeel		Hogescholen	Universiteit
	Docent/prof	beperkte autonomie; beslissingsmacht; tekenbevoegdheid	'academische' vrijheid – eigen keuze projecten, inclusief engagements (handtekening)
	Opleiding	Belangrijkste inhoudelijke entiteit, weinig beslissingsmacht/ tekenbevoegdheid	Belangrijkste inhoudelijke entiteit, weinig beslissingsmacht/ tekenbevoegdheid (i.s.m. onderzoeksentiteiten)
	Depart./Faculteit	Depart.: Belangrijkste organisatorische entiteit: budgettair verantwoordelijk – tekenbevoegdheid	Faculteit: Belangrijkste organisatorisch niveau
	Centrale dienst	Sterk sturend, beperkt mandaat	Vooraf ondersteunend
Projectmanagement			
	Docent/prof	Beperkte verantwoordelijkheid	Verantwoordelijk voor de eigen projecten (administratief/financieel/inhoudelijk)
	Opleiding	Enkel inhoudelijk verantwoordelijk	

	Depart./Faculteit	Administratieve en inhoudelijke opvolging	Weinig tot geen
	Centrale dienst	Opvolging en ondersteuning	Administratieve en inhoudelijke opvolging
Personeelsopdracht			
	Docent/prof	Ligt vast, weinig flexibiliteit (taakstelling in "uren" of "%")	Bredere taakomschrijving, individuele prof is deels verantwoordelijk voor inhoudelijke invulling van takenpakket
	Opleiding	Verantwoordelijk voor organisatie en inhoud opleiding, ruimte om focus op IS/OS te leggen	Kleinere rol, focus op onderwijs
	Depart./faculteit	= Managementfunctie, personeelsopdracht is hieraan gelinkt	
	Centrale dienst	Administratieve invulling taken, vaak afhankelijk/gebaseerd op projectfinanciering	Administratieve invulling taken, vaak afhankelijk/gebaseerd op projectfinanciering

Table 3: Verschillen hogescholen en universiteiten naar bevoegdheden OS.

3.1.4. Potentieel voor ontwikkelingssamenwerking

Na de insteek van hogeschoolacties ontwikkelingssamenwerking, vroegen we instellingen ook om aan te geven welk, al dan niet benut, potentieel er aanwezig was binnen hun instelling voor ontwikkelingssamenwerking. In tabel 4 wordt de respons per instelling opgelijst. Daarnaast vroegen we de hogescholen ook om aan te geven wat er nodig is om dit potentieel ook daadwerkelijk te kunnen inzetten voor ontwikkelings-samenwerking. In Tabel 5 wordt deze respons in kaart gebracht.

	Domein(en) van expertise
Erasmushogeschool	<p>Internationaal toerisme en "hospitality management" met respect voor lokale en culturele eigenheid (Unesco akkoorden). Bovenvermelde expertise wordt versterkt door samenwerking met nationale en internationale beroepsorganisaties, en door het actief deelnemen aan opleidingsgebonden netwerken.</p> <p>Technische competenties van professioneel georiënteerde opleidingen zoals IWT, Milieuzorg, Landschapsarchitectuur.</p> <p>Film making en kunstondersteunende competenties van departementen Rits en KCB.</p> <p>Communicatiecompetenties van opleidingen communicatie en journalistiek.</p> <p>Maatschappelijke en beroepsgeoriënteerde ontwikkelingen, vanuit opleidingen zoals gezondheidszorg, lerarenopleiding, sociaal werk. Expertise in Projectmanagement, kwaliteitszorg, onderwijsvernieuwing, visieontwikkeling op internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling</p> <p>Bestaande contacten in verschillende 3de landen (Noord Afrika, Centraal Azië, West Afrika, Centraal Afrika, Latijns Amerika, Westelijk Azië, Zuid Oost Azië)</p>
PHL	<p>expertise die aanwezig is binnen de reguliere opleidingen en onderzoeksinstituten, in het bijzondere voor de sectoren onderwijs, gezondheidszorg, IT en Business in het algemeen.</p>
HoGent	<p>inhoudelijke expertise aanwezig op zeer uiteenlopende terreinen, vanuit 13 departementen en een waaier aan opleidingen (36 bachelors e 24 masters)</p> <p>departement Sociaal-Agogisch Werk: sociaal werk, diversiteitsmanagement, sterke internationale reputatie m.b.t. drugspreventie, strategische planning,</p> <p>departement Biowetenschappen en Landschapsarchitectuur: tropische landbouw (expertise in bodem, GIS, plantenziekten, plantengenetica, moleculaire technieken, gewaskennis en teelttechniek, ...),</p> <p>uitgebreide ervaring met OS (vooral op vlak van dienstverlening en onderzoek) en complementaire gemeenschappelijke projecten OS met de Ugent en andere Vlaamse universiteiten</p> <p>departement Vertaalkunde: voor NGO werking - internationale partnerontmoetingen, voorbereiden van de jaarlijkse verslagen voor DGD via tolk- en vertaalwerk</p> <p>departement Lerarenopleiding Ledeganck: ondersteunen van onderwijsontwikkeling in het Zuiden op vlak van pedagogiek en didactiek (vb. gebruik van ICT en media)</p> <p>10 unieke opleidingen in Vlaanderen, waarvan sommige voor het Zuiden erg relevante expertise kunnen leveren: vb. bachelor in de houttechnologie, master in de industriële wetenschappen:</p> <p>textieltechnologie, master in de bestuurskunde en het publieke management</p> <p>Groeiende (structurele) samenwerking met partners uit het hoger onderwijs en de NGO sector in het Zuiden: i.f.v. stages, dienstverlening, docentenmobiliteit, ...</p> <p>jaarlijks ca. 100 studenten die stage lopen of thesisonderzoek in het Zuiden doen rond ontwikkelingsrelevante thema's: capaciteitsopbouw in het Zuiden + draagvlakversterking in het Noorden</p> <p>Ervaring in begeleiden van studenten bij het opzetten en beheer van een project</p> <p>Sterke onderzoekspoot (bijna 450 onderzoekers actief in 250 onderzoeksprojecten - onderzoeksbudget van ca. € 13 Mio), ook rond thema's relevant voor OS</p> <p>Eigenheid van de hogescholen op zich:</p> <p>praktijkgerichte bijdrage tot capaciteitsopbouw vanuit onderwijs, projectmatig en toegepast onderzoek en dienstverlening vanuit professioneel gerichte opleidingen expertise m.b.t. visie, methodologie en technische competenties</p> <p>maar eveneens academische opleidingen met sterkere verandering in toegepast onderzoek en samenwerkingsverbanden met de universiteiten</p>
Katho	<p>kleuteronderwijs & lager onderwijs: creativiteit, brede school, taal, special needs</p> <p>Ervaring met stagebegeleiding bursalen</p>

	<p>portfolio: community work in Africa</p> <p>eindwerken: visie op ouderen, diabetes, wondzorg: gebruik van honing</p> <p>small business projecten: uitbouw neonatologie, malariapreventie</p> <p>introductie en opvolging OS projecten bij de provincie W-Vlaanderen</p> <p>ontwikkeling van software en netwerken</p> <p>Ervaring van docenten in een OS project voorafgaande aan hun onderwijsopdracht</p> <p>Kennis van de bestemming en project door voorafgaande bezoeken – studiereizen</p>
Hogere zeevaartschool KaHo St-Lieven	<p>alle opleidingen nautische wetenschappen en Scheepswerktuigkunde, train the trainer modules, pedagogische en beleids-expertise, expertise rond STCW-certificaten, scheepsexpertise etc.</p> <p>6 jaar expertise in het organiseren van stages in het Zuiden (in 2009/2010: 33 studenten)</p> <p>3 jaar expertise in het project Sharing Knowledge</p> <p>3 jaar expertise als co-promotor van 3 VLIR-UOS projecten</p>
KDG	<p>deelname aan project onderzoeksplatformen</p> <p>expertise in alle studiegebieden van de hogeschool</p>
KHK	<p>specifiek voor de lerarenopleiding: expertise wat betreft curriculumontwikkeling, kwaliteitszorg, didactische werkvormen, vormen van assessment</p> <p>Begeleiden van plaatselijke boeren in modern teeltmanagement</p> <p>begeleiden van universiteiten in het opzetten van onderzoek dat nauw aanleunt bij de behoeften van de plaatselijke bevolking</p> <p>opzetten van onderzoek naar duurzame teelten</p> <p>opzetten van onderzoek naar duurzame gewasbescherming</p> <p>ondersteuning van projecten in het kader van gezondheidszorg (verpleegkunde en vroedkunde)</p> <p>opzetten en ondersteunen van projecten in het kader van sociaal werk, jeugdwerk, sociaal cultureel werk</p> <p>Onderwijskundige projecten</p> <p>ICT ondersteuning en coördinatie</p> <p>Ergotherapie, orthopedie</p>
Xios	<p>Opzetten van een dierenkweekprogramma (geiten in Oeganda - via Kids for Uganda)</p> <p>Er is enkel individuele expertise, gegroeid uit het reisbeurzeninitiatief. Dit is niet gekaderd in projecten.</p> <p>Vakgebonden expertise die kan ingezet worden in functie van ontwikkelingssamenwerking kadert in de volgende vak- of studiegebieden:</p> <p>Technologie (i.h.b. bouw), onderwijs (lerarenopleiding), sociaal werk.</p>
KHL	<p>Een kennis van wetenschapspopularisering, praktijkgebaseerd onderzoek, curriculumontwikkeling voor professionele bachelors, ondernemerschap</p>
LESSIUS MECHELEN	<p>domeinspecifieke expertise (Interieur en design, handelswetenschappen en bedrijfskunde, lerarenopleiding, verpleegkunde)</p> <p>ontwikkelingsexpertise: Noord-Zuid, expertisecentrum voor interculturaliteit: voorbereidingstrajecten, begeleiding NGO's, ontwikkelingseducatie, cultuur en ontwikkeling</p> <p>expertise op het gebied van projectmanagement</p>
KHLim	<p>Ontwikkelingsgeïntegreerde stages in verschillende vakgebieden</p>

	<p>Projectwerk dat door studenten op voorhand en vaak op vraag wordt voorbereid en tijdens hun stage uitgevoerd, vb. aankopen van middelen, bouwen van technische klaslokalen en de leraren opleiden in het gebruik er van; handelingsplannen uitschrijven en de opvoeders vertrouwd maken met het systeem zodat ze worden verdergezet als de studenten naar België terugkeren; voedingsleer geven tijdens hun gemeenschapswerk</p> <p>Gemeenschapsofbouwwerk: we hebben projecten in Zuid-Afrika en Marokko Als lid van de RvB van een instelling Hoger Onderwijs in ZA helpen de zaken aan te sturen, inhoudelijk te werken, werkingsskaders hiervoor creëren in ZA en België, hen helpen met het ontwikkelen van een research master Docenten die consultant zijn, of lesgever Expertise uitdragen ivm Kwaliteitszorg en Curriculumopbouw, in ZA en VVOB-project in Suriname Belgisch bedrijfsleven en organisaties overhalen om projecten te sponsoren of om stagiairs van de buitenlandse partner op te nemen Invoeren van didactische onderbouwing van de projecten in het kader van service learning Inleefstage organiseren in Tanzania</p>
Howest	<p>uitbouw ICT en technologie in zuidlanden expertise rond Water en onderzoek naar Water (opl. Milieukunde binnen Industriële Wetenschappen) organiseren van stages in het zuiden in het kader van Noord-Zuid postgraduaat</p> <p>expertise rond didactische werkvormen, gebruik ICT in onderwijs, in het kader van onze Lerarenopleiding expertise rond Biogas vanuit opl. Biochemie binnen Industriële Wetenschappen</p>
Plantijn	gestructureerde samenwerking met Suriname
Lessius	Expertise binnen de opleidingen handelswetenschappen, toegepaste psychologie, logopedie-audiologie
KHBO	<p>De hogeschool kan expertise inzetten in de vier studiegebieden waarop zij actief is: gezondheidszorg, industriële wetenschappen en technologie, onderwijs en handelswetenschappen en bedrijfskunde. Vooral in de domeinen gezondheidszorg - en zeker verpleegkunde, vroedkunde, kinesitherapie - technologie - zeker bouwkunde, ICT, electronica, mechanica - en onderwijs (leerprocessen en kwaliteitszorg) is potentieel breed inzetbare expertise aanwezig</p>
Artevelde	-
Hub	-
Artesis	<p>expertise van lesgevers voor de organisatie van projecten in de domeinen stedenbouw en ruimtelijke planning, verpleegkunde en sociaal werk expertise inzake organisatie van het proces voor de toekenning van de VLIR-UOS-reisbeurzen voor studenten</p>
Wenk	beperkt aantal initiatieven in het departement Industriële Wetenschappen (De Nayer)
St-Lukas Brussel	docenten en ATP-personeelsleden die rechtstreeks of onrechtstreeks in eerdere professionele en artistieke activiteiten met ontwikkelingssamenwerking actief zijn geweest
Groep T	<p>Groep T anticipeert het economisch wereldgebeuren, door het Verre Oosten, China en ZO-Azië een bevoorrechte positie toe te schrijven, op het gebied van een hechte onderwijssamenwerking. Deze samenwerking gebeurt voor het grootste deel onder een door beide partijen ondertekend Agreement.</p>

Table 4:Bevraging instelling naar potentieel in kader van ontwikkelingssamenwerking

- *Algemeen*
 - Nood aan beter inzicht in financiële ondersteuningsmogelijkheden voor OS binnen Vlaanderen en het partnerland
 - Meer aanmoediging, minder ontmoediging
 - Meer instapkansen, ook kleinschalige
 - Meer gebruik maken van de kennis en expertise van hogescholen op vlak van toegepast onderzoek, dienstverlening (extensie) die aanvullend is aan de meer academisch georiënteerde ontwikkelingsprojecten
 - Meer participatie in netwerken (vakgebieden en/of regio's) tussen hogescholen en universiteiten
- *Financiering*
 - Structurele middelen voor administratieve ondersteuning & opvolging
 - (gedeeltelijke) compensatie van gepresteerde personeelstijd
 - Vrijstelling in opdrachtspercentage
 - Middelen voor voorbereiding, prospectie & begeleiding, maar ook om mensen uit het Zuiden naar hier te halen voor cursussen en werkbezoeken
- *Beleidskader hogeschool*
 - Een visie en beleid van de HOGESCHOLEN om OS te integreren binnen onderwijs, dienstverlening en onderzoek, met daaraan gekoppeld operationele doelstellingen
 - Ondersteuning projectmatig werken voor mensen die projecten willen indienen
 - Erkenning en valorisatie van inzet voor OS
 - Samenwerking met andere hogescholen om projectexpertise (PCM, uitwisseling van informatie, indienervaring) te vergroten.
 - Betere inbedding in onderzoek & dienstverlening hogescholen
- *VLIR-UOS-programma's*
 - Oproepen die beter aangepast zijn aan specifieke competenties Hogescholen
 - Toegankelijkheid van VLIR-UOS verhogen (niet enkel als co-promotor)
 - Open stellen voor niet-academische counterparts in het Zuiden
 - Participatie en koppeling hogescholen expertisecentra met academische Noord Zuid -projecten
 - Bestending stagebegeleiding en omkadering daarvan
 - Beurzensysteem analoog aan Erasmus, dus een mobiliteitsfinanciering per mobiliteit + klein bedrag dat door de organisatie kan worden gebruikt
 - Programma's met meer beperkte budgetten en kortere looptijden zodat praktische doelstellingen duidelijk haalbaar zijn

Table 5: "Wat is er nodig om potentieel waar te maken" (respons van de instellingen)

3.2. Op niveau van de UOS programma's

3.2.1. Participatie in VLIR-UOS programma's

Zowel in gesprekken als uit de bevraging werd het potentieel van een toegevoegde waarde van de hogescholen in de (universitaire) ontwikkelingssamenwerking aangegeven, niet alleen op vlak stagebegeleidingsmethodieken en opleidingsgerichte kaders, maar ook op het vlak van lokale capaciteitsopbouw en toegepast onderzoek. Toch blijft de participatie in de VLIR-UOS programma's laag en voor vele hogescholen exclusief geconcentreerd op de reisbeurzen.

Beschikbare gegevens vanuit VLIR-UOS en, zij het onvolledige, informatie uit de enquête leveren de volgende vaststellingen op:

1. Het kwantitatief succes van de deelname hogescholen in het REI -programma reflecteert zonder meer de visie en klemtoon die hogescholen (kunnen) leggen in hun benadering van ontwikkelingssamenwerking. De focus ligt op de bijdrage van mobiliteit van studenten in het kader van stages, al dan niet omkaderd in kleinschalige projecten. Er zijn in totaal een duizendtal aanvragen (hogescholen en universiteiten samen), waarvan slechts een kleine helft kan worden toegewezen. Zowel aanvragen als toekenningen lopen gelijk op voor universiteiten en hogescholen. Dit jaar waren er 225 beurzen voorzien voor hogescholen.
2. De participatiegraad van hogescholen in andere Noord -programma's is tot nog toe erg beperkt. Voor de korte opleidingsinitiatieven (KOI's) ging het om 7 ingediende voorstellen van hogescholen, waarvan er uiteindelijk 4 werden goedgekeurd (totaalcijfers sinds 2006). Bij de internationale congressen (INCO) waren er vier aanvragen maar geen goedkeuring over dezelfde periode²⁶. Verklaringen voor de geringe participatiegraad lopen uit elkaar. Voor INCO speelt ongetwijfeld het academisch wetenschappelijke opzet mee dat niet meteen strookt met het meer professionele en op werkveld gerichte profiel van vele hogescholen. Ook werden al eens voorstellen ingediend onder een verkeerd programma. Hogescholen hebben ook een gebrek aan indienervaring dat hen parten speelt. Ervaringen delen van kennis binnen de instelling blijkt ook een belangrijke factor. Soms speelt ook de (verwachte) competitie een rol. Zo werd in één van de hogescholen gemeld dat zij liever geen INCO's of KOI's indienen wegens overwegingen van competitie in de associatie.
3. De Zuid -programma's staan ten dele ook open voor hogescholen, in die zin dat zij als co-promotor (EI, ZI, en Congo) mee kunnen indienen, of zich kandidaat kunnen stellen als projectleider IUS voor één van de deelprojecten. Zowel de effectieve participatiegraad als het aantal aanvragen blijven erg laag en concentreren zich sterk op een beperkt aantal instellingen met academische opleidingen en onderzoeksfocus. De eerste en belangrijkste verklaring voor het beperkt aantal aanvragen kan derhalve ook hierin worden gezocht dat de oproepen niet meteen beantwoorden aan de eigen expertise en oriëntatie van de hogescholen. Een andere verklaring echter heeft te maken met de beperkende toegangsvoorwaarde dat je als initiatiefnemer zelf op zoek moet gaan naar een promotor uit de universiteit, dan wel moet aansluiting vinden via een netwerk van universitaire collega's die je willen mee opnemen in een project.

Niettemin zijn de narratieven van ervaringen die hogeschooldocenten en onderzoekers in deze projecten deelnemen als deelprojectleider of co-promotor erg positief over de impact van hun participatie in de eigen hogeschool zowel als in het Zuiden. De verschillende aanpak van hogescholen en universiteiten in deze projecten bevestigen ook dat er een meerwaarde ligt in deze synergie binnen de Zuidwerking.

Anderzijds blijft de 'ondergeschikte' rol in deze programma's tot frustraties leiden, waardoor collega's

²⁶ In feite 3 aanvragen waarvan er 1 eerst werd goedgekeurd onder voorbehoud van financiële ruimte (die er niet was), maar bij herindiening niet werd goedgekeurd.

ontmoedigd raken. Er blijft een vraag naar grotere openheid (vb. op vlak van communicatie, maar ook meer openingen voor hogescholen in bestaande programma's) én tegelijk een verbreding van criteria.

4. Programma's die niet open staan voor hogescholen: VLADOC, opleidingskosten, ICP's en medefinanciering ICOS. Over dat laatste programma hebben we het verder bij de bespreking van de structuur en organisatie van VLIR-UOS.
5. Hogescholen verschillen sterk in hun belangstelling en mogelijkheden om te participeren aan VLIR-UOS -programma's. De verschillen tussen hogescholen met academische opleidingen en sterke onderzoekstraditie en hogescholen met enkel professionele opleidingen en een weinig uitgebouwde onderzoekstraditie zijn op dat vlak treffend. Dat valt ook op te maken uit onze enquête, waar we de bevraging opsplitsen tussen academische en professionele opleidingsaanbod. Voor hogescholen die beide types van opleidingen aanbieden zijn die verschillen uiteraard ook aanwezig.

De casus van de hogeschool Gent illustreert:

“Een departement als Bio-wetenschappen en Landschapsarchitectuur antwoordt positief op een VLIR-UOS oproep. Dit heeft te maken met de eigenheid van dit departement, hun aanbod van academische opleidingen en taakopdrachten van docenten die niet alleen met onderwijs, maar ook met onderzoek en dienstverlening bezig zijn. Er is ook een netwerk en een traditie van samenwerking met collega's aan de universiteit, waardoor deelname in VLIR-UOS al heel wat jaren mogelijk is. Departementen met vooral professionele bachelors kunnen hun expertise veel minder inzetten in ontwikkelingssamenwerking. Om te concurreren met de projectaanvragen vanuit universiteiten in VLIR-UOS -programma's komen zij vaak tekort en kunnen zij weinig ervaring met projecten voorleggen. Dit is een vicieuze cirkel die moeilijk te doorbreken valt.”

De volgende tabellen bieden een overzicht van deelname van hogescholen aan de VLIR-UOS -programma's.

	absoluut	Relatief HS/U	Aanvraag/goed-keuring	N. afwijzingen
REI	225 per jaar	50%	50%	50%
INCO	0	NG	4/0	4
KOI	4	NG	7/4	3
ITP	1	NG	3/1	2
ICP	0	0	NVT	NVT
VLADOC	0	0	NG	NVT
O*platform	1 deelnemer HS	NG	NG	NG
EI (sinds 2006)	3 co-promotors	3/55	NG	3
ZI (06-08)	2 co-promotors	2/66	66/42	0
CONGO	4 co-promotors	4/53	NG	0
OK	0	0	NVT	NVT
IUS	8 projectdeelname	NG	NVT	1 gekend
Medefinanciering ICOS	0	0	NVT	NVT

Table 6: Participatie hogescholen aan VLIR-UOS programma's (succesratio)

	REI	KOI	INCO	ITP	O-PL	EI	IUS	CONGO	SI
Artesis	14	0	0	0	0	0	0	0	0
Artevelde	17	1	0	0	0	0	0	0	0
EHSAL	8	1	0	1	0	1	1	0	0
Erasmus	9	0	0	0	0	0	0	0	0
Groep T	4	0	0	0	0	0	0	0	0
HOGent	30	1	0	0	0	2	4	2	1
ST Lukas	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Ho WENK	12	0	0	0	0	0	0	0	0
Ho WEST	9	0	0	0	0	1	0	0	0
KDG	17	0	0	0	0	0	0	0	0
KATHO	14	0	0	0	0	0	0	0	0
KHBrugge/Oos	7	0	0	0	0	0	0	0	0
KHK	12	0	0	0	0	0	1	0	0
KHLeuven	11	0	0	0	0	0	0	1	0
LESSIUS MECHELEN	9	0	0	0	0	0	0	0	0
Kaho St Liev	10	0	0	0	1	1	1	1	0
Lessius	6	0	0	0	0	0	0	0	0
Plantijn	7	0	0	0	0	0	0	0	0
PHL	8	0	0	0	0	0	1	0	0
Zeevaart	1	0	0	0	0	0	0	0	1
XIOS	7	0	0	0	0	0	0	0	0

Table 7: Deelname hogescholen in VLIR-UOS (per hogeschool en programma)

3.2.2.Voorstel nieuwe aanpak

Uit de bevindingen komt een beeld naar voor van hogescholen die vooral gericht zijn op het versterken van hun onderwijsactiviteiten en, zij het in mindere mate, de maatschappelijke dienstverlening. Projecten van hogescholen zijn dan ook eerder studentgericht en focussen op maatschappelijke relevantie. Ze bevatten een beperktere onderzoeksfocus. Er wordt een andere invulling gegeven aan het takenpakket van het personeel en de motivatie van dat personeel om in te stappen in projecten rond OS verschilt op een aantal punten van deze van universiteitsmedewerkers. Ook werken hogescholen met andere partners samen en streven beiden vaak andere doelstellingen na dan de universiteiten.

VLIR-UOS heeft als doelstelling:

“[het ondersteunen van] de onderwijs- en onderzoekinstellingen in ontwikkelingslanden in hun driedelige functie. Zo kunnen ze zich in hun eigen regio en land ontplooien en profileren als motor voor ontwikkeling. Concreet gebeurt dit door de vorming van menselijk kapitaal, door lokale capaciteit voor kritische analyse, beleidsbepaling en -uitvoering uit te bouwen en door de problemen van ontwikkelingslanden als voorwerp van onderzoek te nemen en bij te dragen tot aangepaste oplossingen.”

Aanbeveling: een aangepaste programmastructuur is noodzakelijk

Gegeven bovenstaande bevindingen en de wil om de expertise van hogescholen aan te wenden om de doelstellingen van VLIR-UOS te bereiken, dan is een aangepaste architectuur van de programma's VLIR-UOS noodzakelijk.

Het binnenhalen van de expertise van de Vlaamse hogescholen en hun equivalent in het Zuiden vereist in de eerste plaats een eenvoudiger, maar niet minder efficiënte, architectuur van de programma's van VLIR-UOS. Een cruciaal element in de opstart van o.a. deze studie was het al dan niet fictieve gebrek aan instapmogelijkheden voor hogescholen. Dit kan verholpen worden door de drempel te verlagen. Concreet stellen we voor om een getrapte projectstructuur uit te bouwen met een gecumuleerde opbouw van eenvoudige projecten.

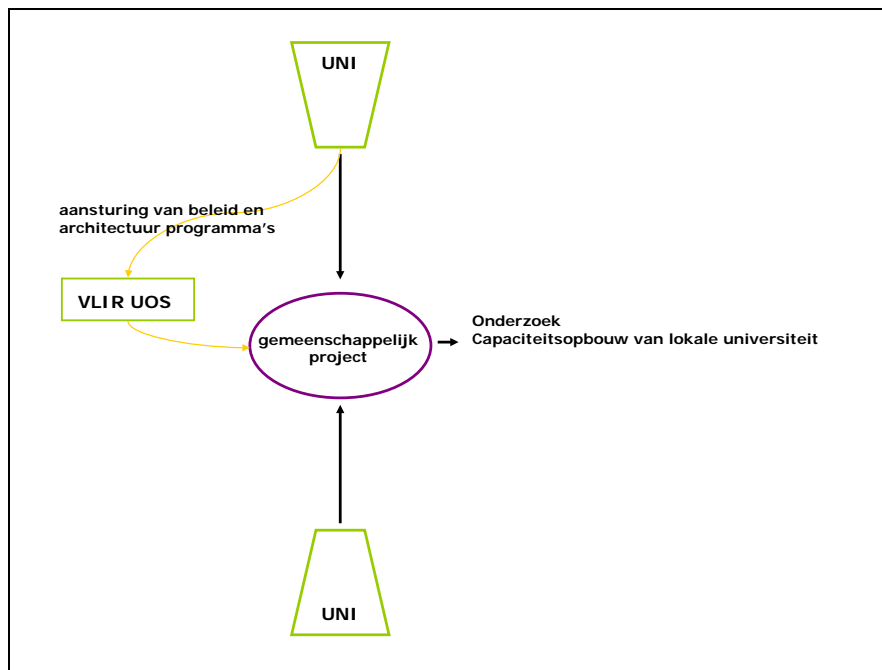

Figure 3: VLIR-UOS als huidige speler in OS

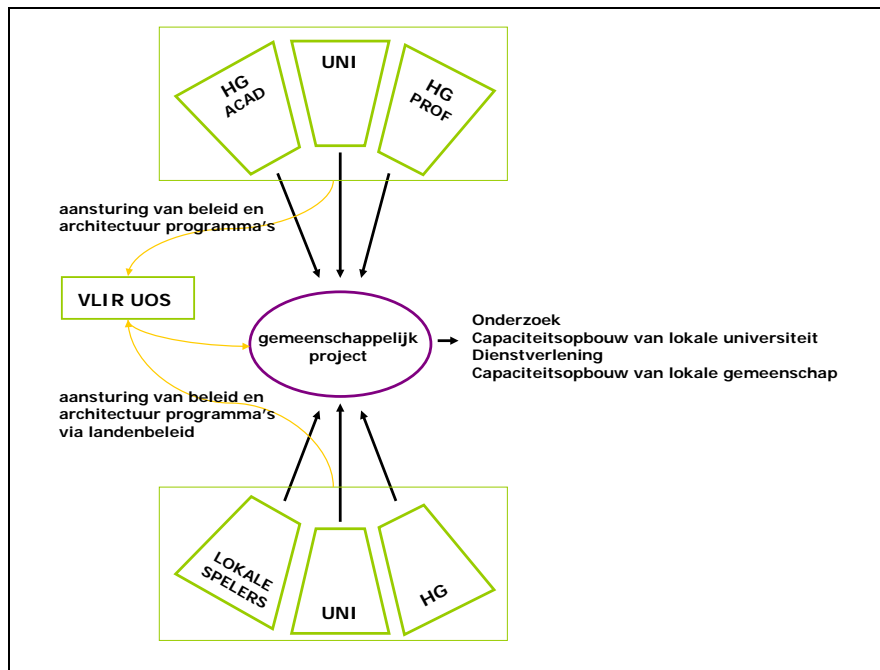

Figure 4: VLIR-UOS als toekomstig expert en netwerker in de ontwikkeling van gemeenschappelijk project

1. Inspiratie?

We richten ons qua inspiratie gedeeltelijk op de bestaande Europese programma's voor onderwijs (o.a. Levenslang Leren Programma) die eveneens een modulair aspect hebben en het doorgroeien van projecten beogen. Deze programma's bestaan grofweg uit drie delen:

- Mobiliteit

Hieronder vallen alle individuele mobiliteiten van studenten en personeel. Zowat elke Europese instelling voor hoger onderwijs neemt hieraan deel. Erasmus in het bijzonder is zo succesvol dat het een merknaam is geworden.

- Partnerschappen

Hieronder vallen korte projecten waarbij het bekomen van een product secundair is. De eerste doelstelling is het afstemmen van ideeën en bestaande opvattingen over specifieke onderwerpen. Dit gebeurt in een netwerk met partners die elkaar regelmatig ontmoeten. Partnerschappen zijn van relatief korte duur, vaak slechts 1 à 2 jaar.

- Projecten

Hieronder vallen alle onderwijs (en onderzoeks)projecten. Projecten hebben een concrete en bruikbare output. Projecten duren minstens 1 jaar en lopen in de meeste gevallen tot 36 maanden (maximaal toegelaten duur).

Hoewel elk van de onderdelen volledig apart draait is het de impliciete bedoeling dat deelnemende instellingen expertise opbouwen en een netwerk uitbouwen in de eerste twee fasen zodat ze kunnen doorgroeien naar de fase van projecten.

2. Onderscheid Noordwerking – Zuidwerking?

We wensen expliciet geen onderscheid te maken tussen zogenaamde Noordacties en Zuidacties. Uit gesprekken met hogescholen blijkt dat moeilijk is voor hen om te bepalen welke actie nu in hoofdzaak een impact heeft op het Noorden en welke op het Zuiden. Bovendien conflicteert een dergelijke visie met de idee van 'samenwerking' en 'wederkerigheid'. Elk toekomstig project behoort de twee luiken te omvatten.

De enige duidelijke Noordwerking zien we nog weggelegd voor de huidige **Sensibiliseringsinitiatieven (SI)**. Met de Sensibiliseringsinitiatieven wil VLIR-UOS:

- studenten, academici en personeel van Vlaamse universiteiten en hogescholen informeren, warm maken voor ontwikkelingssamenwerking, stimuleren om zelf een engagement op te nemen;
- ontwikkelingssamenwerking een duurzame en zichtbare plaats geven binnen de Vlaamse hogescholen en universiteiten;
- de Vlaamse universiteiten en hogescholen stimuleren om een voortrekkersrol op te nemen in het maatschappelijke debat over ontwikkelingssamenwerking.

We voorzien een open oproep die toegankelijk blijft voor elke instelling. Maximumbedragen kunnen worden vastgelegd per aanvraag maar bij aanvragen vanuit grotere consortia kan dit bedrag verhoogd worden (vb. een verdubbeld bedrag vanaf x aantal instellingen) om de samenwerking te bevorderen.

3. Voorstel nieuwe architectuur

Er kan meegenomen worden dat in projecten slechts een beperkt percentage van de projectmiddelen in Vlaanderen mogen besteed worden.

Blok 1 MOBILITEIT ALS EXPLORATIE VAN INSTITUTIONELE PARTNERSCHAPPEN

In Blok 1 bevinden zich de reisbeurzen voor studenten (REIs) en de reisbeurzen voor personeel (REIp). Er zijn REIs en REIp Noorden en REIs en REIp Zuiden. De naamgeving verwijst naar de plaats van besteding van de beurs.

Een bemerking die we wensen te maken is dat de hogescholen in bijzonder grote mate mogelijkheden ontwikkelen voor studenten om stage te lopen in het Zuiden. Het effect van deze enorme mobiliteitsstroom naar het Zuiden (een schatting situeert het aantal ergens tussen 500 en 1700) is momenteel vooral beperkt tot sensibilisering van de betrokken studenten. Er is echter een onbenut potentieel aanwezig in deze mobiliteitsstroom die ingezet zou kunnen worden in Blok 2 en Blok 3. Hiervoor hebben we echter geen praktische voorstellen.

REIs Zuiden

- Er is een enorme vraag naar uitbreiding van het aantal REIs Zuiden. Deze kan eventueel plaatsvinden onder het nieuw te besteden bedrag voor studentenmobiliteit uit de Nota van Minister Smet (16/7/10).
- Reisbeurzen beantwoorden aan een dubbele doelstelling: aansluiting bij noden van het Zuiden is een eerste belangrijke voorwaarde en er wordt wel degelijk een impact ter plaatse verwacht in het leggen van connecties en linken met andere actoren; een tweede opzet van het programma is gericht op sensibilisering in het Noorden
- Een uitbreiding van het aantal REIs Zuiden valt te verkiezen boven het verhogen van de bestaande beurs (1000 Euro).
- Er is een vraag van hogescholen om de REIs Zuiden op basis van andere criteria te verdelen. Momenteel gebeurt dit op basis van het aantal ingeschreven studenten per instelling maar idealiter verloopt dit natuurlijk op basis van een *past performance* van alle studenten naar het Zuiden. Dit laatste vereist een stevige **monitoring**. Indien er bijkomende middelen voor de REIs Zuiden komen uit andere bronnen is een dergelijke monitoring op Vlaams niveau bovendien noodzakelijk. De motivatie voor deelname door de instellingen is echter dat ze een mogelijke stijging van hun middelen in de hand houden. Anderzijds is dit een actie die veel energie zal vragen en mogelijk extra middelen opsloopt. De studie toont aan hoe moeilijk het is om dergelijke data te verzamelen.

- Er moet een koppeling gemaakt worden tussen de REIs Zuiden en de voorbereiding en nawerking van de betrokken student. Hiervoor worden per REIs Zuiden beperkt bijkomende financiële middelen vrijgemaakt. Deze koppeling gebeurt per REIs Zuiden en als een vast bedrag. Instellingen geven aan hoe ze die bijkomende middelen aanwenden ter verantwoording maar worden gestimuleerd om dit in een consortium te doen (zie mechanisme voor SI).

REIs Noorden

Hogescholen maken momenteel geen gebruik van de mogelijkheden om studenten uit het Zuiden met een beurs te ontvangen in het Noorden. Het concept is dan ook niet expliciet bevraagd in deze studie.

Anderzijds vormen deze beurzen door hun huidige link met ondermeer ITP geen opportuniteit voor hogescholen om op in te spelen. Heel wat beurzen zijn gelinkt aan programma's die op hun beurt ook al een link hebben met VLIR-UOS. Een hervorming kan zijn om deze beurzen los te koppelen van specifieke (Master)programma's. Het startkapitaal voor dergelijke gespecialiseerde programma's is namelijk te groot voor hogescholen.

In de REIs Noord kan dan wel een verhoogd studiegeld opgenomen worden. In dat geval vormt een deel van de REI Noorden het inschrijvingsgeld dat toekomt aan de gastinstelling. Het zou dan niet gaan over het maximale inschrijvingsgeld voor een Vlaamse student (2010-2011: 564,3 Euro) maar over de reële kost voor een bachelor of een masteropleiding²⁷. Er kan eventueel gewerkt worden in blokken van 15, 30, 45 en 60 ECTS -credits. Hierbij zou elke aangeboden opleiding vanuit Vlaanderen (ITP, KOI,...) uitgedrukt moeten worden in ECTS -credits met een minimum van 15 ECTS -credits.

Programma's die succesvol zijn (volgens een marktprincipe) kunnen zichzelf dan financieren. Bovendien zouden op die manier ook bestaande losse modules zoals de huidige Erasmusmodules op bachelorniveau of anderstalige bacheloropleidingen in aanmerking kunnen komen. De landenstrategie kan bepalen in welke studiegebieden deze beurzen gebruikt mogen worden (te herzien elke 3 jaar).

REIp Noorden en Zuiden

Dit is een nieuw concept. De doelstelling is om personeel van instellingen in het Noorden en het Zuiden de kans te geven elkaar te ontmoeten en de andere instelling te leren kennen. Deelname aan congressen valt niet onder de noemer van REIp.

Er zijn twee formules mogelijk:

Formule 1

Het is een (beperkte) toelage met een vast bedrag (bv. 1.500 Euro) met als doel om grotendeels de kosten (reis + verblijf) van een verblijf in het Zuiden te dekken. De minimale duur is 7 dagen. De maximale duur is onbeperkt.

Formule 2

Het is een toelage die gestoeld is op de werkelijke reiskosten en een per diem. De minimale duur is 7 dagen. De maximale duur is 15 dagen.

Een REIp kan in één van de volgende categorieën vallen:

- Lesopdrachten in het Zuiden of het Noorden
- Een docent geeft gastcolleges in één of meerdere partnerinstellingen in het Zuiden of het Noorden gedurende minimaal één week en maximaal één semester (5 maanden).
- Training van de reizende docent
- Een docent reist naar één of meerdere partnerinstellingen in het Zuiden of het Noorden om deel te nemen aan specifieke trainingssessies die er georganiseerd worden of voor een 'job shadowing'.
- Bezoek aan partner(s)

²⁷ Een hogeschool ontvangt voor een bachelorstudent in een professionele opleiding een jaarlijkse financiering van c. 6000 Euro (gebaseerd op een gemiddeld OBE van 1,3). Men kan dus denken aan een inschrijvingsgeld of 'organisatorische rugzak' van 100 Euro per ECTS credits (voor indexering).

- Een docent brengt een bezoek aan een bestaande of nieuwe partner met het oog op de voorbereiding/evaluatie van studentenuitwisselingen of om een gezamenlijk project uit te werken.

In functie van een strategie vanuit VLIR-UOS kan een maximum gezet worden op het aantal mobiliteiten in elke categorie.

Er kan gewerkt worden met **een verdeling per instelling** van deze beurzen over alle Vlaamse instellingen op basis van het aantal ingeschreven studenten, naar analogie van de REIs Zuiden. Belangrijk is echter dat na een beperkt aantal jaren het systeem van past performance in werking treedt. Een nadeel daarbij is echter dat ook reizen die niet gefinancierd werden door VLIR-UOS in een monitorsysteem moeten worden ondergebracht.

Er kan gewerkt worden met **open oproepen**. Hierbij is het totaal beschikbare aantal REI's Zuiden elk jaar opnieuw toegankelijk voor alle instellingen. De aanvraagprocedure moet echter eenvoudig gehouden worden. Hierdoor lijkt het niet mogelijk om meerdere selectiecriteria te hanteren naast de technische vereisten zoals minimumduur, aanwezigheid van reisvoorstel,... Een objectieve selectie maken uit een dergelijke groep aanvragen legt een bijkomende organisatorische druk en is inhoudelijk bijzonder moeilijk te verantwoorden.

Blok 2 : PROJECTEN VAN KORTE DUUR

Een tweede blok is die van projecten met een maximale duur van 36 maanden. De projectoproep vindt jaarlijks plaats. In deze projecten wordt een maximaal en relatief beperkt bedrag²⁸ toegekend dat dient voor de omkadering en uitbouw van het project.

Er zijn twee categorieën van projecten:

- ✓ Een project met een beperkte output en een maximale duur van 36 maanden.
- ✓ Een bonussysteem kan uitgewerkt worden voor de opname van studenten met een REIs Zuiden binnen het project.
- ✓ Een netwerk van partners die regelmatig afstemmen en elkaar ontmoeten rond ideeën en bestaande opvattingen over specifieke onderwerpen. Partnerschappen duren maximaal 24 maanden. De projectgelden worden overwegend ingezet voor mobiliteiten.

Een bonussysteem kan uitgewerkt worden voor de opname van studenten met een REIs Zuiden binnen het project.

Blok 3: PROJECTEN VAN LANGE DUUR

Een derde blok is die van projecten met een maximale duur van 3 maal 3 jaar. De projectoproep vindt elke drie jaar plaats. Een project kan maximaal tweemaal verlengd worden en moet binnen elke blok van drie jaar aantoonbare resultaten voorleggen. Binnen dit project worden eventueel deelprojecten uitgeschreven door de projectpromotor. Deze deelprojecten nemen de vorm aan van een project type Blok 2.

Elk project uit Blok 2 en 3 bevat een luik disseminatie.

²⁸ Hierbij kan gedacht worden aan de projectbedragen binnen de huidige Zuidinitiatieven 2011 (max. 75.000 Euro).

3.3. Op niveau van de beheersstructuur

3.3.1. Structurele medefinanciering

Een veranderende structuur van de projectoproepen zal er ook toe leiden dat VLIR-UOS zich op een andere manier organiseert t.o.v. zijn stakeholders en in de eerste plaats de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen.

De organisatiestructuur bestaat uit de volgende elementen die we hier als relevante elementen uitlichten:

- Doorstromen van informatie en ondersteunen van projectaanvragen
- Ondersteunen van de coördinatie van projecten

1. Huidige situatie

De zogenaamde Hogeschool ICOS

De huidige organisatie van de VLIR-UOS programma's zorgde voor een relatief gelijke structuur binnen de Vlaamse hogescholen. VLIR-UOS programma's werden opgenomen binnen het International Office en de vertrouwde relatie met de organisatie breidde zich daar uit. De beslissing van VLIR-UOS in 2003 om het REI - programma open te stellen voor hogescholen zorgde er voor dat de internationale coördinator op centraal niveau nu ook de titel 'Hogeschool ICOS' kreeg. De invulling van deze functie verschilt weliswaar van instelling tot instelling. In sommige instellingen is er geen centrale coördinatie of raamwerk waarin acties rond UOS begeleid worden; in andere instellingen wordt die functie operationeel toegewezen aan departementen; en in nog andere instellingen is er dan weer een rechtstreekse link tussen de opleidingen en het centrale niveau. In ieder geval is deze Hogeschool ICOS een aanspreekpunt voor VLIR-UOS (al dan niet rechtstreeks) en is het een functie die financieel niet ondersteund wordt door VLIR UOS.

Ook naar de **beschikking over eigen beleid en middelen zijn er verschillen tussen de hogescholen**. Sommige instellingen beschikken helemaal niet over eigen middelen om trajecten ontwikkelingssamenwerking te omkaderen, andere instellingen zetten in op acties (bv. studentenbeurzen) met behulp van eigen middelen, waardoor een zekere sturing van de werking ook mogelijk wordt. Uitzonderlijk zijn er instellingen die beschikken over een eigen centraal budget waarmee zelfs de omkadering van projecten in het Zuiden wordt verzekerd²⁹.

De project-gerelateerde ICOS

Een tweede type ICOS is deze die specifiek de goedgekeurde projecten binnen de VLIR UOS programma's op een praktische manier gaat ondersteunen. Deze ICOS is gebaseerd binnen een universiteit en wordt financieel ondersteund door VLIR UOS. In theorie is deze ondersteuning eindig gezien ze **gelinkt is aan specifieke projecten** zoals een IUS.

Associatie-ICOS

Sinds 2003 voorziet VLIR-UOS een **structurele medefinanciering van de instellingscoördinatie voor ontwikkelingssamenwerking**. VLIR-UOS wenst op die manier bij te dragen tot (een gedeelte van) de kost van de betreffende universiteit voor onder meer de aanstelling van een derde type ICOS, specifiek belast met VLIR-UOS -dossiers. Het takenpakket van deze ICOS is als volgt: het uittekenen van een beleidskader voor UOS, een organisatiestructuur, ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten en kwaliteitsvolle projecten. De toelage in 2009 bedroeg 650.000 Euro. Deze werd verdeeld over vijf Vlaamse associaties, op basis van een vast en een variabel gedeelte.

VLIR UOS vraagt sinds 2009 dat de ICOS zich inschrijven in een associatiebreed plan. Hiermee maakt VLIR UOS expliciet dat ze deze ICOS ziet functioneren binnen de gehele associatie en niet enkel binnen de universiteit. Het positieve daarvan is dat er hierdoor minstens een informatieronde kwam binnen de

²⁹ In de Artevelde hogeschool is er bv. al een landenstrategie waarbinnen elke opleiding werkt. Binnen elk land identificeert men strategische allianties met hogeronderwijsinstellingen. Voor elke instelling wordt er een 'agent' aangeduid die de contacten onderhoudt. Doelstelling van deze 'agents' is om verschillende opleidingen te laten participeren aan de samenwerking binnen een strategische alliantie.

associaties rond het beleidsplan dat aan VLIR UOS werd bezorgd. Anderzijds zorgen de structuren van de associaties, waar het aanwerven van personeel zo niet expliciet dan wel impliciet wordt vermeden, er voor dat de contracten voor een ICOS afgesloten worden tussen VLIR-UOS en de universiteit die de leidende rol heeft binnen de associatie. Hoewel de associatie een eigen rechtspersoonlijkheid heeft onder de vorm van een vzw wordt dit door de associaties op verschillende wijze geoperationaliseerd. Minstens één universiteit maakte duidelijk dat zij deze rol niet wenst op te geven en ziet in het behouden van de ICOS binnen de universiteit daar een middel toe.

Een analyse van de beleidsplannen van 2010 (Tabel 9) wijst uit dat er verschillen zijn in de manier waarop associaties in hun organisatie en beleid omspringen met het thema OS. We stellen vast dat de rol van de associaties naar hogescholen beperkt blijft tot de organisatie van sensibiliseringsinitiatieven en de doorstroom van informatie. Beide zijn weliswaar belangrijke opdrachten maar de vraag rijst of de universiteit (van de betrokken associatie) daarvoor de best geplaatste speler is. Associaties zijn niet noodzakelijk fora waar hogescholen en universiteiten op gelijkwaardige voet over dit thema in gesprek gaan. Daarnaast maakt de analyse duidelijk dat niet elke associatie concreet weet aan te geven waarvoor de structurele medefinanciering specifiek wordt ingezet.

Ongeacht de verschillen in organisatie, middelen en beleidsplannen, stelden we vast dat er bij hogescholen ICOS wel **een negatieve perceptie is ontstaan rond de huidige medefinancieringsregeling**. De rapportage en administratieve belasting rond o.a. de REI wordt als behoorlijk intensief ervaren en wordt voornamelijk op geen enkele manier in rekening gebracht op het niveau van de hogescholen. De huidige werking met de door VLIR UOS gefinancierde ICOS op het niveau van de associatie, maar werkzaam binnen het International Office van de respectievelijke universiteiten, wordt ook in vraag gesteld vanuit het perspectief van de vraag naar een grotere transparantie. Het wordt door sommigen ook als problematisch ervaren dat een ICOS die voor de associatie verantwoordelijk is een personeelslid is van de universiteit.

De diensten die universitaire of project-gerelateerde ICOS verondersteld worden te verlenen aan hogescholen van de associatie worden voornamelijk niet contractueel vertaald, en de verwijzingen naar zo een opdracht zijn eerder impliciet vervat in andere overeenkomsten en/of beleidsplannen (bv. voor de reisbeurzen). In praktijk zijn er wel good practices beschikbaar maar die stoelen vooral op het persoonlijke ad-hoc initiatief van individuele medewerkers. In de associatie K.U.Leuven is er bijvoorbeeld een goed contact met de ICOS en dat leidt tot resultaten.

De vaststelling blijft echter dat vanuit de werking van VLIR-UOS informatie op een getrappt systeem doorstroomt naar de hogescholen. Hogeschool ICOS zitten met een indruk dat het om gefilterde informatie gaat. Ook het rigide systeem dat in de andere richting gaat, namelijk het screenen van aanvragen voor VLIR-UOS op het niveau van de associatie creëert eenzelfde perceptie.

2. Mogelijke alternatieve scenario's

Mogelijke alternatieve scenario's worden samengevat in tabel 8, telkens met opgesomde voor en nadelen. Het is ook best telkens een onderscheid te maken tussen structurele ondersteuning (niet gericht op het beheer van bepaalde VLIR-UOS projecten maar bijvoorbeeld als informatie of loketfunctie) en specifiek gerichte projectondersteuning (o.a. administratief en beheersmatig) waar voor elk van deze functies in principe ook andere opties worden genomen (bv. loketfunctie op associatieniveau, projectondersteuning op instellingsniveau).

Alvast één mogelijk alternatief bestaat er in om de associaties veel sterker dan nu (ook contractueel en operationeel) te betrekken in de communicatie tussen hogescholen en VLIR-UOS. Op die manier kan de samenwerking en complementariteit tussen hogescholen en universiteiten onderling een plaats krijgen, terwijl tegelijk het institutionele draagvlak en het ownership kan worden behouden. Het eerste werkpunt blijft om de onterechte (toch gezien vanuit de formele doelstellingen van de medefinanciering ICOS) negatieve perceptie weg te werken. Echter, de betrokkenheid in deze thematiek verschilt van associatie tot

associatie, en het is daarnaast ook niet zeker in hoeverre associaties bereid zijn deze operationele rol op zich te nemen.

Een ander alternatief bestaat erin om de informatieverbreiding op het niveau van het VLIR-UOS - secretariaat te centraliseren. De opname van één of meerdere 'helpdeskmedewerkers' voor de hogescholen binnen het secretariaat VLIR-UOS vormt daarbij een verbeteractie. Deze medewerker heeft als taken om telefonisch vragen over de VLIR-UOS -programma's te beantwoorden maar vooral om de mogelijkheden binnen VLIR-UOS minstens jaarlijks toe te lichten in alle Vlaamse hogeronderwijsinstellingen. Het opbouwen van een persoonlijk netwerk in functie van VLIR-UOS bij de verantwoordelijken voor OS in de hogescholen is cruciaal. Bij nieuwe oproepen vormt deze persoon of het team als geheel een aanspreekpunt. De medewerker neemt als waarnemer deel aan de overlegorganen OS op associatieniveau. Decentralisatie van middelen op instellingsniveau heeft als groot nadeel een te grote versnippering van middelen en expertise. De clustering van alle expertise op één plaats creëert een schaalvergroting (werken in teamverband) en maakt samenwerking en synergie mogelijk.

	Voordelen	Nadelen
Optie 1: contracten met de associaties	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkt aantal contracten voor VLIR-UOS • Beperkt aantal aanspreekpunten voor VLIR-UOS (bijscholing verloopt vlotter) • Aanmoedigen synergie en netwerken hs/u • Draagvlak en institutioneel eigenaarschap blijft behouden 	<ul style="list-style-type: none"> • De associatiewerking is nauw verbonden met de leidende universiteit en daardoor is er nauwelijks rechtstreeks contact met de hogescholen • Weinig vastgestelde bereidheid om operationele rol op te nemen
Optie 2: contract met universiteit	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkt aantal contracten voor VLIR-UOS • Beperkt aantal aanspreekpunten voor VLIR-UOS (bijscholing verloopt vlotter) • Realiteit is dat universiteiten meer projecten genereren dan hogescholen 	<ul style="list-style-type: none"> • Perceptie bij hogescholen dat universiteit informatie zal filteren • Hogescholen hebben geen kans om ervaring en expertise in coördinatie op te doen
Optie 3: contract HO instelling in functie van participatie	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid voor personeel hogescholen (administratie, boekhouding,...) om ervaring op te bouwen rond VLIR-UOS -programma's (zie opbouw expertise EU -programma's onderwijs) • Overhead komt terecht op plaats waar hij de grootste impact heeft • Vermindering van structurele kosten voor VLIR-UOS - secretariaat 	<ul style="list-style-type: none"> • Versnipperde expertise bij alle Vlaamse hogeronderwijsinstellingen • Risico op middellangetermijncontracten voor gespecialiseerd personeel • Grotere en heterogenere groep betrokkenen die VLIR-UOS moet bereiken
Optie 4: Centralisering taken binnen VLIR-UOS secretariaat	<ul style="list-style-type: none"> • Vermindering van structurele kosten voor VLIR-UOS - secretariaat • Beperkte kost qua informatieverbreiding en bijscholing personeel 	<ul style="list-style-type: none"> • Opnemen van x aantal ICOS binnen secretariaat • Fysieke verwijdering van de ICOS weg van de instellingen • Is een rechtvaardige verdeling van de tijd van elke ICOS vis-à-vis de instellingen mogelijk?

Table 8: opties structurele medefinanciering voor VLIR-UOS

	Beleidsdoelen	Structuur	Personeel	Inbedding
<i>Ass. Leuven</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Expertise IS • Strategie IS • Gezamenlijke acties (oa Reisbeurzen, sensibilisering) • Adviseren 	Stuurgroep internationalisering	2,5 fte	International office KULeuven
<i>AUHA</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Engagement faculteiten • Externe fondsen • Minstens 15% UOS werven • Mobiliteit verhogen • Sensibilisering • Bi-diplomerings 	Overleggroep internationalisering	2 fte	Dienst Internationale Samenwerking
<i>Ass. Gent</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Betrekken jonge ZAP leden in OS • Specifieke aandacht voor OS (verschillend van IS) 	Commissie ontwikkelingssamenwerking UGent (ICOS hogeschool met waarnemende stem)	2 fte	Dienst onderzoekscoördinatie
<i>AUHL</i>	<ul style="list-style-type: none"> • UOS is een terugkerend agendapunt op de vergaderingen van de AUHL werkgroep internationalisering • UOS netwerken versterken • UOS in associatieverband uitbouwen • Mobiliteitsondersteuning 	Wergroep Internationalisering	1,8 fte	Dienst internationalisering en ontwikkelings-samenwerking
<i>Ass. Brussel</i>	Inbedding OS in internationaliseringsproject	EhB is vertegenwoordigd in AR van VUB	2,6 fte	International Relations and Mobility

Table 9: Synthese beleidsplannen associaties

3.4. Financiering

3.4.1. Financiering OS uit eigen middelen van de instelling

Hogescholen beschikken niet over eigen middelen om trajecten ontwikkelings-samenwerking structureel te omkaderen of te ondersteunen. Er zijn met hen geen medefinancieringsovereenkomsten met hen afgesloten, noch vanuit VLIR-UOS (zie verder), noch vanuit de Vlaamse overheid. Hogescholen die actief zijn op vlak van ontwikkelingssamenwerking financieren dat grotendeels op basis van eigen middelen van de instelling. Dat gebeurt in de eerste plaats in de vorm van staftijd, doorgaans zonder formele taakstelling of opdrachtpercentage, soms in de vorm van werkingmiddelen voor een docentmobiliteit, en uitzonderlijk wordt er een bijzonder fonds aangelegd vanuit werkingstoelagen of studiegelden. Zo zet de KHK 4,5% van de studiegelden opzij in een fonds voor internationalisering. Andere instellingen zetten een beperkt budget opzij om kleine projecten mee te financieren, of zetten eigen fondsen op (bv. voor studentenbeurzen).

Door eigen inbreng van middelen wordt een zekere sturing van de werking ook mogelijk. Uitzonderlijk zijn er instellingen die beschikken over een eigen centraal budget waarmee zelfs de omkadering van projecten in het zuiden wordt verzekerd. Schoolvoorbeeld is de hogeschool die bv. al een landenstrategie aanstuurt waarbinnen elke opleiding werkt. Binnen elk land identificeert men strategische allianties met hogeronderwijsinstellingen. Voor elke instelling wordt er een 'agent' aangeduid die de contacten onderhoudt. Doelstelling van deze 'agents' is om verschillende opleidingen te laten participeren aan de samenwerking binnen een strategische alliantie.

De Vlaamse regering voorziet niet in extra toegewezen middelen voor internationalisering of ontwikkelingssamenwerking. Het aspect 'internationalisering' is vooralsnog geen factor in de verdeling van de structurele middelen (enveloppe). Daarnaast is er geen bijkomend fonds waar hogeronderwijsinstellingen kunnen uit putten. De Vlaamse regering ondersteunt de vzw Flamenco tot maximaal 100.000 Euro per jaar. Deze middelen zijn echter niet bedoeld als projectgelden maar o.a. voor de promotie van het hoger onderwijs in het buitenland. De Vlaamse regering heeft verder haar strategie gebundeld in 'Vlaanderen in Actie'. VIA beschikt evenmin over een bijkomend budget om haar doelstellingen te realiseren. Het wil wel de huidige acties bundelen onder één noemer om haar doelstellingen te behalen.

3.4.2. Externe financieringskanalen voor ontwikkelingssamenwerking

1. Financieringskanalen voor mobiliteit

Het is een algemeen gegeven dat de projectoproepen van VLIR-UOS expliciet en impliciet uitgaan van het bestaan van een (beperkt) **netwerk** tussen een Vlaamse instelling en Zuid partners. Omwille van de fysieke afstand is het opbouwen en onderhouden van een dergelijk netwerk sterk afhankelijk van de mogelijkheden aan beide kanten om mobiel te zijn. In hoeverre personeel van de hogescholen (met professionele bacheloropleidingen) dit kan binnen haar opdracht komt elders aan bod.

Een tweede probleem vormt de financiering van korte mobiliteit buiten een projectkader (Zie Tabel 10). De mogelijkheid om financiering te verwerven om in het Zuiden contacten te leggen of om collega's naar Vlaanderen uit te nodigen blijkt beperkt te zijn. De personeelsleden doen hiervoor in ruime mate een beroep op eigen of structurele middelen van de hogeschool, zoals blijkt uit de enquête die in het kader van deze studie werd uitgevoerd.

Het positieve effect hiervan is dat de gefinancierde activiteit bijzonder goed wordt afgewogen t.o.v. andere alternatieven. Het nadeel is dat er zelden innovatieve mobiliteitsprojecten worden gesteund zonder een minimale garantie op resultaat. Of zeg maar: zonder kans op een 'return on investment'.

	Enkel mobiliteit	Binnen samenwerkingsakkoord	Binnen projecten
Noord – Zuid / Zuid – Noord			
Eigen middelen hogeschool	X	X	X
Eigen middelen Universitaire Ziekenhuizen	X	X	X
VLIR-UOS			X
Stedenband		X	X
Projecten van NGO's		X	X
Projecten van vierde pijlerorganisaties			X
Provinciale middelen		X	
Anna Lindh Foundation			X
Noord – Zuid			
Belgische Stichting Roeping vzw Beurzen			X
Zuid – Noord			
VEWA Fonds	X		

Table 10: Financieringskanalen voor mobiliteit

2. Externe financieringskanalen vanuit onderzoek

Onderzoek en dienstverlening behoren naast onderwijs tot de basisopdrachten van het hoger onderwijs. De structuren en de financiering voor vooral onderzoek zijn in hogescholen minder sterk uitgebouwd dan in de universiteiten. De mogelijkheden om vanuit een puur onderzoeksperspectief de piste naar VLIR-UOS te vinden zijn daarom vooralsnog beperkt. Dit blijkt ook uit de enquête die we in het kader van deze studieopdracht uitvoerden (3.1.2).

De financiering van onderzoek in gebeurt vanuit verschillende bronnen en instanties (Tabel 11).

-
- ✓ Vlaamse overheid
 - BOF-basissubsidie, met werkingstoelagen onderwijs en EWI programma's
 - FWO -basissubsidie en specifieke FWO kredietlijnen
 - Specifieke R&I financiering (PWO, IOF, interface, TBM, TETRA, SBO)
 - Beleidsondersteunend onderzoek op ministerieel initiatief
 - Steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek
 - Beleidsondersteunend of –gericht onderzoek op korte als lange termijn (bijv. Onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek, VIONA - beleidsgericht wetenschappelijk arbeidsmarktonderzoek
 - Onderzoek op initiatief van onderzoekers
 - Wetenschapspopularisering
 - ✓ Federale overheid (bv. programma onderzoek duurzame ontwikkeling...)
 - ✓ Europese Unie (o.a. EU KP en andere programma's met onderzoeksdimensie)
 - ✓ Bedrijven (zonder tussenkomst overheden)
 - ✓ Eigen inkomsten (e.g. uit octrooien, licenties, spin-offs,...), giften, schenkingen en legaten met een wetenschappelijk doel
 - ✓ Contractonderzoek op vraag van bedrijven, diverse overheden (openbare aanbestedingen), en social profit organisaties
-

Table 11: Bronnen voor financiering onderzoek

Structurele impulsen vanuit de Vlaamse overheid voor de versterking van het onderzoek in de hogescholen worden ondermeer gegeven vanuit het departement Economie, Wetenschap en Innovatie, o.m. in de vorm van het projectmatig wetenschappelijk onderzoek. De overheid blijkt daarbij ook uit te gaan van het model van een geïntegreerde onderzoeks- en innovatieketen. Uit de maatschappelijke beleidsnota voor de hervorming van het hoger onderwijs lezen we in dit verband:

“Traditioneel worden universiteiten geassocieerd met fundamenteel en basisonderzoek en hogescholen met de concrete toepassingen van deze kennis via ondermeer toepassingsgericht onderzoek, vorming en dienstverlening. De kracht van ons innovatievermogen zal erin bestaan om zoveel mogelijk synergie en kruisbestuivingen tot stand te brengen tussen beide vormen van onderzoek. Het gaat er dus niet op enkel de beweging te maken van fundamenteel onderzoek naar concrete toepassingen. Toepassingen moeten dan ook het fundamentele onderzoek kunnen prikkelen en ‘bestuiven’, zodat er een voortdurende golfbeweging tussen beide ontstaat. Vanzelfsprekend moet dit proces ook ‘geïnformeerd’ en soms aangestuurd worden vanuit het bedrijfsleven, maar ook vanuit de non-profit sector. Het vermogen van het hoger onderwijs in Vlaanderen om de translatie en dwarsverbindingen tot stand te brengen tussen alle geledingen van het onderzoek en met deelname van het bedrijfsleven en de non-profit sector, zal in sterke mate mee bepalen welke plaats onze regio in de toekomst weet te veroveren in een internationale context.”³⁰

Ondanks de opgebouwde expertise en de sterke voeling met de beroepswereld en de concrete maatschappelijke vragen die leven naar toegepast en praktijkgericht onderzoek, blijven de financieringsmogelijkheden voor onderzoek door hogescholen beperkt. Hiermee wordt bedoeld dat de onderzoekers van de Vlaamse Hogescholen, ook in de academische of “academiserende”) departementen, vaak geen (rechtstreekse) toegang hebben tot financieringskanalen waar hun collega’s aan de universiteit wél een beroep op kunnen doen. Vaak heeft dat overigens minder te maken met formele criteria van ‘*institutional eligibility*’, dan wel met opgelegde beperkingen die worden ingeroepen bij het statuut van de aanvrager³¹. In praktijk is het immers zo dat, behoudens een klein aantal onderzoekers met een contract van onbepaalde duur in een aantal onderzoeksgroepen of centra, het Zelfstandig Academisch Personeel de enige personeelscategorie is met een zowel een vaste aanstelling als een eindverantwoordelijkheid voor (kwaliteit) van onderzoek, onderwijs en dienstverlening en valorisatie.

Sinds 2006 is er een financieringsinstrument gecreëerd om de onderzoeksbetrokkenheid van het academisch gerichte hogeschoolonderwijs te versterken, en dit met het oog op hun integratie in de universiteiten (zie discussie in deel 1 rapport). Het gaat daarbij om: het bevorderen van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit, de interdisciplinariteit en transdisciplinariteit van het gevoerde onderzoek; de valorisatie van onderzoeksresultaten; de samenhang met het bedrijfsleven. De middelen van elke hogeschool wordt berekend a rato van het aantal financierbare studenten in de academisch gerichte hogeschoolopleidingen. Deze bedragen worden op het niveau van de associatie waartoe de hogeschool behoort samengeteld en toegewezen aan het industrieel onderzoeksfonds van de universiteit die tot de associatie behoort. Voor 2010 werd hiervoor in totaal 15,7 mln. Euro uitgetrokken.

³⁰ Vlaams Parlement, *Maatschappelijke beleidsnota over de hervorming van het hoger onderwijs in Vlaanderen*. 591 (2009-2010), 25 juni 2010, p.11-12.

³¹ Zo kunnen in de meerderheid van de typische kanalen voor onderzoek enkel zelfstandige onderzoeker meedingen naar onderzoeksgelden of mandaten. Onder zelfstandig onderzoeker wordt dan verstaan:

“- een lid van het ZAP, een vaste mandaathouder van het FWO, een (adjunct-)kliniekhoofd (voor zover deze een doctoraat heeft), een IOF-mandataris met een contract van onbepaalde duur, een ERC-starting grant holder of een postdoctorale onderzoeker met een Odysseusfinanciering type 2 (deze categorie is uitbreidbaar na goedkeuring door het universiteitsbestuur met als criterium een niveau van onderzoekskwaliteit dat gelijkgesteld kan worden aan dat van het ZAP);

- onderzoekers uit de hogescholen van de Associatie K.U.Leuven die de zekerheid hebben dat ze de graad hebben van geassocieerd (hoofd-)docent, hoogleraar van de K.U.Leuven op het ogenblik van de start van het aangevraagde project.” Uit: gedocumenteerd

Soms wordt ook ander onderwijzend personeel van de hogescholen van de eigen associatie toegelaten indien deze over een doctoraat beschikken en bovendien als geaffilieerd onderzoeker zijn erkend van de betreffende universiteit op het ogenblik van de start van het aangevraagde project.

Het projectmatig wetenschappelijk onderzoek (PWO) is eveneens een financieringskanaal bestemd voor hogescholen, en met name voor de professionele bacheloropleidingen. PWO geeft deze opleidingen de mogelijkheid om innovatie te stimuleren in KMO's en non-profit instellingen. De middelen voor PWO bedragen voor 2010 9,025 mln. Euro. Een vergelijking in omvang van deze geldmiddelen met het variabele onderzoeksdeel dat voorzien is voor universiteiten is misschien niet geheel terecht (academische opleidingen zijn rechtstreeks geschraagd op wetenschappelijk onderzoek) maar wel veelzeggend: 113 euro per hogeschool student aan PWO -middelen staat dan tegenover 2.542 euro per universiteitsstudent onderzoeksmiddelen.

In de volgende tabel lijsten we externe financieringskanalen op waar ook onderzoekers uit hogescholen terecht kunnen om projectvoorstellen in te dienen, vaak in een consortium of samenwerking met bedrijven of universiteit als partner of promotor. Daarnaast maakten we een onderscheid tussen hogescholen met enkel professionele opleidingen en hogescholen met academische opleidingen. We lieten in deze tabel de meer typische financieringskanalen voor fundamenteel onderzoek (o.m. via het FWO) buiten beschouwing.

	Hogescholen – P	Hogescholen – A	Universiteiten
IWT - Tetra fonds	In consortium KMO		X
IWT – strategisch basisonderzoek	In consortium univ.	in consortium univ.	X
IWT – VIS/TIS	In consortium univ.	In consortium univ.	X
IWT – EraSME	In consortium bedrijf		X
IWT – PIM			
IWT - O & O Bedrijfssteun. Onderzoeks of Ontwikkelingsprojecten	In consortium bedrijf	In consortium bedrijf	In consortium bedrijf
IWT – TBM			X
FED – PODO			X
Programma's van directoraten-generaal van de Europese Commissie (DAPHNE II , DG Justice, Freedom and Security LIFE+, ...)			
EU INTERREG: Euregio Scheldemond (Vlaanderen - Nederland); 2 Mers Seas Zeeën (Frankrijk - Engeland - Vlaanderen - Nederland), ...)			
EU – EFRO			
EU – ESF	In consortium		
EU – COST			
EU - RFP 7	In consortium		X
Steunpunten beleidsrelevant onderzoek	In consortium universiteit	In consortium universiteit	X
Nationale Bank van België – joint research		X	X
Mobiliteit onderzoeker	0	X	X
Baekeland programma	0	via universiteit	x

Bijzondere Onderzoeksfondsen	0	0	x
Initieel onderzoeksfonds	0	Associatie	Associatie
Associaties (OOF, Elant...)	In consortium	In consortium	In consortium
FWO verblijfskredieten in kader van uitwisselingsakkoorden			
VLIR-UOS -Eigen Initiatieven	Enkel als co-promotor	Enkel als co-promotor	Promotor
VLIR-UOS -IUS	Sub projecten	Sub projecten	Programma
VLIR-UOS -SI	X	X	x

Table 12: Externe financieringskanalen voor onderzoek hogescholen

Behalve de kanalen die specifiek zijn gericht op de stimulering van wetenschappelijk onderzoek aan de hogescholen, zoals de middelen voor projectmatig wetenschappelijk onderzoek, biedt IWT wat betreft institutionele toegankelijkheid ongetwijfeld de meeste mogelijkheden voor onderzoekers. Inhoudelijk zijn deze programma's zelden of nooit expliciet gericht op internationale thema's als ontwikkelingssamenwerking, maar veeleer op het stimuleren van de (vaak technologiegedreven) kennistransfer tussen hogescholen en economische actoren.

Een specifiek kanaal voor o.a. onderzoeksaanvragen met het Zuiden zijn uiteraard de gekende programma's van VLIR-UOS. Maar ook hier gelden zowel institutionele als statutaire beperkingen voor personeel van de hogeschool, variërend van programma tot programma. Vanuit een internationaal vergelijkend perspectief van institutionele toegankelijkheidscriteria, gaf een eerder onderzoek al aan dat "The VLIR-UOS programmes are considered more restricted with a clear focus on (preferably) complete universities or non-profit research in the South and universities in Flanders".³² We gaan daar overigens dieper op in bij de analyse van UOS -programma's.

Om het plaatje te vervolledigen moet worden opgemerkt dat hogescholen al een hele tijd prominent actief op de markt van contractonderzoek en wetenschappelijke dienstverlening, waar de eigen specifieke expertise wordt vertaald naar concrete en praktijkgeïntereerde toepassingen in het werkveld. Een ontwikkeling die binnen instellingen de aanleiding was voor de uitbouw van expertisecentra en/of ondersteuningscellen met als opdracht de expertise in rechtstreekse samenwerking met het beroepenveld te verzekeren. Soms zijn deze centra en onderzoeksgroepen sterk gericht op een regionale betrokkenheid³³, vaak beschikken zij over een al dan niet geëxpliciteerd potentieel voor toepassingen in een Zuid -context. Zo kan het gaan om een onderzoekscentrum met specialisatie in overheidscommunicatie dat in het kader van haar dienstverlening op vraag van een NGO met die organisatie een communicatieplan ontwikkelt, of de overheid ondersteunt met het opzetten van campagnes. Maar ook de ontwikkeling van duurzame nieuwe technologieën, gezondheids promotie, digitaal leren, projectmanagement, enz... Een overzicht van thema's kan u terugvinden in de analyse van onze enquête waarin we hogescholen vroegen naar het potentieel van hun instelling voor ontwikkelingssamenwerking (cf. supra).

Dergelijke praktijken geven meteen ook aanleiding tot een vernieuwende manier om onderzoek te benaderen. Waar onderzoek vroeger exclusief gedefinieerd werd als werk waarvan de onderzoeker het onderwerp bepaalt, is er, ook internationaal, een duidelijke tendens om onderzoek (ook) te zien als werk waarvan derden (o.a. bedrijven, overheden, ngo's en andere social profit instanties...) het thema (mee) vastleggen.

³² Scientific project selection systems in Flanders and worldwide. Inspiration for the optimization of the VLIR-UOS selection systems. SPAN Consultants, The Hague, 8 February 2008, p.10.

³³ Hogescholen and Third Task Activities. Flemish University Colleges and their Regional Engagement. KHLimburg, 2009.

4. Principes en aanbevelingen

Elke integratiebeweging is steeds ook een (wederzijds) proces, en we beseffen dat deze studieopdracht daar slechts een onderdeel van uitmaakt. Een veranderende context geeft ook aanleiding tot het herdenken van uitgangspunten en geplogenheden. Vandaar dat we in onze conclusies ook zijn durven uitgaan van een aantal basisprincipes en aanbevelingen van waaruit een sterkere participatie van hogescholen, een gedragen integratie, en complementariteit en synergie tussen universitaire en hogescholen OS/IS, concreet vorm zal krijgen.

In het bijzonder willen we uitgaan van de volgende **principes**:

Streefdoel en uitgangspunt is om samenwerking en synergie te ontwikkelen tussen het potentieel van universiteiten en hogescholen in functie van OS. Dat veronderstelt o.m.:

- dat elke instelling van het Vlaams hoger onderwijs als een complementaire speler bekeken wordt in het kader van de realisatie van de doelstellingen van ontwikkelingssamenwerking.
- dat programmadoelstellingen worden geconcipieerd vanuit een visie van complementariteit en synergie tussen wetenschappelijk onderbouwde expertise en maatschappelijke toepassingen.
- dat de integratie van hogescholen in VLIR-UOS op een omvattende maar tegelijk gedifferentieerde wijze wordt benaderd. Gedifferentieerd omdat we naast de aandacht voor de academiserende hogeschoolopleidingen (waar de integratie ook op dit moment al vlotter verloopt dan elders), ook aandacht besteden aan de toegevoegde waarde van een grotere betrokkenheid van het professionele hoger onderwijs. Omvattend omdat we best het potentieel van het hoger onderwijs voor UOS in zijn geheel een plaats wensen te geven, en met name ook de banden en de complementariteit (of zelfs 'permeabiliteit') tussen professioneel en academisch hoger onderwijs een plaats geven binnen VLIR-UOS.
- dat het specifieke en praktijkgerichte aanbod en potentieel van de hogescholen betrokken wordt in landenanalyses en de ontwikkeling van strategische landenprogramma's. Uit onze studie blijkt dat hogescholen op het terrein doorgaans meer praktijkgericht gericht werken dan universiteiten. Eén van de zwaartepunten binnen de universitaire samenwerking tot nog toe was de focus op de versterking van onderzoekscapaciteiten in het Zuiden om wetenschappelijk onderzoek te kunnen doen rond ontwikkelingsrelevante problematieken. De praktijkgerichte oriëntatie van hogescholen kan hieraan complementair zijn, indien men verder kijkt dan het institutioneel kader van een lokale universiteit. Hogescholen zijn zowel in het Noorden als in het Zuiden vaak regionale centra waar onderwijs en het werkveld samenkomen. Comparatief onderzoek en beleidsteksten van grote multilaterale donoren zoals de Wereldbank, ondersteunen alvast de idee van een doorgedreven gedifferentieerd hoger onderwijs, weliswaar met connecties en bruggen die de complementariteit moeten verzekeren.
- een missie- en naamsverandering van VLIR-UOS. De focus op 'universitaire' samenwerking maakt de VLIR-UOS programma's op dit moment niet aantrekkelijk voor participatie of integratie, laat staan synergie, vanuit of met de hogescholen.

Op het niveau van programmatie sluiten we aan bij de vernieuwingen in de ontwikkelingssamenwerking en het nieuwe politiek akkoord. Vanuit het perspectief van deze studie (integratie van hogescholen in VLIR-UOS) komen we tot de volgende voorstellen:

- We vragen een herdefiniëring van de 'doelen' en 'uitkomsten' van de bestaande VLIR-UOS programma's in termen van aansluiting bij de landenstrategieën (en dus gericht op ontwikkelingsrelevantie). Hogescholen en universiteiten schrijven zich in voor logica van vraag gestuurd projectmatig werk, vanuit eigen expertise en potentieel maar met oog op een gezamenlijk project met partners in het Zuiden.

- De strikte scheiding tussen Noordwerking en Zuidwerking wordt verlaten. Elk project/programma moet de focus leggen op de ontwikkelingsrelevantie voor het Zuiden. In elk project/programma moet echter tevens een meetbare factor sensibilisering in het Noorden zijn opgenomen. Het gezamenlijk publiceren van een wetenschappelijk artikel of het opzetten van een skillslab in het Zuiden is dan niet voldoende. Er moet werk gemaakt worden van disseminatie. Tegelijk wordt een sleutel afgesproken die moet vermijden dat er te veel geld in het Noorden blijft plakken.
- Veeleer dan een rigide en automatische koppeling van beurzen aan al gefinancierde opleidingsprogramma's is het aangewezen om vanuit een strategische oefening met Vlaamse universiteiten en hogescholen de specifieke thema's en expertisegebieden te bepalen die a) een toegevoegde waarde hebben voor ontwikkelingslanden waarmee zij willen uitpakken, en b) waarmee zij zich ook internationaal wensen te positioneren. In het bijzonder de ITP's en de ICP's dienen vanuit dit perspectief te worden geëvalueerd. Een structurele financiering van opleidingsprogramma's, zoals nu met de ICP's, wordt best helemaal verlaten.
- Mobiliteit voor exploratie van partnerschappen veronderstelt een wederzijdse grondige voorbereiding, zowel over de lokale context en opzet van het project, maar ook over interculturele processen die met de ontwikkeling en uitvoering van projecten in het Zuiden gepaard gaan. De suggestie was dat vanuit het perspectief van een VLIR-UOS strategisch landenbeleid, zo enkele trajecten al gemakkelijker kunnen worden opgezet en geïntegreerd. Er is heel wat expertise op dat vlak aanwezig vanuit opleidingen en expertisecentra van hogescholen zowel als universiteiten.
- Bij de ontwikkeling van een nieuwe programma -architectuur wordt er van uitgegaan dat alle programma's in theorie gebruikt kunnen worden in alle partnerlanden en voor alle thema's. De vernieuwde programmamodality vertrekt van een duidelijk getrapte structuur van eenvoudig tot complex (zowel in opbouw, outcomes, financiering, duur,...). Dit garandeert een lage instapdrempel waardoor heel wat hogescholen (maar ook universiteiten) ervaring kunnen opbouwen.

Op niveau van programmamodaliteiten stellen we voor dat:

- docentmobiliteit (van Noord naar Zuid en omgekeerd) voor de exploratie van institutionele partnerschappen moet mogelijk gemaakt worden in het kader van de opbouw van netwerken en expertise in de betrokken instellingen.
- studentenmobiliteit naar het Noorden moet losgekoppeld worden van specifieke opleidingsprogramma's. Het wordt bepaald door de behoeften binnen één van de nieuwe VLIR-UOS -programma's en kan zich, in theorie, richten tot eender welk opleidingsprogramma in het Vlaams hoger onderwijs.
- dat alle Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs die opleidingen binnen EQF 6-8 aanbieden ook voorstellen en aanvragen kunnen indienen in alle 'VLIR-UOS programma's'. Onder meer in functie van de ontwikkelingsrelevantie pleiten we tegen gescheiden geldstromen tussen hogescholen en universiteiten.
- er geen loonkosten worden betaald aan Vlaams personeel (cf. huidig principe van de VLIR-UOS). Voor bepaalde categorieën van personeel dat wordt ingezet in de projecten kan er gewerkt worden volgens het principe van de EU programma's waarbij er vaste dagprijzen gehanteerd worden.
- Partners in het Zuiden en het Noorden zijn alle instellingen die erkend worden door de lokale overheid als verstrekkers van hoger onderwijs (volgend op het leerplichtonderwijs). Ook andere partners buiten de onderwijswereld kunnen deel uitmaken van de VLIR-UOS -programma's en er eventueel door gesponsord worden in die mate dat de samenwerking wordt opgezet vanuit een link met onderwijs, onderzoek of dienstverlening.

Op het niveau van structuren, stellen we het volgende voor:

- De associaties zijn preferentiële gesprekspartners wanneer het gaat over het bereiken van zowel de universiteiten als de hogescholen. Er moet echter binnen elke associatie een duidelijke structuur komen die het beleid van de associatie met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking

daadwerkelijk aanstuurt en uitbouwt (cf. Comité, Stuurgroep,...). Deze structuur kan dus niet binnen een universiteit vallen. De associatie ICOS is deel van deze structuur. Zijn/haar functiekaart wordt opgevolgd door deze structuur. De functiekaart wordt opgemaakt door VLIR-UOS en is deel van het contract over de medefinanciering. Het contract vanuit VLIR-UOS wordt expliciet uitgestuurd naar de associaties (niet naar de universiteit zoals vandaag). Indien de associatie geen personeel wenst aan te nemen (ook al kan dat in hun huidige rechtspersoonlijkheid) moet de geëigende structuur binnen de associatie een voorstel doen. Dit kan bv. leiden tot een opname in het international office van de universiteit of van een hogeschool met een detachering naar de associatie als gevolg. Een personeelslid op het secretariaat VLIR-UOS heeft als taak om deze associatiewerkgroepen of structuren op te volgen als waarnemer om op die manier van dichtbij kennis te maken met de vragen en voorstellen vanuit de instellingen. In het vooruitzicht van een landenstrategische benadering is het aangewezen dat het secretariaat van VLIR-UOS nog verder expertise opbouwt op vlak van hoger onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke vragen in de landen waarmee wordt samenwerkt. Als verzelfstandigd agentschap speelt de organisatie een rol van expert en platform voor bemiddeling van partnerships tussen instellingen in Noord en Zuid, maar ook in Noord, bv. als 'knowledge broker' tussen en netwerker van hogescholen en universiteiten. VLIR-UOS kan kiezen voor de opbouw van een eigen studiedienst of de creatie van een adviserende denktank met betrokken specialisten uit universiteiten en hogescholen.

- Zowel bestuursorganen (bureau, stuurgroep) als beoordelingscommissies van de VLIR-UOS worden samengesteld met evenveel vertegenwoordigers uit hogescholen als uit universiteiten.

BIJLAGEN

Bijlage 1 voorstel verhoging beschikbare budget hoger onderwijs

	O&V	EWI	Totaal	
Professionele bachelor	37,2	5,2	42,4	inclusief PWO
Academisering	36,8	36,8	73,6	
ZAP	21,0	21,0	41,9	
HKO	3,7	0,0	3,7	
Brussel	6,5	0,0	6,5	
Puntengewichten	11,7	0,0	11,7	
Mobiliteit	4,2		4,2	
Wetenschapsbeleid	0,0	41,9	41,9	
Totaal	121,1	104,9	225,9	

	doel	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Professionele bachelor O&V	37,2	0,8	4,2	7,6	11,0	14,4	17,8	21,1	24,5	27,9	31,3	34,7	37,2	37,2	37,2
Professionele bachelor EWI	5,2	0,1	0,6	1,1	1,5	2,0	2,5	3,0	3,4	3,9	4,4	4,8	5,2	5,2	5,2
Academisering O&V	36,8	0,8	4,2	7,5	10,9	14,2	17,6	20,9	24,3	27,6	30,9	34,3	36,8	36,8	36,8
Academisering EWI	36,8	0,8	4,2	7,5	10,9	14,2	17,6	20,9	24,3	27,6	30,9	34,3	36,8	36,8	36,8
ZAP O&V	21,0	0,5	2,4	4,3	6,2	8,1	10,0	11,9	13,8	15,7	17,6	19,5	21,0	21,0	21,0
ZAP EWI	21,0	0,5	2,4	4,3	6,2	8,1	10,0	11,9	13,8	15,7	17,6	19,5	21,0	21,0	21,0
HKO	3,7		0,0	0,0	0,9	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
Puntengewichten	11,7	0,0	1,0	2,0	3,0	4,0	5,0	6,0	7,0	8,0	9,0	10,0	11,7	11,7	11,7
Brussel	6,5	1,8	3,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Studentenmobiliteit	4,2	0,1	0,7	1,2	1,7	2,2	2,8	3,3	3,8	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
Totaal	184,0	5,5	23,1	42,0	58,8	77,4	93,3	109,2	125,1	140,8	156,2	171,5	184,0	184,0	184,0
groeipad		5,5	17,6	18,9	16,8	18,7	15,9	15,9	15,9	15,7	15,4	15,4	12,5	0,0	0,0
Kanalen wetenschapsbeleid	41,9						1,0	5,0	9,0	13,0	17,0	21,0	25,0	32,0	41,9

Bijlage 2 Matrix analyse beleidsplannen internationalisering hogescholen

NAAM HOGESCHOOL	
Is er een missie/visie aanwezig voor de hele HG?	
Indien ja: Is er in die missie sprake van internationale solidariteit/OS/andere term	
Indien ja: Welke formulering gebruikt men om OS te omschrijven?	
Is er een expliciet plan internationalisering aanwezig?	
Indien ja: Wordt er verwezen in het plan internationalisering naar de missie?	
Indien ja: Is er een apart luik OS in het plan internationalisering?	
Wordt de link gelegd tussen OS en onderwijs?	
Wordt de link gelegd tussen OS en onderzoek?	
Indien ja:	
Welke acties worden voorzien in dit actieplan rond OS?	
Is er sprake van mobiliteit? Wat is de vorm die de mobiliteit aanneemt en wat is de doelstelling?	
Is er sprake van projectwerking?	
Is er sprake van financiële ondersteuning van dit actieplan?	
Wordt er een oplisting gemaakt van bestaande expertise?	
In hoeverre is er een integratie voorzien van OS in de andere activiteiten van de HG?	
Tot wat moeten deze activiteiten bijdragen? Hoe wordt de link gemaakt met de missie van de HG?	
Wordt er gestreefd naar een minimale inzet van personeel? Is er een vorm van 'zaaigeld' aanwezig? Is er een vorm van co-financiering?	
Wordt er gestreefd naar een minimale omzet in dit type projecten?	
Welke randvoorwaarden geeft en stelt de instelling ivm deelname aan projecten OS?	

Bijlage 3 Vlaamse onderzoeks- en innovatiefinanciering aan hogescholen en universiteiten

	Hogescholen		Universiteiten	
	<i>Intern Competitief</i>	<i>Competitief tussen hogescholen (en universiteiten)</i>	<i>Intern Competitief</i>	<i>Competitief tussen universiteiten</i>
Fundamenteel onderzoek	Nihil, want onderzoek sluit aan bij profiel opleidingen	Nihil, want onderzoek sluit aan bij profiel opleidingen	BOF met als onderdelen <ul style="list-style-type: none"> - Projecten - PhD-bursalen en post-docs - Tenure track mandaten - Methusalem 	FWO <ul style="list-style-type: none"> - Projecten - PhD-bursalen en post-docs - Odysseus Aantal acties in internationaal kader
Basis onderzoek ↓ Technologische innovatie ↓ Valorisatie dienstverlening &	PWO- middelen <ul style="list-style-type: none"> - programma's met valorisatie als doel - mandaten Interface-diensten	IWT (deel van opdracht, in praktijk vooral HS-A) Tetra-projecten SBO-projecten Toegepast Biomedisch PhD-bursalen en post-docs IWT-projecten (HS als onderaannemers)	IOF <ul style="list-style-type: none"> - programma's met valorisatie als doel - mandaten Interface-diensten	IWT (deel van opdracht) SBO-projecten Toegepast Biomedisch PhD-bursalen en post-docs Baekeland mandaten IWT-projecten (univs als onderaannemers)

Table 13: Vlaamse onderzoeks- & innovatiefinanciering aan hogescholen en universiteiten (Luwel, M. 9/6/10)³⁴.

³⁴ Naar de presentatie de heer Marc Luwel op 9 juni 2010 voor de ad hoc commissie Hoger Onderwijs.

Bijlage 4 Aard van mogelijke hogeschoolmiddelen uit onderzoek

Aard van mogelijke Hogeschoolmiddelen uit onderzoek

Instellingseigen middelen (A)

A1: toelagen, subsidies die vanwege de overheid worden toegekend als structurele financiering of als een specifieke financiering van het onderzoek

- Hogescholenenveloppe min academiseringsmiddelen
- Academiseringsmiddelen
- Bijkomende academiseringsmiddelen
- PWO-middelen
 - structurele enveloppe (facultatief in te vullen)
 - projectmatige enveloppe (facultatief in te vullen)
- Andere (te preciseren):
 - * SoE (school of education)

A2: schenkingen en legaten, opbrengsten van eigen vermogen, toevallige ontvangsten vanwege overheden en alle andere instellingseigen middelen ongeacht hun herkomst

- Recuperatie bedrijfsvoorheffing onderzoekers op A1/A2/B1/B2-middelen
- Recuperatie bedrijfsvoorheffing onderzoekers op A3-middelen
- Recuperatie bedrijfsvoorheffing onderzoekers op B3-middelen
- Giften, schenkingen en legaten
- Andere (te preciseren):
 - *

Vergoedingen, subsidies en inkomsten die verband houden met contractuele onderzoeksopdrachten toegekend door publiek- en privaatrechterlijke rechtspersonen en natuurlijke personen (B)

B1: alleen of in samenwerking met partners buiten de associatie (volkomen autonoom te beheren binnen de partnerinstelling)

- Gesubsidieerde projecten
 - * EU
 - EU KP Cooperation
 - EU KP ideas
 - EU KP people

- EU KP infrastructure
- EU-subsidies buiten KP
- * federaal (hieronder valt ook Koning Boudewijnstichting)
- * regional
- * overige overheidssubsidies
- * IWT
 - Tetra
 - SBO

totaal gesubsidieerde projecten

- Contractonderzoek
 - * contractonderzoek met de privé-sector
 - contractonderzoek - non-profit organisaties
 - contractonderzoek - vennootschappen
 - *contractonderzoek met de privé-sector met overheidssteun:
 - IWT-steun (O&O, KMO-innovatie)
 - EU-steun (Efro)
 - * valorisatie onderzoeksresultaten (licentieinkomsten)

totaal contractonderzoek

- Andere (te preciseren):
 - * wetenschappelijke/maatschappelijke dienstverlening
 - *
 - *

totaal andere

B2: in samenwerking met associatiepartners (volkomen autonoom te beheren binnen de partnerinstelling)

- Gesubsidieerde projecten
 - * EU
 - EU KP Cooperation
 - EU KP ideas
 - EU KP people
 - EU KP infrastructure
 - EU-subsidies buiten KP
 - * federaal (hieronder valt ook Koning Boudewijnstichting)
 - * regional
 - * overige overheidssubsidies
 - * IWT
 - Tetra
 - SBO

totaal gesubsidieerde projecten

- Contractonderzoek
 - * contractonderzoek met de privé-sector
 - contractonderzoek - non-profit organisaties
 - contractonderzoek - vennootschappen
 - *contractonderzoek met de privé-sector met overheidssteun:
 - IWT-steun (O&O, KMO-innovatie)
 - EU-steun (Efro)
 - * valorisatie onderzoeksresultaten (licentieinkomsten)

totaal contractonderzoek

- Andere (te preciseren):
 - *
 - *
 - *

totaal andere

TOTAAL MIDDELEN A + B
C: A-middelen die gepoold en herverdeeld worden binnen de associatie
- OPK
- OOF

Bijlage 5 overzicht van de gecontacteerde instellingen

Naam Instelling	Algemeen directeur	ICOS
Artesis Hogeschool Antwerpen	Aelterman Guy	Rylant Frank
Arteveldehogeschool	Veeckman Johan	Piryns Inge
Erasmushogeschool Brussel	Van de Velde Luc	Roose Jean-Pierre
GROEP T Internationale Hogeschool Leuven	Dhuys Arthur	Samyn Anja
Hogere Zeevaartschool	Blondé Patrick	Bruyndonk Willem
Hogeschool Gent	Hoogewijs Bert	Adriaensen Inez
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	De Greef Willem	Aerts Wim
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	De Smet Maria	Pector Machteld
Hogeschool West-Vlaanderen	De Geyter Lode	Pertry Isabelle
HUB-EHSAL	De Ceulaer Dirk	Vandebulcke Ingeborg
Karel de Grote-Hogeschool	Trommelmans Jan	Vanbrabant Hélène
KATHO (Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen)	Halsberghe Eric	Schroef Serge
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	De Leersnyder Piet	Custers Benedicte
Katholieke Hogeschool Kempen	Vaes Maurice	Dilliën Agnes
Katholieke Hogeschool Leuven	Martens Toon	Vansteenhuyse Klaas
Katholieke Hogeschool Limburg	Indeherberge Willy	Joris Michaël
Lessius Mechelen	Cloet Johan	Coenen Stijn
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	Baert Frank	Lauwereys Hilde
Lessius Antwerpen	Carrijn Flora	Coudenys Wim
Plantijn-Hogeschool van de Provincie Antwerpen	Samson Erwin	Matyn Marleen
Provinciale Hogeschool Limburg	Lambrechts Ben	Danko Wendy
XIOS Hogeschool Limburg	Franco Dirk	Bauwens Kristien

VLIR-UOS

university cooperation for development

Bolwerksquare 1a

1050 Brussel

België

Tel. +32 (0)2 289 05 50

info@vliruos.be

www.vliruos.be

Uitgever: VLIR-UOS

Ontwerp: VLIR-UOS

Registratienummer: XXXXX